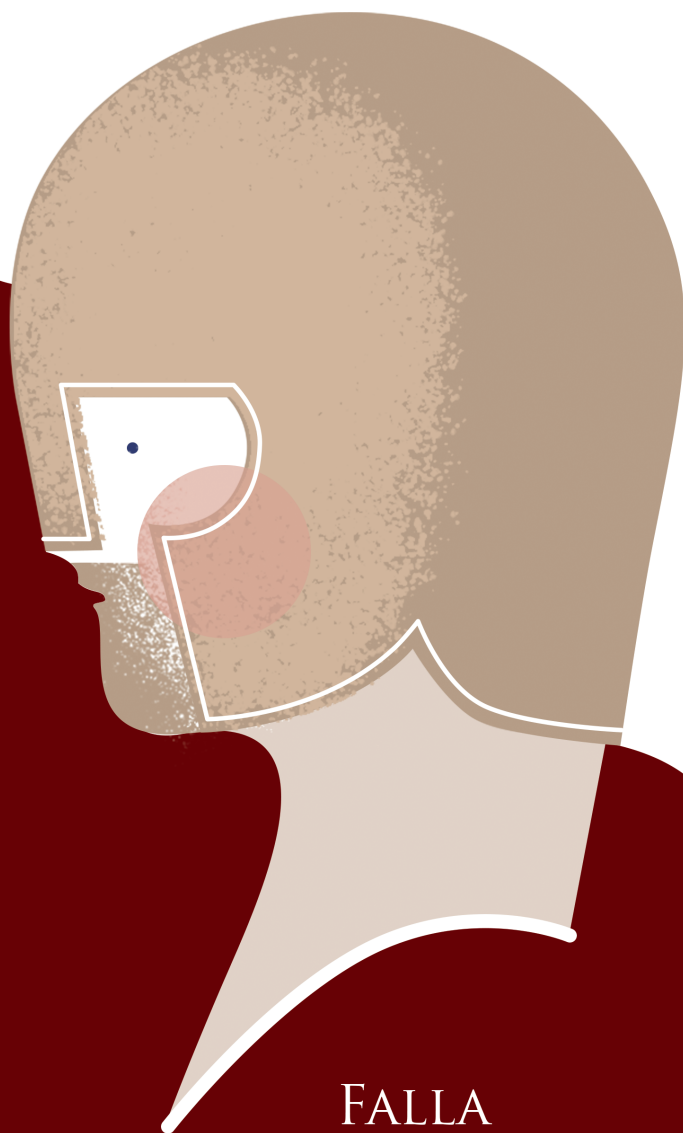

LLIBRET
2026

LLUITA

FALLA
BENLLOCH
ALEIXANDRE VIÉ

LLIBRET 2026 LLUITA

ASSOCIACIÓ CULTURAL FALLA
PLAÇA BENLLOCH ALEIXANDRE VIÉ

“LES FALLES DE XÀTIVA SÓN BÉ D'INTERÉS CULTURAL IMMATERIAL, FESTA D'INTERÉS TURÍSTIC AUTONÒMIC I PATRIMONI IMMATERIAL DE LA HUMANITAT.”

“EL LLIBRE HA PARTICIPAT EN LA CONVOCATÒRIA DELS PREMIS DE LA GENERALITAT PER A LA PROMOCIÓ DE L'ÚS DEL VALENCIÀ DE L'ANY 2026.”

“ESTE LLIBRET PARTICIPA EN LA CONVOCATÒRIA DELS PREMIS DE LLETRES FALLERES.”

“EL LLIBRE HA PARTICIPAT EN LA CONVOCATÒRIA DELS PREMIS DE AMICS DE LA COSTERA A LA PROMOCIÓ I ÚS DEL VALENCIÀ”

Edita:

Associació Cultural Falla Plaça Benlloch Aleixandre VIé.

Coordinació i idea original:

Ángel J. Sánchez.

Joan Quilis.

Disseny Portada:

Miguel Hache.

Disseny, maquetació i impressió:

Paper Plegat.

Explicació falles:

Gran: Carme Torregrosa i Marta Belda.

Infantil: Pau Vicente Belda.

Fotografies:

La comissió.

Estudio Federico.

Col·laboradors literaris.

Col·laboracions gràfiques:

Miguel Hache, Olga Mollà, Ángel J. Sánchez.

Coordinació secció Infantil:

Ángel J. Sánchez.

Col·laboracions literàries:

Rafa Tortosa, Juan Ramón Alcocer, Mentxu Anaya, Begoña Martínez,

José Luis Llorenç, José Luis Lagardera, Raimon Tormo,

Ángel J. Sánchez, Joan Quilis, Yolanda Pérez, Miquel Vidal,

Antonio Bolinches, Vicente Soriano, Carla Sanchis, Jesús González.

Coordinació Veu Satírica:

Ángel J. Sánchez.

Correcció ortogràfica:

Carmen Anaya.

Gestió publicitària:

Vicente Peinado i Ángel J. Sánchez.

Depòsit legal:

V-982-2011

Tirada:

Exemplars 750

L'Associació Cultural Falla Plaça Benlloch Alexandre VIé no es fa responsable de les opinions dels col·laboradors en els articles publicats, ni les comparteix necessàriament. Queda totalment prohibit l'emprament de cap part d'aquesta publicació sense l'autorització prèvia i escrita de l'editor, excepte la citació en llibres, revistes o articles de premsa si s'esmenta la procedència.

ÍNDEx

Pròleg	7
Lluita	8
Saluda Junta Gestoria	11
Programa d'Actes	12
Monument gran: Açò es AiXàtiva!	14
Monument infantil: L'Horta viu	20
Junta executiva	24
Cens d'adults 2026	25
Cens d'Infantil 2026	26
Recompensa de la JLF, Estefanía Gozalbes i Almazán	28
Premis 2025	30
Un any ple de records	32
Els menuts i el camp	58

ESPARTA

[illegible]

Ser Fallera Major: aparador, resistència i lluita »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 77
CARLA SANCHIS BOIXADER

[illegible]

Quan les falles no són com les esperàvem: la força de resistir »»»»»»»»»» 85
JESÚS GONZÁLEZ

MITOLOGIA GRECA

Deïtats de la mitologia grega en els cadafals fallers de Xàtiva »»»»»»»»»» 91
JOAN QUILIS I RODENAS

Ninots de cartó i pedra d'uns déus de carn i ossos»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 99
RAFA TORTOSA GARCÍA

Déus, semideus i personatges mitològics locals »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 111
BEGONYA MARTÍNEZ I CASANOVA

Aquil·les i la seua relació amb les disfresses »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 115
MIQUEL VIDAL

SÀTIRA

[illegible]

Apunts sobre la premsa satírica »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 125
VICENT SORIANO

La sàtira a les falles, l'ànima de la festa »»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»»» 129
ÁNGEL J. SÁNCHEZ

[illegible][illegible]

À GORA

El VII congrés faller de Xàtiva: l'àgora contemporània del poble faller»»»» 143
JUAN RAMÓN ALCOCER PLA

[illegible]

VEU SATÍRICA

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

PRÒLEG

Cada any que torna març, torna també la lluita.
Una lluita silenciosa, constant, tossuda.
La lluita d'un poble que es nega a oblidar qui és.

Les Falles no són només foc i pólvora. No són només festa ni soroll. Les Falles són treball, sacrifici i perseverança. Són hores infinites robades al descans, són mans cansades i il·lusions intactes. Són fallers i falleres que, any rere any, planten cara al temps, a les dificultats i a l'oblit, amb un únic objectiu: **preservar viva la nostra festa.**

Perquè mantindre una falla en peu és també un acte de resistència. Resistència cultural, social i emocional. És defensar les nostres arrels en un món que corre massa de pressa, és reivindicar el valor del que és nostre, del que ens identifica com a col·lectiu i com a poble.

En aquesta batalla per la memòria i la identitat, els llibrets ocupen un lloc fonamental. No són un simple complement de la festa. Són **autèntics guardians de la història fallera**, testimonis escrits del que som i del que hem sigut. Pàgines que arrepleguen la sàtira, la crítica, la reflexió i l'esperit d'una comissió i d'un barri. Paraules que romanen quan el foc ja s'ha apagat.

Aquest llibre és, una vegada més, fruit del compromís d'una Associació Cultural que entén les Falles com alguna cosa més que una setmana gran. És cultura, és tradició, és transmissió. És deixar constància perquè el futur pugui mirar arrere i entendre per què mai vam deixar de lluitar.

Que aquestes pàgines siguin, com sempre, un reflex del nostre esperit faller: crític, valent i fidel a les seues arrels.

Perquè mentre hi haja llibrets, hi haurà memòria.
I mentre hi haja fallers disposats a lluitar, **les Falles mai no cauran en l'oblit.**

LA PORTADA

SÍMBOL I LLUITA

La portada del llibret 2026 de la Falla Benlloch Alexandre Vié, obra de l'il·lustrador Miguel Hache, és una declaració d'intencions. Una imatge aparentment senzilla, però carregada de significat, que convida a mirar més enllà de la forma i a endinsar-se en el fons del que aquest llibret vol contar.

La figura central, representada de perfil i amb una estètica clàssica, evoca la idea del poble, de la persona anònima que construeix la festa any rere any. No és un rostre concret, sinó una personificació col·lectiva: la de totes aquelles persones que han fet de les Falles una expressió viva de cultura, crítica i identitat.

El casc, d'inspiració guerrera, ens remet directament al concepte de *lluita*. Una lluita entesa no com a conflicte, sinó com a resistència, esforç i constància. La mateixa lluita que apareix al llarg de les pàgines d'aquest llibret: la defensa de la festa, de les tradicions, del pensament crític i del valor cultural de les Falles davant els canvis, les amenaces i l'oblit.

Les flames blanques que envolten la figura no són només foc. Representen la cremà, la renovació, però també la passió que alimenta la festa. El foc com a final i com a principi, com a destrucció i com a renaixement. Un element omnipresent tant a la portada com als textos interiors, on el foc esdevé metàfora de la crítica, de la sàtira i de la capacitat de les Falles per dir allò que altres no s'atreveixen a dir.

El fons roig intens reforça aquesta idea de tensió, de força i de vitalitat. És el color de la festa viscuda amb intensitat, però també de la reivindicació i del compromís. Un color que acompanya els articles del llibret, plens de reflexions, mirades crítiques i relats que parlen de passat, present i futur.

El títol, **LLUITA**, presideix la portada amb contundència. No és una paraula triada a l'atzar. És el fil conductor d'aquest llibret, que travessa els diferents textos i il·lustracions, i que ens recorda que les Falles no són només festa, sinó també posicionament, memòria i veu col·lectiva.

Aquesta portada no busca agradar sense més. Busca provocar, interpel·lar i obrir camí al contingut interior del llibret. És la porta d'entrada a un conjunt de textos que, des de diferents perspectives, reflexionen sobre la necessitat de continuar lluitant per una festa viva, crítica i fidel a la seua essència.

Perquè, al cap i a la fi, les Falles sempre han sigut això: foc, paraula... i lluita.

Ángel J. Sánchez
Coordinador Llibret Benlloch

Saluda JUNTA GESTORA 2026

Les Falles sempre arriben carregades d'il·lusió. D'eixos dies en què el carrer canvia, els monuments prenen vida i la pólvora, la música i les ganes de festa ens recorden per què ens agrada tant esta tradició.

Som una comissió menuda, però molt pròxima. D'eixes on ens coneixem tots, on el bon ambient és part de la festa i on, encara que de vegades sembla que costa arrancar, al final sempre acabem anant tots a una. I és precisament això el que fa especial tot el que compartim.

Vore el monument al carrer, retrobar-nos als actes, fer pinya al voltant d'una taula, riure, parlar i gaudir junts... tot això és el que dona sentit a les Falles. No només la festa, sinó la manera de viure-la: amb alegria i amb ganes de passar-ho bé tots junts.

Des de la Junta Directiva volem agrair a tota la comissió la seua implicació, gran o menuda, perquè cada gest suma i fa possible que la festa tire avant. Vos animem a viure estes Falles 2026 amb il·lusió, respecte i bon ambient, compartint cada moment com el que som: una xicoteta família fallera.

En nom de la Junta Directiva —Carlos, Alejandro, Marcos i Sergio— vos desitgem unes Falles plenes de bons moments, de carrer, de pólvora i de somriures.

CARLOS PÉREZ I ARENAS
ALEJANDRO BORREDÁ I ALVENTOSA
MARCOS COSME I JUAN
SERGIO OLMEDO I SANCHO

PROGRAMA D'ACTES

15

- 16:00** Arreplegada dels ninots en la Casa la Cultura.
Vinga que ja fa oloreta a FALLES!!
- 18:30** Berenar per als menuts, REPETISC, per als menuts!
Tradicional Barriada per part dels menuts.
- 22:00** Primer soparet, hui serà de torraeta!
Aneu agafant forces que hi ha molta feina!!
- 00:00** Ha arribat la nit de la PLANTÀ!
Aneu deixant el gotet i agafant la pala!!

16

- 07:30** Primera despertà. Enguany sols hi hauran 4 coets per faller.
- 10:30** A esmorzar! ¿Que ens prepararan els nostres cuiners hui?
- 13:00** Cercavila pel barri, Anem a animar als veïns, que ja estem en falles!!
- 14:00** Primera Mascletà d'aquestes Falles! Al jardí de la Pau.
- 14:30** Dinaret al casal. Paella per a variar
- 19:00** Lliurament de Premis Vinga que enguany guanyem!
- 22:00** Concurs de disfresses, qui no es disfresse no tindrà el famós entrepà de llorell amb tomaca.
En Benlloch som de tradicions!!
- 00:00** Tots a la discomòbil! ¿¿Qui s'anima a ballar??

17

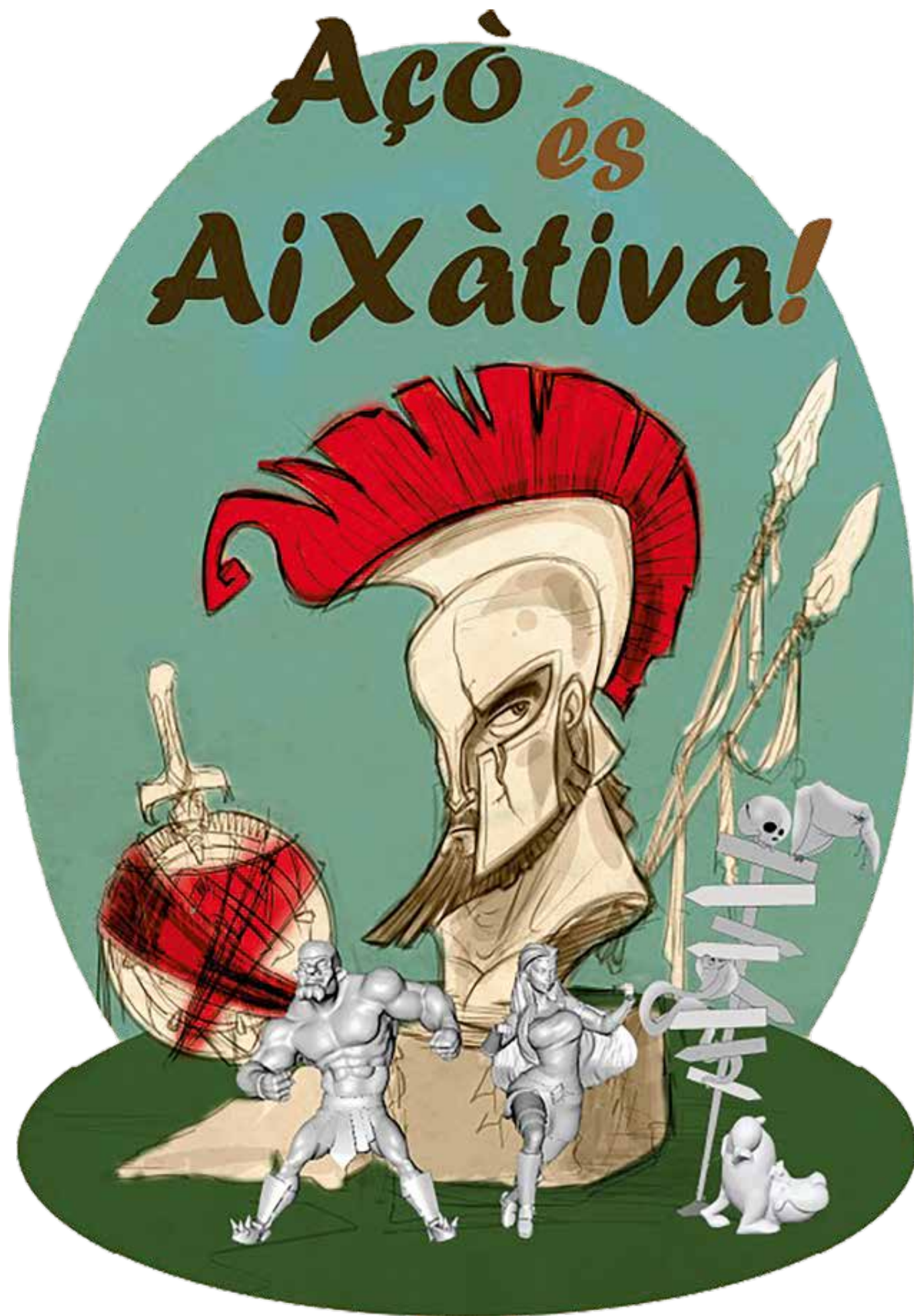
- 07:30** Segona despertà! Eixirem a 2 coets per faller.
- 10:30** Esmorzar, si els cuiners no apareixen ens tocarà SOLS per buscar per la nevera.
- 13:00** Cercavila pel barri. Anem a donar un poc de feina als musics per a que ens motiven.
- 14:00** Mascletà al Jardí de la Pau. A ballar tot el MÓN!!
- 14:30** Dinar al casal, agafarem forces amb una gaspatxada!!
- 17:00** Visita oficial per les falles de Xàtiva.
- 22:30** Sopar per als que troben el CASAL!! Coques de cansalà i embotit.
- 00:00** A ballar tot el mon fins que el cos aguante!!

18

- 07:30** Despertà, Igual ens toca substituir els coets per cacaús!!
- 10:30** Qui tinga fam que agafe la paleta i cuine.
- 13:00** Cercavila pel barri, a ballar els que encara pugen!
- 14:00** Mascletà al Jardí de la Pau.
- 14:30** Dinar cassoles d'arròs al forn.
- 18:00** Ofrena de flors a la Mare de Deu de la Seu.
Toca engalanar-se, per estar ben guapes i guapos!!
- 22:00** Sopar de gala per acomiadar les falles 2026!!
- 00:00** A donar-ho tot en la discomòbil, es l'última nit!!

19

- 07:30** Última despertà!
- 11:00** Missa i romeria per al nostre Patró San Josep.
- 14:30** Dinar al casal. Busqueu a veure si queda alguna cosa....
- 18:30** Berenaret per als han sobreviscut a totes les FALLES!!
- 21:00 aprox.** Cremà del Monument Infantil.
- 00:00 aprox.** Cremà del Monument Gran.
No ploreu molt que comença el conte enrere per a les falles 2027.

Açò és
Aixàtiva!

Secció Tercera

FALLA GRAN

TÍTOL: AÇÒ ÉS AIXÀTIVA!

ARTISTA: RAFA CHELI

SINOPSI:

Este monument, amb tota la seua fusta i cartó, no és només una escena de lluites antigues: és el retrat d'una Xàtiva partida en dos. D'una banda, el to triomfal de l'Ajuntament; de l'altra, la realitat d'uns barris que se senten de segona. L'arena no és de sorra, és d'urbanisme fet a pedaços; les armes no són llances de ferro, sinó titulars de premsa i cartells que marquen camins cap enlloc.

Esta falla denuncia la gran mentida: la grandesa que proclamen els de dalt enfront de la deixadesa que pateixen els de sota. Ací, cada ninot és una queixa que el vent no s'ha pogut emportar, i cada escena és un colp de puny en la taula. Som la festa, sí, però també som la consciència que no es calla davant del despropòsit.

PRÒLEG: ESPARTANA DE LES XIFRES

Ciutadans, veïns, hereus d'un nom que la història va escriure amb foc i paciència: benvinguts a l'Àgora del Benlloch. No veniu buscant el consol del cartró bonic, perquè ací no hem plantat una falla; hem alçat un mirall. Un mirall on Xàtiva es mira de reüll i es descobreix nua, entre rajoles que cruixen, pressupostos que s'efumen i paraules buides

En esta plaça, les columnes no aguanten un temple, aguanten el pes d'una ciutat que s'ha cansat d'esperar. El seu silenci no era absència, era el so sec d'una veritat que no necessita ornaments.

Ací, els qui haurien de ser escut del poble només vigilen la seua pròpia ombra. L'arena ja no coneix la sang dels valents, només la pols de l'obra que no acaba i les mentides que ens sepulten. Este és el nostre «¡Alces, Xàtiva!»: el batec d'una gent que demana vida i no propaganda.

Que comence l'assemblea. Que el foc siga el nostre jutge i el trellat la nostra única bandera.

CADAFAL

Dalt del cadafal tot brilla, tot sona ordenat, discursos mesurats, veu ferma i gest assajat.
 “Xàtiva avança”, diuen mirant-se el melic, mentre als barris la por fa vida cada nit.
 L'alcalde, super soldat destacat,
 en cada posat sempre preparat.
 De cada acte, foto al moment,
 però els fets se'ls enduu el vent.
 El problema no és el cadafal, és viure sempre damunt,
 oblidant que governar és baixar i escoltar al conjunt.
 Perquè una ciutat no es porta amb decorat,
 sinó amb solucions reals i valentia de veritat

ESCUT

Escut ben polit, que mostren amb orgull institucional,
 “mireu tot el que fem”, diuen amb to triomfal.
 Una obreta ací, una ajuda allà, la foto al moment,
 i es creuen que el poble no té gens de trellat ni esment.

No és que tot siga mentida, que alguna cosa es fa,
 però utilitzar quatre encerts per tapar l'abandó és massa.
 L'escut protegeix la imatge, no la ciutat sencera,
 i per darrere queden els barris en una espera eterna.

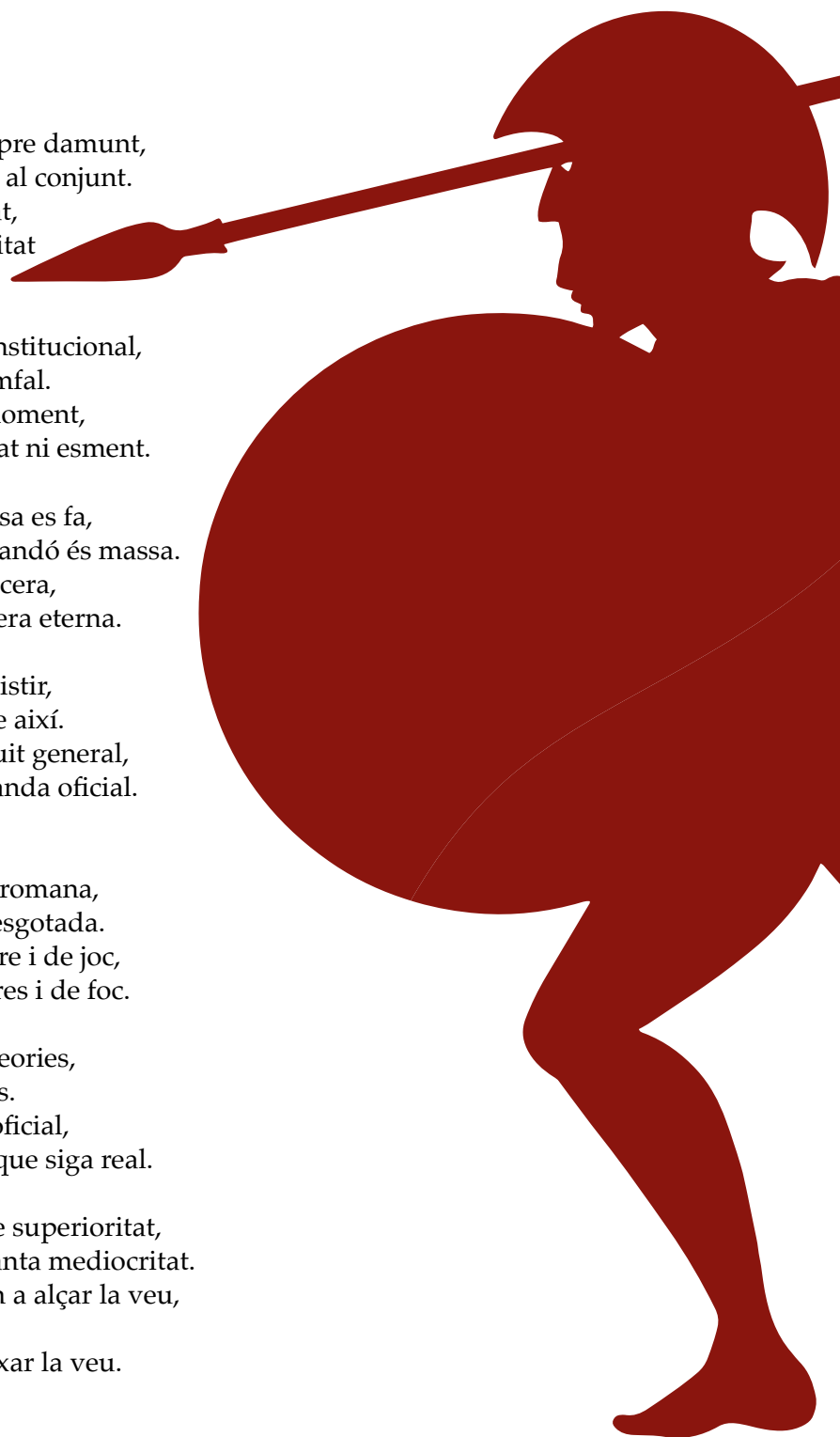
Fer lo mínim no és governar, és només resistir,
 i Xàtiva necessita molt més que sobreviure així.
 Perquè la decència a ratos no tapa el descuit general,
 ni l'aigua bruta es neta amb tanta propaganda oficial.

GLADIADORS

Estos gladiadors no porten casc ni espasa romana,
 porten rebuts, denúncies i la paciència ja esgotada.
 Són el poble de Xàtiva, fart de tant de teatre i de joc,
 que baixa a l'arena del ple a cantar-les clares i de foc.

Mentre el govern s'enreda en discursos i teories,
 la gent pateix al carrer les seues ximpleries.
 No volem fotos boniques ni propaganda oficial,
 volem la ciutat neta, llum i un governant que siga real.

Prou de mirar des de dalt amb eixe aire de superioritat,
 que el sou el paga el veí que està fart de tanta mediocritat.
 I encara que vullguen callar-nos, tornarem a alçar la veu,
 perquè quan l'arrogància governa,
 el poble diu prou i no hi ha qui el faça baixar la veu.

LLANCES

Açò és Xàtiva, no Esparta,
 ací la lluita és més barata.
 Els soldats del govern van ben armats...
 amb WhatsApps, cafés i favors pactats.

Quan la crítica punxa, el govern calla,
 i el regidor, amb gràcia, fa la muralla.
 Aplaudixen els seus, els altres s'empassen,
 i mentrestant, els problemes passen.

A Xàtiva, cada mes hi ha funció,
 no és teatre... és el plenari en acció.
 Roger i Marcos, cara a cara,
 fan més vídeos que una influencer rara.

Senyal + serp + calavera + gos pixant
 Una senyal marca camins que ningú sap on van,
 com la ciutat que governen a colp de titular gran.

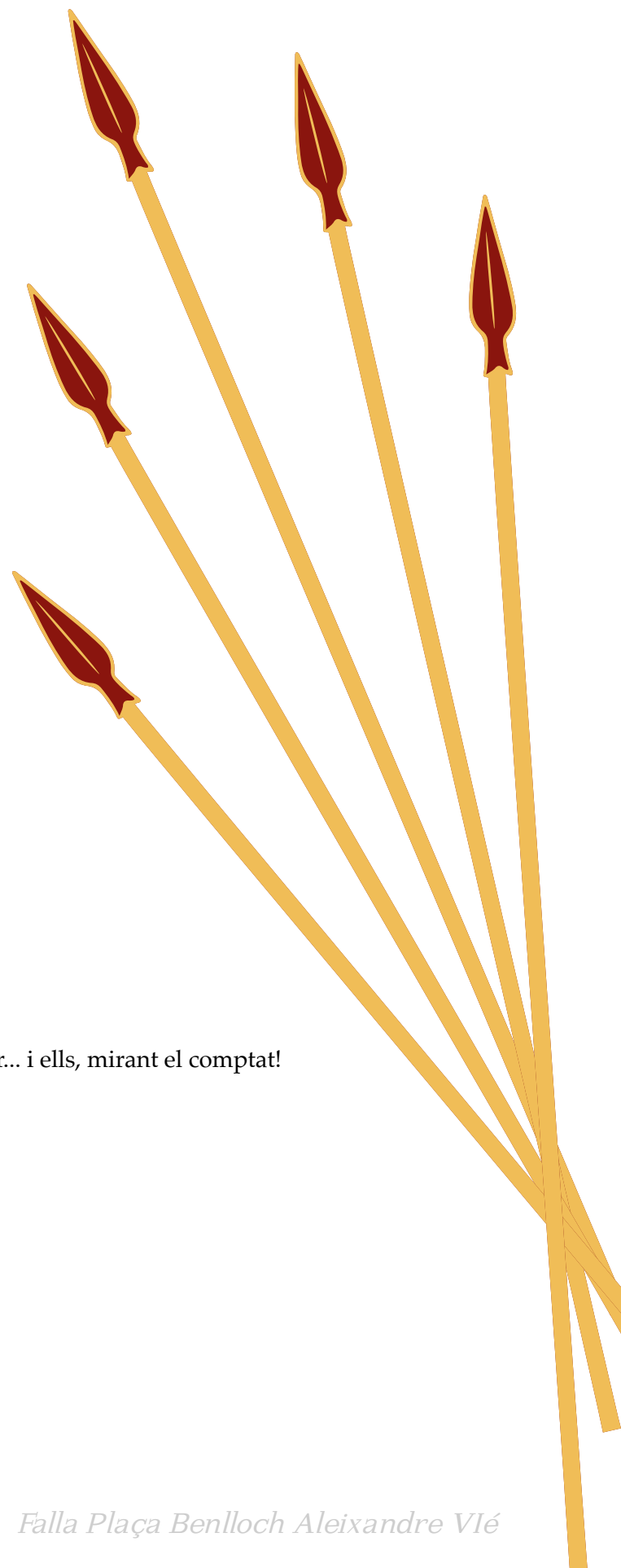
Bixquert és el “Far West”, terra sense llei,
 on el lladre campa i no mana ni el rei.
 Molta foto i promeses de joguet,
 mentre la por entra a casa de dret.

Al Carraixet són els grans oblidats,
 amb veïns de segona i drets segrestats.
 La set s'eternitza davant d'una paret.
 Pagar uns impostos que fan molt de respecte,
 per a tindre l'oblit com a únic projecte.

El Casc Antic s'enfonsa en la brutícia,
 ofegat per un govern que és pura desídia.
 Molta façana lluenta per al que ve de fora,
 però el cor de la ciutat en l'oblit plora.
 Carrers foscos i ronya per tot costat, Xàtiva se'ls mor... i ells, mirant el comptat!

La ciutat dels mil badens,
 tot el poble arriba a un consens.
 Pareix un camp de batalla,
 tots volem tornar a com estava.

Cultura cara, façana fina,
 però buida la butxaca veïna.
 Si el saber costa tant de pagar,
 potser és un robatori a mà alçà'

Enroscada a la senyal, la serp del poder vigila,
no guia, no ajuda... només controla i calcula.
Amb llengua dolça ven futur, ordre i tranquil·litat,
però el seu verí és lent i mata la dignitat.

Tot ho sap, tot ho veu, però tot ho calla,
que reconèixer el problema és perdre la batalla.
Millor discursos llargs que obres al carrer,
millor aparentar control que baixar i resoldre bé.

I als peus del conjunt, muda i freda, la calavera,
el que queda d'una ciutat quan el poble desespera.
És la comunitat perduda, el veïnat que se'n va,
la confiança trencada que ja no tornarà igual.

Quan el rumb el marca la serp i no la gent,
els camins porten a res i el futur es fa absent.
I així Xàtiva espera, entre senyals i verí,
que algú governe amb veritat... abans que tot acabe ací.

Un gos alça la pota sense por ni cap mirament,
pixant la senyal d'un rumb que ja no entén la gent.
Si els camins són mentira, si tot és fum i promesa,
per què ha de tindre respecte qui viu en la deixadesa?

El gos no llig diaris ni escolta rodes de premsa,
però sap quan un carrer fa fàstic i no hi ha defensa.
Sap que al Carraixet no ix aigua i a Bixquert es tanca el pany,
mentre al Casc Antic el descuit es fa més gran cada any.

Pixa damunt de fletxes, de plans i de discursos,
com fa el desordre quan no es posen mans ni recursos.
Quan l'alcalde mira a un altre costat i el govern s'ha cansat,
la pota del gos fa la llei en una ciutat sense trellat.

No és culpa del gos, que fa el que li permeten fer,
és reflex d'una ciutat sense límits ni saber fer.
Si la senyal no guia, no protegeix ni respon,
acaba sent urinari del desgavell i la confusió.

I així, entre verí i promeses, en un desordre constant,
Xàtiva se'ns desfà als peus d'un poder buit i distant.
Perquè quan no es governa amb trellat ni amb fermesa,
fins el gos pixa la norma

EPÍLEG: EL FOC QUE HEM DE TRIAR

I així, ciutadans, queda l'arena dibuixada. D'una
banda, l'Esparta de cartró: altiva, grandiloqüent
i plena de símbols buits per a la foto. De l'altra,
l'Esparta del carrer: la que resistix, la que s'esgota i la
que encara espera que el "servei públic" deixi de ser
un eslògan per a tornar a ser un dret.

Este monument no naix per a cremar amb lleugeresa.
Vol cremar com el ferro roent que marca a foc la veritat
sobre la pell del despatx. Cada ninot és un càrrec que
no escolta, una queixa que s'oblida i una esperança
que penja.

Quan la nit de Sant Josep les flames llambregen
aquesta Acròpoli de cartró, que no creme només
fusta i pintura. Que el foc es menge la indiferència, la
vanaglòria buida i l'excusa barata del que mira a un
altre costat. Que de la flama no en traga cendra, sinó
la memòria terca d'un poble que sap distingir entre
l'epopeia real i el teatre de saló, entre el governant
que servix i el gladiador que només fingix.

¡Alces, Xàtiva! La teua batalla no es lliura en els llibres
de festes, es lliura en els carrers foscos, en els barris
muts i en els comptadors buits. La teua millor arma
és aquesta falla: el crit del que tots pensen però pocs
s'atreveixen a cantar.

Escrit amb el foc de la indignació, a la trinxera del
Benlloch.

FALLA

FALLA

Secció Tercera

FALLA INFANTIL

TÍTOL: L'HORTA VIU

ARTISTA: PAU VICENTE BELDA

Cupido és un xiquet valent,
de Xàtiva ben plantadet,
no dispara fletxes d'amor...
llança alls tendres, ben enamorats!

Un xiquet enamorat,
amb el cor ple d'amor,
espera tot il·lusionat
amb el ramell tot perfumat.

La xiqueta rega la terra,
molt alegre i contenta,
sense saber que algú ja li fa ulls
mentre ella ruixa el seu jardí.

La xiqueta va collint,
fruita i verdura a muntó,
amb les mans plenes,
enamorada del seu bancal.

Al bancal de Xàtiva,
una carxofa gegant,
balla entre fusta i borumballa
i fa riure a tot el veïnat!

Al bancal de la Costera,
la barraca riu i balla,
amb falles i alegria,
tota la festa s'enamora!

Al cel de la primavera,
volen les oronetes
sota el sol enamorat,
l'alegria esclata a tot el bancal.

Caixons plens d'hortalissa,
de l'horta de Xàtiva són,
de l'horta al casal van,
per a fer festa al carrer!

El flamenc està content,
mirant l'amor del bancal,
veu la gent enamorada
i somriu amb el cor ple.

De la terra de la Costera,
les hortalisses són tresor,
verdes, fresques, i socarrades
creixen alegres a cada bancal.

JUNTA EXECUTIVA

Junta Gestora	Alejandro Borredá i Alventosa Sergio Olmedo i Sancho Marcos Cosme i Juan Carlos Pérez i Arenas
Secretària	Ana Martínez i Agustí
Vicesecretario	Vicente Peinado i Boixader
Tresorer	Marcos Cosme i Juan
Comptador	Ivan González i Puig
Delegats Infants	Estefanía Gozalbes i Almazán Fuensanta Navarro i García Wilson Narváez i Sancan
Delegada Xarxes Socials	Carmen Benet i Sanvictorino Ingrid Jovellas i Campos
Delegades Cavalcades	Andrea Simón i Pla Maria Sanvictorino i Català
Delegat Llibret	Angel Jose Sánchez i Palop
Delegat Monument	Pepe Cerdá i Cervero
Crítica Falla	Marta Belda i Pla Carmen Torregrosa i Orts Neus Olmos i Prats
Delegada Loteria	Joan Quilis i Rodenas
Bibliotecari-Archiver	Carla Sanchis i Boixader
Delegada Protocol	Pepe Cerdá i Cervero
Delegats de Casalet	Ángel José Sánchez i Palop Vicente Palop i García
Delegats Pòlvora	Juan Ignacio Gisbert i Merlo Jordi Benages i Fons
Delegades Events	Aitana García i Cucarella Lilaya Navalón i Martínez Teresa Benet i Sanvictorino Carme Pastos i Torregrosa

CENS ADULTS 2026

Arantxa Arango Ruiz Cristina Belda Bellver Marta Belda Pla Jose Belda Pla Jordi Benages Fons Héctor Benavent Martínez Carmen Benet Sanvictorino Teresa Benet Sanvictorino Jessica Benet Vicedo José Manuel Benet Vicedo Alejandro Borredá Alventosa Jose Cabezas Suñer Marina Candel Ferri Noelia Carballo Zorraquino José Cerdá Cervero Gloria Ciscar Soler Marina Ciscar Soler Laura Companis Ramírez Andrea Cortes Piera Esther Cosme Juan Marcos Cosme Juan Óscar Expósito Martínez José Antonio Ferrero Català Joaquín Ferrero Maroto Carlos Enrique García Alabor Aitana García Cucarella Claudia Garrido Peinado Ana Isabel Gayá Pla Álvaro Gil Medrano Juan Ignacio Gisbert Merlo Iván González Puig María Asunción González Puig María José Gorba Martí Estefanía Gozalbes Almazán Neus Grau Gimeno Joaquín Herencia Rando Andrea Hurtado Mullor Ingrid Jovellar Campos Ana Martínez Agustí	Carles Martínez González Carlos Martínez Gozalbes María Victoria Mullor Domínguez Wilson Narváez Sancan Lilaya Navalón Martínez Fuensanta Navarro García Sergio Olmedo Sancho Neus Olmos Prats Enrique Oltra Esplugues Vicent Palop García Carme Pastor Torregrosa Alba Pastor Vicedo Gema Peinado Boixader Vicente Peinado Boixader Rafa Peinado Grau Jaume Peinado Grau Sergio Perales Expósito Carlos Pérez Arenas Sara Pérez Sanvictorino Sheila Pont Perelló Joan Miquel Quilis Rodenas Elizabeth Render Gemma Richart Soler Alicia María Sáez Aleixandre Ángel José Sánchez Palop Carla Sanchis Boixader Haridian Sanchis Prats Fernando José Santos Benaches María Sanvictorino Català Lucía Sanvictorino Català Emilio Sanvictorino Mompo Ana Sanz Martínez Andrea Simón Pla Lucinda Simón Pla Carme Torregrosa Orts Johana Marcela Valdivieso Ruiz Joffre David Valero Collahuazo Angie Marcela Valero Valdivieso Conxa Vila Soler
--	---

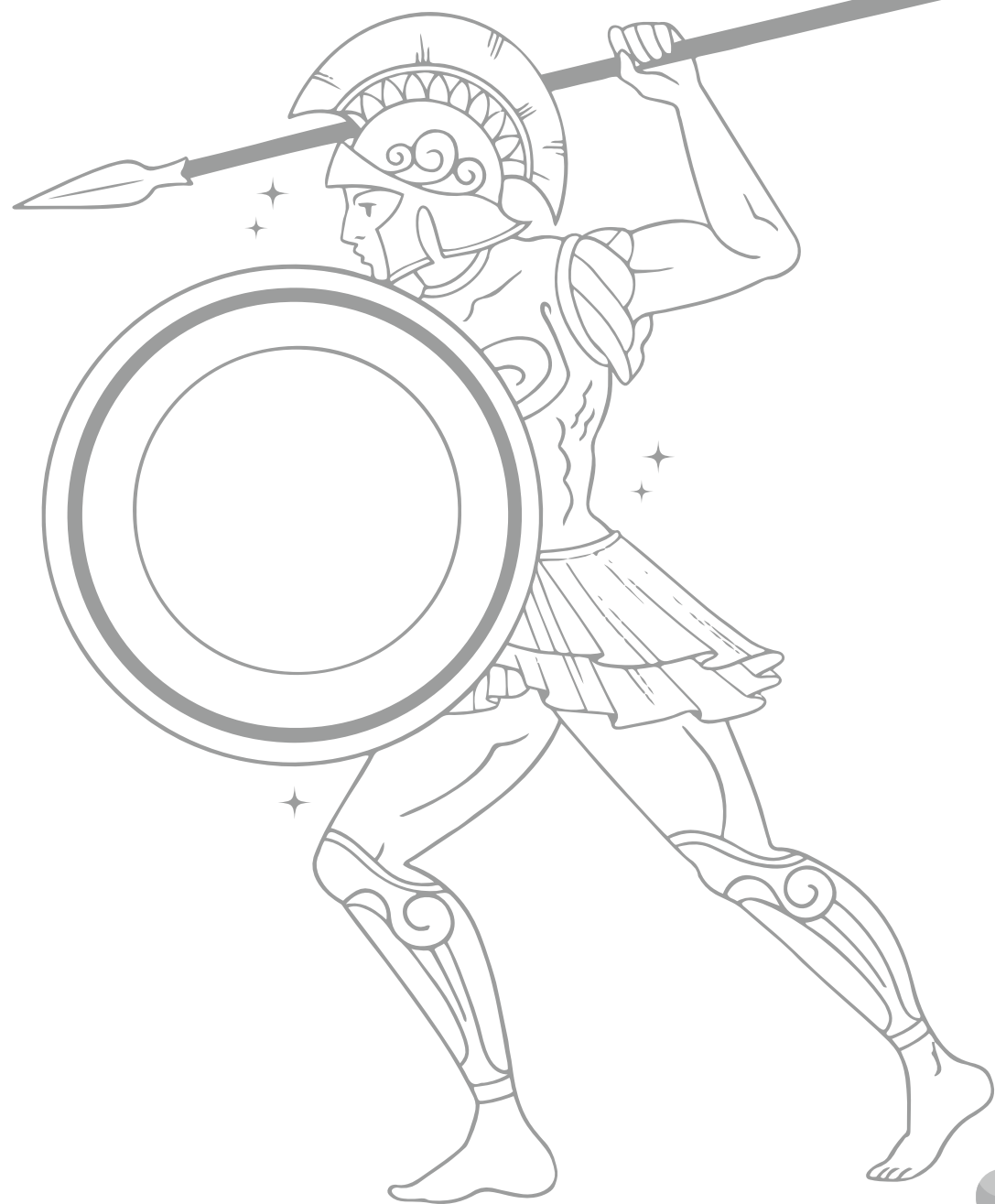

CENS

INFANTIL 2026

Joan Benages Carballo
Jaume Benages Carballo
Aina Bonet Gayá
Olivia Borredá Dore
Pep Cerdá Gorba
Manel Expósito Sanchis
Alma Ferrero Cortes
Daniel García Martínez
Mateo García Martínez
Héctor Gisbert Benet
Álvaro Gisbert Benet

Hugo González Cosme
Saul González Cosme
Lola Herencia Olmos
Daniel Martínez González
Natalie Oltra Render
Elena Oltra Render
Nacho Pérez Sanvictorino
Lucía Sánchez García
Pablo Sánchez García
Inés Soler Richart

BUNYOLS I SOCARRATS

BUNYOLS

COURE

Laura Companis Ramírez
Sara Pérez Sanvictorino
Haridian Sanchis Prats

ARGENT

Ana Sanz Martínez

D'OR AMB FULLES DE LLORER

Alicia María Sáez Aleixandre

BUNYOLETS I SOCARRADETS

BUNYOLS INFANTILS

COURE

Olivia Borredá Dore
Pablo Sánchez García

ARGENT

Daniel Martínez González

RECOMMPENSES 2026

RECOMPENSA JUNTA LOCAL FALLERA

Estefanía Gozalbes i Almazán

Un merescut reconeixement

En tota comissió fallera hi ha persones que deixen empremta, que amb la seua dedicació, constància i amor per la festa contribueixen a construir la història i l'esperit de la falla. Hui, aquestes línies estan dedicades a una d'eixes persones tan especials: **Estefanía Gozalbes Almazán**.

La comissió de la **Falla Benlloch Aleixandre VIé** té l'honor de retre homenatge i atorgar aquest reconeixement a Estefanía com a mostra de la seua gran trajectòria fallera, marcada per anys de treball desinteressat, compromís i una profunda passió per les nostres tradicions.

Al llarg del seu recorregut dins de la comissió, Estefanía ha exercit amb responsabilitat i entrega diferents càrrecs, entre els quals destaca el de **vicepresidenta**, funció que va assumir durant diversos exercicis amb serietat, proximitat i una implicació constant en la vida diària de la falla. Així mateix, la seua tasca com a **delegada infantil** ha sigut fonamental, cuidant i acompanyant els més menuts, transmetent-los els valors fallers i assegurant que el futur de la comissió estiga ple d'il·lusió i continuïtat.

Més enllà dels càrrecs ocupats, Estefanía ha demostrat ser un pilar important dins de la falla, sempre disposada a col·laborar, a sumar i a donar suport en cada acte, reunió o moment en què la comissió ho ha necessitat. El seu exemple és reflex de l'autèntic sentiment faller: treball en equip, dedicació i amor per la festa.

Per tot això, aquest reconeixement no és només un premi als càrrecs exercits, sinó un **agraïment sincer** per tants anys d'esforç i per ser una part imprescindible de la història de la **Falla Benlloch Aleixandre VIé**.

Gràcies, Estefanía, per la teua trajectòria, el teu compromís i per portar sempre el nom de la nostra falla amb orgull.

PREMIS

2025

- ✦ 2n classificat Truc
- ✦ 2n classificat pàdel masculí
- ✦ 69é Premi a la promoció i ús del valencià als llibrets de falla.

✦ **Falla Gran:**
2n premi secció segona

✦ **Falla infantil:**
6é premi secció segona

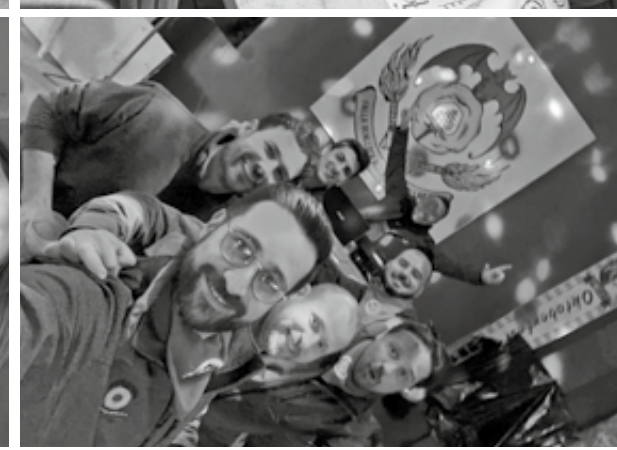

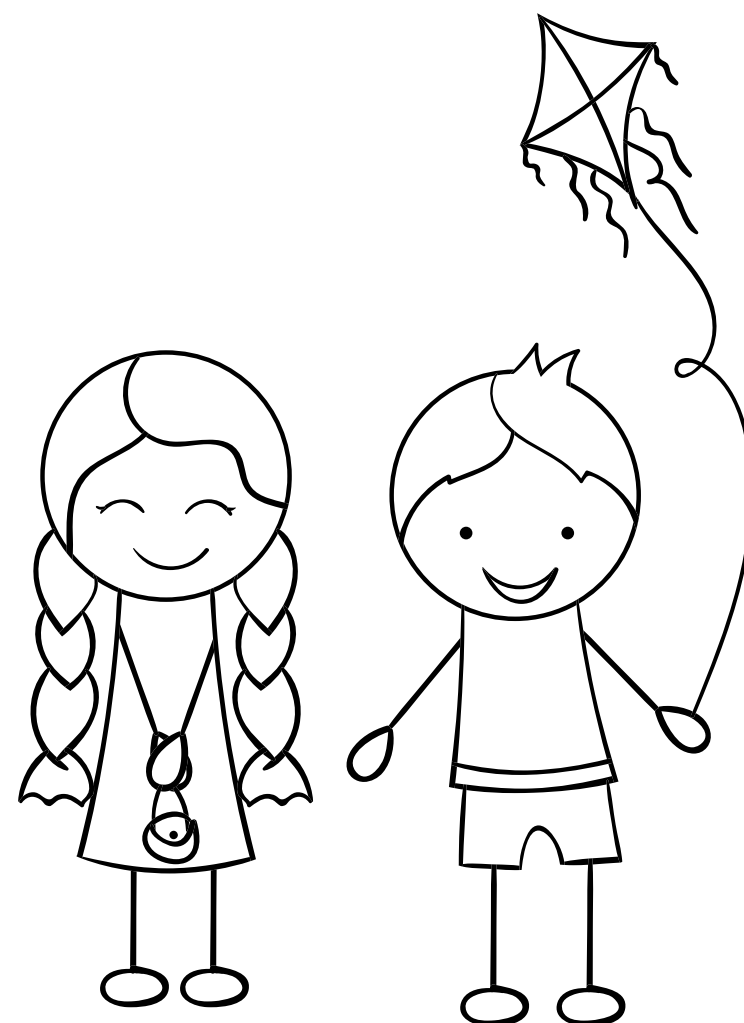

ELS MENUTS I EL CAMP

Aprén jugar

El camp també fa falla

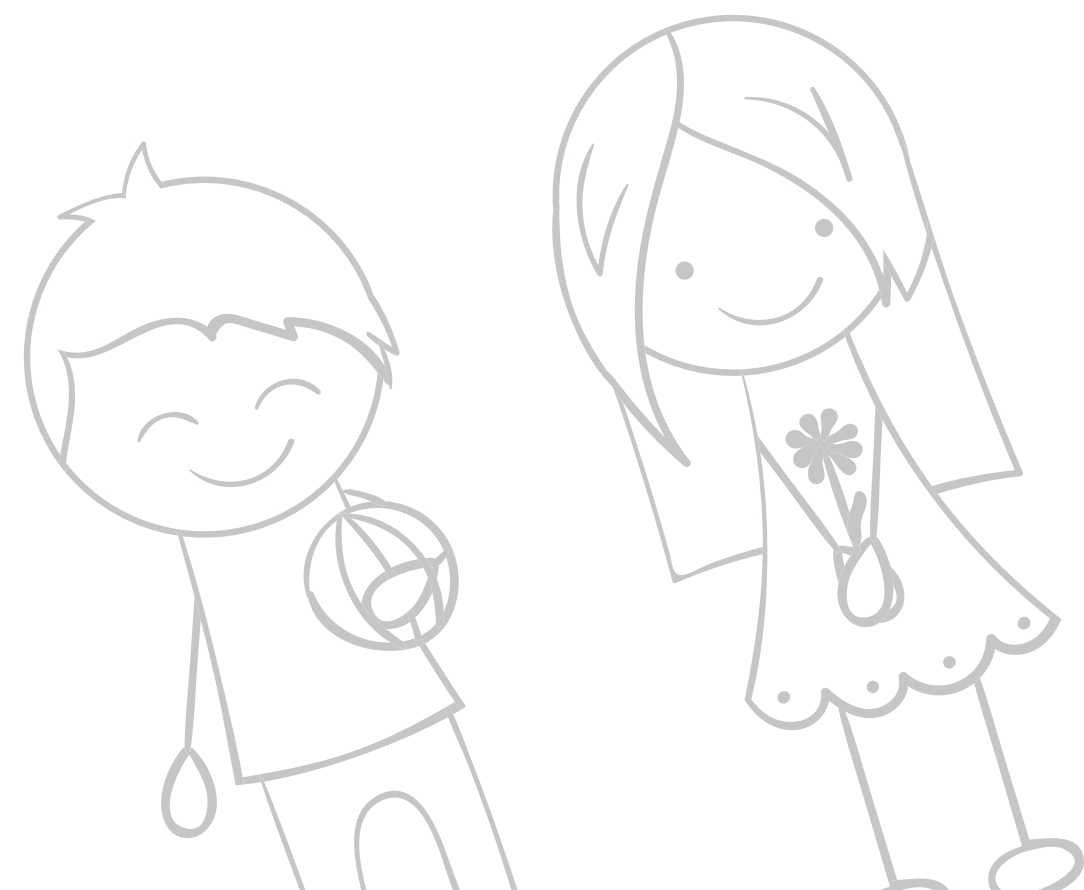
Quan arriba març, el poble s'ompli de colors, música i foc.
Les falles ens fan riure, somiar i estimar allò que és nostre.

Però abans que el foc encenga la festa, la terra ja treballava en silenci.
El camp, com la falla, naix de les mans que cuiden, planten i esperen.

Igual que estimem la falla perquè és tradició,
hem d'estimar el camp perquè és vida.

Si cuidem la terra, la festa continuarà creixent.

I mentre hi haja horta, hi haurà poble,
i mentre hi haja poble... hi haurà falles.

El bancal que volia ser falla

En un poble menut, envoltat de bancals verds i camins de terra,
viven **Pau i Lluna**, dos infants que estimaven molt la seua falla.

Cada vesprada, després d'escola, anaven a ajudar al camp.
Pau regava les plantes amb cura, i Lluna collia les verdures amb les
mans plenes de terra i somriures.

—Saps què? —va dir un dia Pau—.
Enguany la nostra falla hauria de parlar del camp.

Lluna va assentir amb els ulls
brillants.

—Perquè el camp ens dona
menjar... i també ens
enseny a esperar.

Així que decidiren fer una
falla diferent.
No parlava de presses ni de
soroll, sinó de **com creixen les
coses a poc a poc**.

Al centre de la falla posaren una **carxofa gegant**,
forta i valenta,
i al seu voltant, xiquets i xiquetes regant, collint
i cuidant la terra.

—L'agricultura és treball —explicava Lluna—,
però també és amor.

—És tradició —afegia Pau—,
perquè el que fem hui ho feren abans els nostres avis.

Quan la falla es va plantar, els menuts del poble s'acostaren curiosos.
Preguntaven, tocaven la fusta, miraven les hortalisses pintades.

I Pau i Lluna els explicaren **que sense camp no hi ha menjar**,
i sense menjar no hi ha festa.

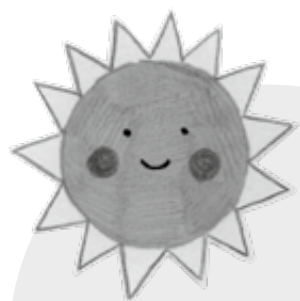
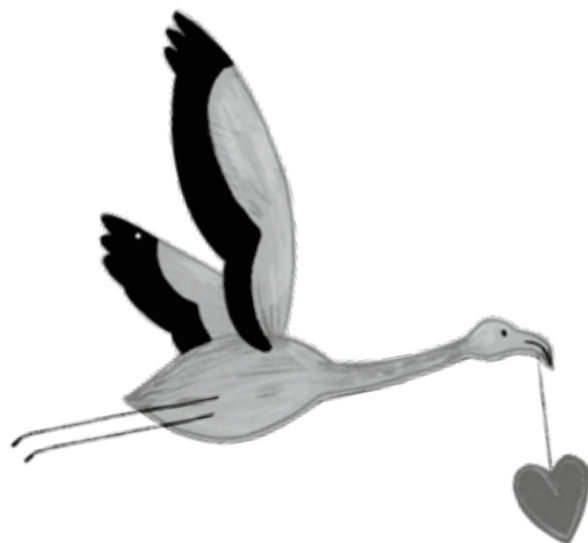
El dia de la cremà, abans que el foc encenguera la falla,
tots guardaren un moment de silenci.

Perquè aquella falla no només es cremava,
ensenyava.

I entre flames i aplaudiments, Pau i Lluna ho tingueren clar:
si cuidem la terra, cuidem la vida,
i mentre hi haja camp...
hi haurà futur, festa i falles.

El petit refraner

Sense sol no hi ha collita.
El sol és molt important perquè les plantes cresquen fortes.

A poc a poc creix el que és bo.
El camp ens recorda que les coses bones necessiten temps i paciència.

Qui rega amb amor,
recull amb alegria.
Parla de treballar el camp amb ganes i il·lusió.

La pluja fina fa l'horta divina.
Explica com l'aigua ajuda a que l'horta estiga verda i sana.

Del camp naix el menjar.
Ens recorda que els aliments venen de la terra i del treball dels agricultors.

La terra no parla, però ho dona tot.
La natura ens ajuda sense demanar res a canvi.

Plantar hui és menjar demà.
Ens ensenya la importància de pensar en el futur i cuidar la terra.

Quan l'horta riu, el poble viu.
Si el camp està bé, el poble també està content i ple de vida.

Qui estima la terra, estima la vida.
El camp és vida, i cuidar-lo és cuidar-nos a nosaltres.

Endevina endevinalla... *del camp!!*

Completa les frases

1 Crec sota terra, sóc redona i marró,
fregida o bullida estic molt millor.
Qui sóc?

2 Sóc roja, verda o grogueta,
penge de l'arbre ben contenta.
Qui sóc?

3 Em planten a la primavera,
i a l'estiu em mengen a rodanxes fresquetes.
Qui sóc?

4 Sóc llarg i verd,
i al camp creix sense por.
Qui sóc?

5 Amb mi fan suc dolç i perfumat,
del taronger sóc el regal més estimat.
Qui sóc?

6 Sóc menuda, blanca o morada,
a l'horta sempre sóc molt buscada.
Qui sóc?

7 No sóc animal ni tampoc persona,
però ajude a llaurar la terra bona.
Qui sóc?

8 Sóc una flor que sempre mira al sol,
gire el cap quan ell es mou.
Qui sóc?

9 Em reguen amb cura cada dia,
i cresca lenta però amb alegria.
Qui sóc?

10 Sóc casa del camp, senzilla i antiga,
guarde eines i també la vida.
Qui sóc?

→ La _____ es planta a l'horta i després el mengem fresc o cuinat.

→ Per a cuidar el camp, els agricultors utilitzen el _____.

→ La _____ és una fruita dolça que creix als arbres.

→ Amb l' _____ es pot llaurar la terra abans de sembrar.

→ Les _____ necessiten sol i aigua per créixer sanes.

→ A la _____ el camp s'ompli de flors i colors.

→ El _____ ajuda a portar les collites del camp al poble.

→ L' _____ és important perquè dóna ombra i protegeix la terra.

→ Quan plou bé, els _____ creixen més forts.

→ A la _____ es guarden les eines i els fruits del camp.

Respostes

Poma / Tractor / Barraca / Ceba / Planta / Carabasseta / Taronja / Gira-sol / Tomaca / Patata

Paraules:

Poma · Tomaca · Cultius · Barraca · Plantes · Tractor · Camí · Primavera · Arbre · Arada

**Dibuixa
la teua falla**

**Pinta
en colors**

ESPARTA

L'ÚLTIMA ORDRE D'ESPARTA

Quan el foc començà a pujar per la falla, ningú va notar el soldat. Estava dret, immòbil, amb l'escut al braç i la mirada perduda entre les flames. Semblava un ninot més, un guerrer d'Esparta plantat al centre del monument.

Però no ho era.

Havia despertat en aquell instant, com si el foc li haguera donat vida. Al seu voltant, la gent aplaudia, feia fotos i cridava. Els xiquets reien. Els majors brindaven. Tot era soroll, llum i alegria. El guerrer no ho entenia.

A Esparta, el foc significava destrucció, derrota, final. Però allí, en aquella plaça, el foc era festa. Era música, era rialla, era abraçada.

Va recordar les ordres del seu rei: resistir, lluitar, no rendir-se mai. Però allí ningú lluitava. Ningú volia salvar la falla. Tots esperaven que cremara.

Una xiqueta el mirava des de darrere de la tanca.

—Adéu, soldadet —li va dir, somrient—. L'any que ve tornareu.

Aquelles paraules li van resultar estranyes. Tornar?

A Esparta, el que cremava desapareixia per sempre.

El foc ja li arribava al pit. La pintura es clivellava, la fusta cruixia.

Llavors ho va entendre.

No era una derrota. Era un ritual. Un final necessari per a començar de nou. Com els entrenaments, com les batalles, com la vida mateixa a Esparta.

Abans que les flames li taparen el rostre, el guerrer va somriure. Potser, pensà, els fallers i els espartans no eren tan diferents.

Tots sabien que, per a ser més forts, primer calia passar pel foc.

UNA PROFESSIÓ EN PERILL D'EXTINCIÓ

Raimon Tormo
Faller

De tots es sabut que els tallers dels artistes fallers no estan passant per un bon moment, ja fa anys que els preus dels materials estan en una corba ascendent imparable, una crisi del sector colpejada greument per una pandèmia que parà el món, i especialment el món de les falles durant un any i mig o dos en molts casos.

Cada any en passar el mes de Març, sentim notícies d'artistes fallers que han tancat la porta del seu taller, bé per jubilacions, problemes econòmics o simplement s'han cansat de lluitar per una professió en alguns casos incompresa i cada vegada son més, els que estan reinventant-se i buscant altres tasques fora del món de les falles, decoracions temàtiques, publicitat, escenografies que a la fi resulten molt millor pagades que les falles.

De fa molts anys, els fallers hem tractat als artistes fallers d'una forma diferent a la resta de proveïdors que tenim a les nostres comissions, hem demanat descomptes o preus especials, però mai, de forma habitual, hem qüestionat la seua feina o els hem dit con fer-la; en canvi, es

una tradició (menys mal que cada vegada **més inusual**), quan s'anava al taller a veure la falla, frases com... que xicoteta s'ha quedat, li hagueres pogut posar alguna cosa a sota perquè fora uns metres més alta, si l'hagueres pintat de més colors haguera quedat millor... i una sèrie de qüestions que de segur no s'han pensat un parell de vegades perquè sinó no s'hagueren dit. També hem qüestionat any rere any els preus de les falles, comparades en altres i si un artista treballa d'una forma i l'altre d'una altra...

En els últims anys les formes de treballar als tallers han avançat a passos de gegants, començaren canviant el cartró per suro, el modelat de fang, per un modelat de dogues, en poc de temps açò ha quedat antiquat i entraren les noves tecnologies, modelats digitals, fresadores... i ara ja s'ha incorporat la ia al modelat digital. En els acabats, les pintures al oli han quedat antiquades, i tubs de pintura, han donat pas a pots de pintura al plàstic, pinzells per màquines i pistoles aerogràfiques i un acabat treballat a base de pinzellades, plens de detalls de silicona de colors, purpurines i milers de detalls prefabricats. Estan perdent-se cada vegada

més el treballs artesanals i manuals, per tecnològics, i açò acompanyat d'un envelliment dels professionals que no està cobrint-se per noves generacions. Els estudiants del mòdul de FP d'artesa faller; estan preparats per a fer falles quan acaben els seus estudis?

Per a mi, i açò és una opinió personal, a molts artistes fallers els ha pogut més el cor que la ment, han sigut burros de feina per traure endavant projectes impossibles per al pressupost que tenia la comissió. No han sigut negocis normals, en els que no s'han calculat tots els costos que haurien d'aplicar-se a la construcció d'una falla. Mai s'ha sabut, el que costa un remat de dos metres o un de cinc, i si una falla de 10.000 € ha de fer 5 metres i 5 ninots o unes altres mesures i quantitats d'acord al seu pressupost. Pocs tallers, i no parle dels actuals, han tingut un projecte econòmic, en el que s'han contemplat els pressuposts de les falles, front al cost de materials, hores de feina, costos indirectes de llum, impostos i un llarg etc, perquè donaren un resultat positiu, d'aquesta manera en acabar de plantar les falles, un artista, tenia pendent de pagar salaris als treballadors, materials a proveïdors i el més perillós, aplaçaments d'impostos i seguretat social, tot açò feia, que es començara un nou exercici en uns deutes econòmics, que al pas del temps, la entrada de nous ingressos de les comissions no han sigut suficients per tal de fer front a tots els pagaments i la construcció de noves falles, malauradament, açò ha acabat amb el tancament i la fi de l'activitat de molts tallers.

Açò ha fet, que els artistes, es transformen en empresaris, tenen assessors comptables que els controlen els ingressos i els costos, tenen els tallers organitzats en processos, personal qualificat a cadascuna de les feines, uns temps establerts per a cada feina; en definitiva, un control

de producció i processos que fan que puguem realitzar la seua activitat i traure un resultat econòmic positiu, que es permet dur endavant els seus projectes any rere any.

Els tallers han hagut d'evolucionar, a l'igual que els mercats i altres empreses, a l'art es molt difícil de posar-li un cost, però s'ha hagut de posar fi al fet d'afegir hores de feina i més costos a un producte que no està pagat. Els artistes han hagut de canviar el seu xip i saber dir no a moltes coses, i el més important, les comissions en moltes ocasions, estan adonant-se de la situació per la que han passat els tallers, i a poc a poc, pensen que la professió d'artista faller, és igual de respectada que una altra, que si tu vius de la teua feina ells també. Però els artistes; han abandonat, definitivament, la seua part de victimisme? El dir que a les falles no s'hi guanyen diners; que la gent no els valora. Tal vegada, ells han sigut els primers que no han valorat la seua feina i la dignitat de la seua professió, no han sabut posar-li el preu verdader a les coses, només pensaven amb la palmadeta a l'esquena, de com de bo eres, quants premis ens has donat i certes adulacions falagueres, que perquè enganyar-nos... a molts és el que els agradava encara que a final de mes no pogueren pagar totes les despeses que el seu taller tenia.

Avui, el mercat diu que no hi ha prou artistes per tal de fer totes les falles, els tallers s'han convertit en factories de construccions de falles, un artista, no té sols 15 dies abans de falles, té un bou cada vegada que durant l'any, ha d'acabar una falla per traure-la de taller i així, poder començar-hi una altra. La professionalitat del sector, ha mermat l'entranyable figura de l'artista faller d'altres èpoques, però afortunadament, aquest canvi, ha permès la salvació de molts tallers i que continuen a dia de hui fent falles.

SER FALLERA MAJOR: APARADOR, RESISTÈNCIA I LLUITA

Carla Sanchis Boixader
FMX 2017

Des de ben menudes, quasi totes les xiquetes falleres somien alguna vegada amb ser Fallera Major de la seua comissió o, inclús, de la seua pròpia ciutat. La festa, la indumentària, els actes i la il·lusió fan que aquest pensament aparega de manera natural, ja que estan molt lligades a les Falles. Però no és un camí fàcil d'aconseguir per a totes.

Ser Fallera Major no és només portar una banda ni lluir un vestit. És molt més del que es veu des de fora. És un aparador constant, exposada en cada acte, mirada i fotografia. Representes no només a tu mateixa, sinó a tota una comissió o a una ciutat sencera, amb una responsabilitat contínua que acompanya cada pas.

Els requisits més importants per a poder ser Fallera Major són tindre il·lusió i moltes ganes. Ganes de viure la festa intensament, d'estimar les Falles i de donar el millor de tu mateixa en cada moment. Sense eixa motivació, tot l'esforç que comporta aquest camí perd sentit.

Però darrere de l'aparador hi ha també una prova de resistència: resistència física, per les

llargues jornades i l'exigència que suposa estar sempre present; resistència mental i emocional, per la pressió, els nervis i les renúncies personals. És una lluita silenciosa que es viu dia a dia, moltes vegades sense que es veja des de fora.

Les renúncies personals i el moment adequat per assumir el càrrec poden ser un dels majors reptes. Quan eres una xiqueta, sovint són les famílies les que han de valorar si és millor esperar o no. Factors com l'edat, la maduresa o l'alçada poden influir en la capacitat d'aguantar el ritme que exigeix ser Fallera Major Infantil.

Quan ja eres major, les decisions canvien. Els estudis, les oposicions o el treball poden limitar el temps disponible i cal trobar l'equilibri entre responsabilitats personals i dedicació a la festa. Moltes dones han de valorar quin és el moment més adequat per a assumir aquesta experiència.

D'altra banda, les dificultats econòmiques formen part inevitable d'aquest camí i, sovint, van estretament lligades a la falta de temps. Quan es tracta d'una xiqueta, són habitualment els pares o familiars els qui assumeixen la major

part de les despeses que comporta el càrrec. Per aquest motiu, moltes famílies intenten no fer coincidir l'any de Fallera Major amb altres moments econòmicament exigents, com pot ser l'any de la comunió, ja que afrontar-ho tot al mateix temps pot resultar complicat.

Quan la decisió arriba en edat adulta, la situació canvia. En molts casos, són les mateixes dones les que prefereixen esperar a tindre estabilitat econòmica per a poder assumir les despeses amb autonomia. Per això, cada vegada és més habitual veure Falleres Majors d'edats més avançades, que han pogut organitzar-se millor, tant a nivell econòmic com personal, i afrontar el càrrec amb molta més tranquil·litat.

A més de les despeses personals, la comissió també juga un paper important. Cada comissió té les seues pròpies despeses, que poden variar segons si hi ha Fallera Major infantil o adulta i com es distribueixen els costos. També influeix el nombre de trages que calen, així com altres despeses fixes com perruqueria, maquillatge o detallets per a regalar.

A més de les despeses i la manca de temps, hi ha un altre tipus de pressió que sovint passa més desapercebuda. Les mirades de la comissió, de la família i de la ciutat poden generar nervis i expectatives constants. Sempre sembla que s'espera que sigues perfecta: en els gestos, en els discursos, en la puntualitat i en la presència a tots els actes. I, encara que siguen petits comentaris o crítiques, poden pesar i condicionar el teu estat d'ànim. És una càrrega silenciosa, que forma part del repte d'assumir aquest paper amb il·lusió i responsabilitat.

A més, quan la representació és a nivell de ciutat, l'exigència física i el cansament poden arribar a passar factura. L'agenda s'intensifica, els desplaçaments són constants i les jornades s'allarguen molt més del que sembla. Els dies es fan llargs, el descans escasseja i el cos acumula el cansament, encara que des de fora només es perceba una imatge impecable. És un esforç silenciós que exigeix resistència, fortalesa i una gran capacitat de continuar endavant amb la mateixa entrega.

A tot això se li suma un altre factor a tindre en compte: el moment de presentar-se. En un mateix any poden coincidir diverses candidates, totes elles vàlides i amb la mateixa il·lusió, però només una pot assumir la representació. És una situació que requereix maduresa, respecte i comprensió, i que forma part d'un procés en què no sempre depén únicament del desig o de l'esforç personal.

Ser Fallera Major, tant de comissió com de ciutat, és créixer com a persona. És aprendre a resistir, a mantindre el somriure i a continuar endavant amb orgull i estima per la festa. Al llarg del camí hi ha sacrificis, cansament i moments de dubte, però també hi ha aprenentatges, emocions i records que acompanyaran tota la vida.

És un any intens, exigent i ple de responsabilitat, però també és un any únic i irrepetible. Un any que marca, que transforma i que, malgrat tot, es viu amb una intensitat especial. Perquè, quan tot acaba, el que queda és la satisfacció d'haver-ho donat tot per la festa i la certesa que, sense cap dubte, val la pena viure'l.

SOBREVIURE AL MÓN FALLER

Yolanda Pérez
Fallera

A Xàtiva, una de les festivitats més importants que celebrem són les falles. A la nostra ciutat 19 són les comisions que planten monument quan aplega el mes de març. Cada any les comisions contracten als artistes i signen el preu depenent del pressupost del que disposen, ja que les falles depenen dels seus socis per a establir el preu que van a signar amb cada artista. Una comisió gran pot aplegar a gastar 60.000€ en un monument amb la diferència de la més menuda que pot aplegar als 8.000€.

Cada mes de juny les comisions han de informar del pressupost que van a gastar en els monuments per tal d'establir en quina categoria van a competir. S'estableixen quatre categories, que en el món faller s'anomenen seccions.

Per norma, a la millor secció, l'especial, estan les falles més grans, aquelles que tenen major nombre de socis, ja que tenen la capacitat de ingressar més diners als seus conters i gastar més als dos monuments i als diferents concursos als que participen. A la secció segona i tercera s'inclouen falles que tenen pocs socis o un pressupost global no molt gran, ja que la major part dels diners que obtenen venen de les quotes que els fallers i falleres aporten.

Les comisions amb molts fallers i falleres tenen possibilitat de guanyar diners fent events grans, ja que disposen de molta gent que contribueix a l'hora de fer feina, també per a preparar una cavalcada o fer una carrossa, ja que la quantitat de persones que poden treballar és major que a una falla menuda. Exemples són la Ferrocurva de Ferroviària, on necessiten gran nombre de fallers i falleres per a treballar, o els xiringuitos de menjar de fira, on les falles més grans no tenen problemes de personal per a poder montar-los i treballar al llarg de tota la setmana de fira.

Per altra banda, les comisions amb pocs membres tenen poques possibilitats de tenir un lloc de menjar en fira, ja que es necessiten moltes persones per a treballar i no disposen d'eixa quantitat de gent. Algunes no poden ni tan se vol montar un xiringuito de beguda, ja que no tenen capacitat de personal.

La diferència ja entre unes i altres és la quantitat de diners que guanyen només al llarg de la setmana de fira, que s'incrementen al que ja recapten amb les quotes. A més a l'hora de trobar més financiació externa, els és més fàcil buscar publicitats que financien alguna despesa, ja que en una falla on són quasi 400 persones eixa pos-

sibilitat es quadriplica sobre les que són sobre 100 membres.

Com be he dit, les falles menudes tenen poques opcions de ingressar dinés extraordinaris, degut a que al ser poca gent per a organitzar i treballar en els

events, solen fer-los de poca envergadura i no es guanya la mateixa quantitat que a un gran event.

Una entrada extraordinària de dinés la tenen totes les falles amb la venda de loteries. Amb aquestes arpleguen quantitats que, una vegada més, són més grans quan més persones formen part d'una comisió.

Si comparem les despeses que tenen els dos tipus de comisions observem que a les falles menudes els costa més mantindre els seus pressuposts. Necessiten tenir un lloc on reunir-se, preparar els events i les cavalcades, que els suponen una part important dels dinés, pot ser el preu mínim per un lloguer està sobre 400€, depenent de la zona on estiga ubicat; altres han pogut comprar els locals i al llarg d'un temps han tingut que estar pagant una mensualitat. Açò suposa que una falla menuda té una despesa per faller major que a una falla amb més persones censades. Al mateix temps, totes les falles contracten bandes de música o xarangles per als diferents actes. Aquestes tenen un preu establert i no és en funció de la quantitat de socis que té la falla, per la qual cosa, eixa despesa també és superior si es fa el repartiment per faller, una xaranga pot estar al voltant de 5000€. Preparar una presentació comporta assumir unes despeses mínimes, degut a que hi ha un protocol que ens porta a arreglar el teatre amb flors i decoració per al quadre plàstic, ramells per a les falleres majors, algun detall floral si tens convidats d'altres poblacions...són despeses que s'han d'assumir pel simple fet d'organitzar-la.

Quan apleguen les cavalcades ens trobem amb diferències significatives segons el pressupost de que disposen les comisions, degut a que a l'hora de comprar materials per a confeccionar-les, aquestes resulten més atractives, encara que hi ha una despesa ineludible, que vulgam o no s'ha d'assumir si tenim falleres majors, les

carrosses que solen estar com a mínim en 400€ o 500€. En aquest cas tampoc va en funció de quin pressupost tens, ja que hi ha un preu mínim que sí o sí hem d'acceptar, hi ahí tornen a perdre les comisions amb pocs fallers i falleres.

I si parlem dels llibrets, una de les joies de la cultura de les falles, ens trobem amb la mateixa problemàtica. Si es vol fer un llibre de falla amb cert nivell, cal gastar una quantitat de dinés a la que les falles menudes no poden fer front, al voltant de 4000€,això sense ser dels més cars. Si ens fixem ben bé, la majoria de comisions que guanyen els premis de llibrets són falles amb un poder adquisitiu gran. Alguna vegada, no moltes, falles menudes aconseguixen fer un llibret amb qualitat per a guanyar premis, és el cas de Joan Ramon Jiménez o aquesta falla, Benlloch. Ambdues han aconseguit premis de llibret sense aplegar a ser falles amb un cens elevat, això sí, els fallers han hagut de treballar buscant finançament a les empreses de la ciutat, ja que amb els pressuposts que manejen, no ho podrien haver fet. Sort que després al guanyar algun premi es compensa també part de la despesa.

I el summum de les despeses, el que dona sentit a la festa fallera, els monuments. Quina comisió no voldria participar sempre a la secció especial de les falles de Xàtiva? Si es fa aquesta pregunta, totes ho voldrien fer, però degut

a les diferències de preus dels mateixos, es van tindre que establir quatre seccions. Fet aquí que ha hagut anys que a la secció tercera, l'última que tenim, de vegades han hagut fins 6 falles, fet que denota la quantitat de comisions que tenen pocs recursos. I es que, fins eixes comisions volen tindre un monument bonic al carrer i destinen molta part del dinés a exposar al carrer una bona falla, restant pressupost a altres despeses.

Si s'adoneu, i per experiència ho dic, organitzar un any faller d'una comisió menuda porta tenir que ajustar molt els pressupostos des de que comença l'exercici faller, ja que a priori, només es conta amb les quotes que els faller i falleres aporten i les loteries que es poden vendre, que de vegades ja estan estipulades per a cada faller o fallera. La resta d'ingressos van fluctuant any rere any, degut a que si traus un xiringuito a la setmana fe fira, cada any el guany és diferent,

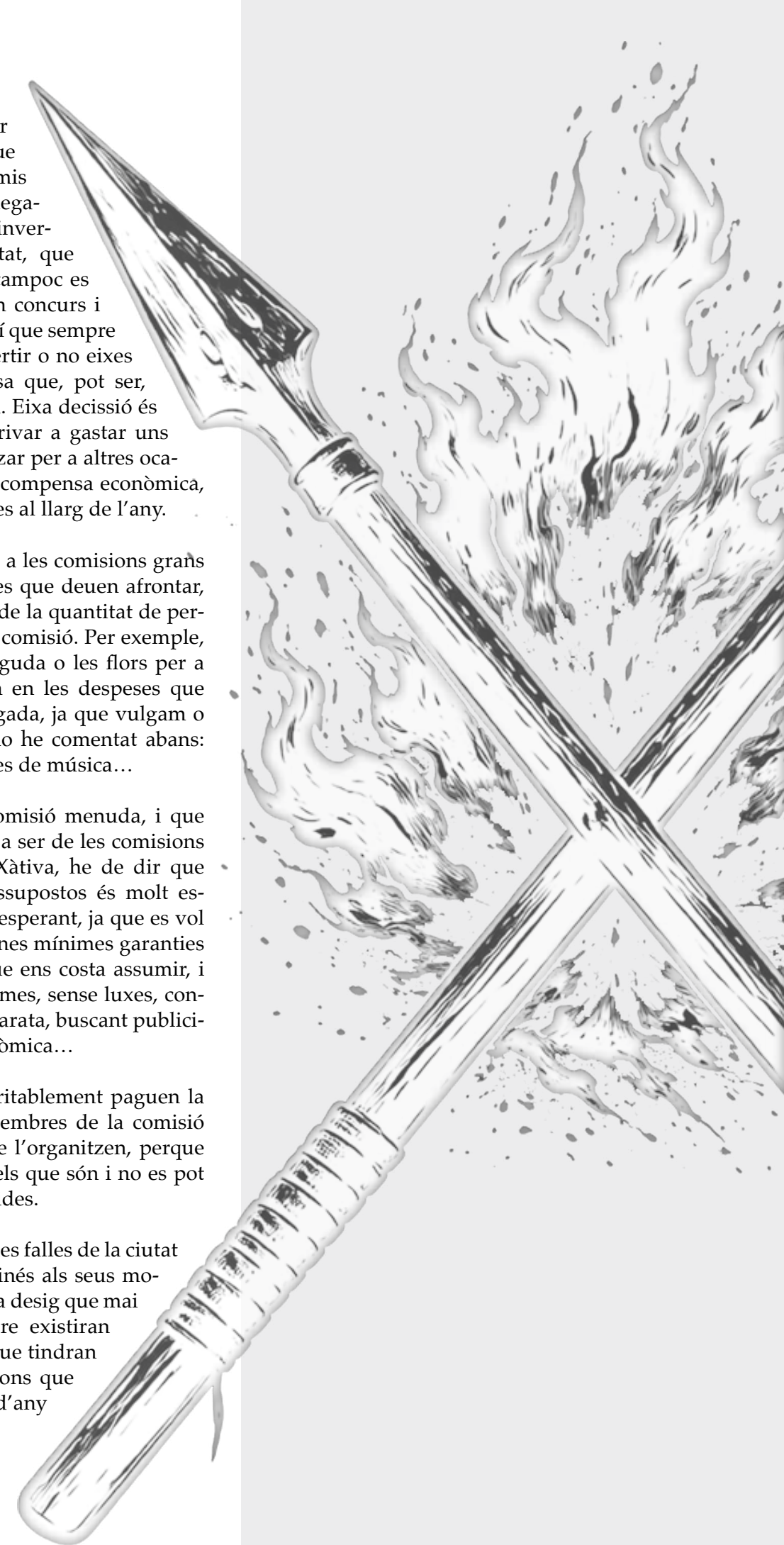
així que no es pot contar amb eixos dinés fins que els tens a la mà. Els premis tampoc sabem si ens aplegaran, a més que, si no s'inverteix primer eixa quantitat, que possiblement no tenim, tampoc es pot aspirar a guanyar un concurs i el premi econòmic. Vet ací que sempre tenim el dubte de si invertir o no eixes quantitats amb l'incertesa que, pot ser, els dinés no els guanyem. Eixa decisió és d'alt risc, ja que pots arribar a gastar uns dinés que es poden utilitzar per a altres ocasions, i si no aplega la recompensa econòmica, la comisió va amb pèrdues al llarg de l'any.

He sentit moltes vegades a les comisions grans queixar-se de les despeses que deuen afrontar, però eixes van en funció de la quantitat de persones que pertanyen a la comisió. Per exemple, comprar el menjar, la beguda o les flors per a l'ofrena, però no pensen en les despeses que tots tenim de forma obligada, ja que vulgam o no, s'han d'assumir, ja ho he comentat abans: lloguers, carrosses, bandes de música...

Jo que soc part d'una comisió menuda, i que fa uns anys vam aplegar a ser de les comisions amb menys censats de Xàtiva, he de dir que treballar en aquests pressupostos és molt estressant i de vegades desesperant, ja que es vol tenir tot el que cal amb unes mínimes garanties i això costa uns dinés que ens costa assumir, i parlem de despeses mínimes, sense luxes, contractant la carrossa més barata, buscant publicitats, la xaranga més econòmica...

Una de les coses que veritablement paguen la pena és saber que els membres de la comisió aprecien l'esforç dels que l'organitzen, perquè saben que els dinés són els que són i no es pot gastar més en certes partides.

Tan de bo seria que totes les falles de la ciutat pogueren gastar molts dinés als seus monuments, però això és una desig que mai es podrà complir, sempre existiran les comisions de moda, que tindran molts fallers i les comisions que reben fallers i s'en van d'any en any.

QUAN LES FALLES NO SÓN COM LES ESPERÀVEM: LA FORÇA DE RESISTIR

Jesús González
Faller

El títol d'este article no és casual. Quan ocupes un càrrec de responsabilitat dins del món faller, la manera de viure les Falles canvia per complet. Ja no les mires només des de dins del casal, sinó des de tots els angles possibles, veient realitats molt diferents i prenent decisions que, inevitablement, mai satisfan a tothom.

Des d'eixa posició privilegiada i alhora complicada, entens que cada decisió porta darrere una crítica. Decidir és exposar-se, i assumir responsabilitats significa acceptar que, moltes vegades, les Falles no seran com cadascú les esperava, sinó com tu penses que, en eixe moment i amb eixes circumstàncies, han de ser. I això comporta un desgast constant que només s'entén quan es viu des de dins.

És en eixe context, ple de punts de vista creuats, pressions i expectatives, on el títol cobra tot el seu sentit. Perquè només quan vius la festa des de la responsabilitat i no des de la comoditat, comprens fins a quin punt les Falles posen a

prova la capacitat d'aguantar, d'adaptar-se i de continuar. I és ahí on apareix la resiliència fallera, eixa capacitat de resistir.

La pluja és un dels factors que més crítiques genera, perquè totes i tots portem dins un meteoròleg incorporat, com si tinguérem una aplicació millor que qualsevol altra. Però, qui encerta realment? Qui té la certesa absoluta? Una vegada ha passat l'acte i ja saps com ha evolucionat l'oratge, tothom sap què s'hauria d'haver fet. El complicat és prendre eixa decisió abans, sabent que pot marcar-te durant anys.

L'exemple més clar fou l'any 2022, després de dos anys sense Falles a Xàtiva. Va arribar el dia de l'Ofrena, un dels actes més emotius del calendari faller xativí, marcat en negre per una pluja que amenaçava constantment. Aquella decisió, encara que es prenguera per votació de totes les comissions, acabava recaient en una sola persona. Amb el pas del temps, tal vegada s'hauria actuat diferent, però aquell dia va

servir per demostrar la resiliència del col·lectiu faller: en els pitjors moments de pluja, les comissions es deixaren paraigües, s'ajudaren mútuament i, sobretot, pogueren lluir unes gales que havien estat dos anys guardades als armaris. Aquella pluja no va poder amb les ganes de la gent.

A tot açò s'afegeix una realitat que massa vegades es passa per alt: la dels pressupostos. Les Falles es sostenen, en gran part, gràcies a l'esforç econòmic dels propis fallers i falleres. Amb les seues quotes es paga la falla, els actes, la música, els llibrets que conserven el pas del temps, les activitats culturals, les dinars i els sopars, i tot allò que fa possible que un casal estiga viu durant tot l'any i que son molts ingressos per a diferents sectors econòmics de la ciutat. És un esforç constant, assumit amb responsabilitat i estima, perquè darrere de cada euro hi ha hores de treball, rifes, loteries i sacrificis personals.

Sense eixe compromís de les comissions, la festa senzillament no existiria. Són elles les que mantenen viva la flama fallera els dotze mesos de l'any i les que donen forma real a la setmana gran. I tot això es fa amb pressupostos ajustats, molt pensats i sempre amb la sensació que cal fer més amb menys

Al mateix temps, la Junta Local Fallera compta amb un pressupost que, vist des de fora, pot semblar important. Parlem d'uns 100.000 euros que, sobre el paper, donen la sensació que tot està cobert. Però la realitat és ben diferent. Una part molt important d'eixos diners s'ha

de destinar a despeses que haurien de ser assumides directament per l'Ajuntament i que, finalment,

acaben tornant al mateix consistori. Açò fa que el pressupost real siga molt menor del que aparenta i que es treballa sempre amb moltes limitacions.

I mentre això passa, des de fora s'escolta que "hi ha molts diners" o que "no es nota on van". Però cal dir-ho clar: actes tan emblemàtics i necessaris com la Crida o l'entrega de premis tenen un cost elevat, no perquè es malgasten recursos, sinó perquè són actes oficials, oberts a tota la ciutat, que donen visibilitat a una festa reconeguda com a Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat. Si estes despeses foren assumides directament per l'Ajuntament, el pressupost es podria distribuir d'una manera molt més justa i beneficiosa per al col·lectiu faller.

També he viscut els canvis. Canvis d'actes, la creació de nous esdeveniments i la modificació de tradicions molt arrelades. I cada vegada que s'ha intentat canviar alguna cosa, sempre ha aparegut la mateixa pregunta: s'ha encertat o no? Perquè en les Falles, qualsevol pas fora del camí marcat genera debat, sospita i, massa sovint, crítica immediata.

Amb el pas del temps i una anàlisi serena, és evident que alguns d'estos canvis han sigut un èxit clar. L'acte de germanor n'és un exemple: un espai de convivència capaç d'aglutinar més de 2.000 persones i de reforçar el sentiment de

col·lectiu. Altres propostes, en canvi, no han tingut el mateix recorregut. Però el fracàs no pot ser mai un fre, sinó una oportunitat per revisar, corregir i millorar.

Hi ha actes que necessiten una reflexió profunda. Alguns s'han mantingut pràcticament intactes amb el pas dels anys, no perquè siguen intocables, sinó perquè costa molt obrir el debat. En este punt cal parlar del recorregut, un acte que no transmet la millor imatge possible de la festa i que requeriria una revisió seriosa. Però la crítica constant fa que no es toque res. I no fer cap canvi no sempre és respectar la tradició; moltes vegades és només falta de capacitat d'evolucionar com a col·lectiu.

Un altre dels grans focus de crítica són els premis. I ací cal ser clars: en els premis de Falles, només està content qui guanya. La resta busca responsables, i massa sovint eixes crítiques acaben caient sobre la Junta Local Fallera. La Junta s'encarrega de buscar jurats, fallers i falleres amb criteri i coneixement, però no té absolutament res a veure amb el veredict final. Tot i això, són persones concretes, voluntàries i compromeses, les que reben crítiques injustes i desproporcionades.

Esta situació genera un desgast enorme. Fa que cada vegada siga més difícil trobar gent disposada a assumir càrrecs de responsabilitat, no per falta d'estima a les Falles, sinó per cansament. Perquè no és fàcil treballar durant mesos per la festa i acabar sent el blanc de totes les frustracions. Quan una festa comença a cremar

la seua pròpia gent, cal parar-se a reflexionar.

La por a les crítiques paralitza. La por a desagradar, a obrir conflictes o a tocar costums fa que, massa vegades, es preferisca no fer res abans que intentar millorar. Però eixa por té un preu: impedeix que les Falles evolucionen cap a una festa més respectuosa, més coherent amb els temps actuals i amb la imatge que volem projectar.

Perquè estimar les Falles no és conservar-ho tot tal com està, sinó tindre el valor de repensar-les. Canviar no és destruir; és adaptar-se. I només des d'eixa voluntat d'evolució podrem construir unes Falles que continuen sent vives, actuals i dignes del col·lectiu que les sosté.

Quan les Falles no són com les esperàvem, és quan realment es posen a prova. No en els anys fàcils, sinó quan cal decidir sota la pluja, gestionar amb pocs recursos, assumir crítiques constants i continuar treballant malgrat tot. Tot el que s'ha viscut al llarg d'estes línies té un fil comú: la capacitat del col·lectiu faller d'aguantar, d'adaptar-se i de seguir endavant.

Això és la resiliència fallera. No una paraula bonica, sinó una actitud real. És equivocar-se i aprendre, és resistir quan tot pesa i continuar creient en la festa fins i tot quan no és com la imaginàvem. Perquè les Falles no són grans perquè mai fallen, sinó perquè sempre saben alçar-se. I mentre existisca eixa força col·lectiva, les Falles continuaran sent molt més que una festa: continuaran sent part de qui som.

MITOLOGIA GREGA

FOC OLÍMPIC

Zeus pensava que els humans li havien preparat una sorpresa. Quan va sentir la mascletà, amb aquell terratrèmol de soroll i fum, va alçar les celles satisfet. —Mira que són exagerats, però el detall s'agraeix —va dir, ajustant-se la toga. Atenea, més observadora, mirava la falla amb curiositat.

—No és per a tu, pare. Açò és una crítica. Mira eixe ninot amb barba i panxa... vol ser un déu, però és un polític.

Dionís, mentrestant, ja havia trobat la barra del casal.

—Siga déu o siga mortal, ací el vi entra igual de bé.

Zeus es va acostar al monument. Hi havia figures amb cares conegudes, altres enganxades al mòbil, i una que semblava un déu amb targeta de crèdit i corona de neó.

—Ens han fet més humans del que recordava —va murmurar.

—O potser els humans s'han fet massa déus —va respondre Atenea.

Quan arribà la Cremà, Zeus es va posar seriós.

—Van a cremar-la? Amb tot el treball que té?

Dionís va alçar la copa cap a les flames.

—Això és el millor. Ho cremen tot... i l'any que ve tornen a començar.

Zeus va somriure, mentre el foc il·luminava la plaça.

—Potser els humans no són tan ximpls com semblen.

—No —va dir Atenea—. Simplement són fallers.

DEÏTATS DE LA MITOLOGIA GREGA EN ELS CADAFALS FALLERS DE XÀTIVA

Joan Quilis i Rodenas
Llicenciat en Geografia i Història

Tant l'art com la literatura, han tingut en el món, clàssic grecoromà una font inesgotable en la qual inspirar-se. La mitologia antiga ha sigut tema recurrent, tant en les creacions artístiques, pictòriques o escultòriques, com en el món literari.

Les falles, que abasten els dos besants, l'artística i la literària, no han estat alienes a la influència grecoromana i tant en els monuments, com en la literatura fallera s'han submergit en aquest món. Déus, deesses i altres personatges mitològics han sigut representats més d'una vegada en les falles de Xàtiva i més d'una vegada les explicacions, publicades en els llibres han fet referència a aquests personatges.

En aquest article ens interessa més el món grec, que el romà, ja que com la falla d'aquest any "Açò és Esparta!", tracta el tema d'aquesta antiga polis hel·lena, veurem un poc quines deïtats, de l'antiga religió hel·lenística i que també incumbia als antics espartans, s'han representat en els cadafals fallers de Xàtiva i també els que són representats com a déus romans i que tenen el seu origen, en altres de la cultura hel·lènica, ja que molts d'aquests personatges, han

sigut utilitzats, sota la denominació romana, encara que la seua procedència ha sigut grega, per exemple Neptú que és la denominació llatina del Posidó grec o el famós Cupido en la religió romana, mentre que és Eros en les creences gregues. Fer ús de personatges de la mitologia romana, més que de la grega, possiblement, és pel major substrat llatí que hel·lenístic que tenim i, possiblement, estem més familiaritzats en el món i cultura romana que en la grega. Ja escrivia Blai Bellver en la seua "Peixca del aladnoch": Un cupido vindrà a donar foc a tot este promontori. Tots sabem, que Cupido és, un déu romà, però aquest text no quedaria igual, si en el seu lloc s'haguera anomenat a Eros, que és el mateix déu per als antics grecs i que en realitat és anterior en el temps. Després, tornarem a parlar d'ell, més detingudament.

Ara és el moment de començar a veure les representacions de déus i deesses que han sigut realitzades, sota un concepte completament grec, més tard parlarem, de les divinitats que han sigut creades com romanes, però que tenen el seu origen en el món hel·lenístic. També donarem el nom que es coneix en la mitologia grega i el seu equivalent en la mitologia romana.

ZEUS-JÚPITER (1)

Començarem per parlar del déu més important de la mitologia grega, Zeus. Aquest és el deu suprem de l'Olimp. En la mitologia romana és conegut com a Júpiter. Els seus atributs són el llamp, l'àguila i el ceptre.

Aquest deu l'hem vist en dos ocasions en les falles de Xàtiva, en els dos casos va ser l'any 2022, any en el qual vam poder veure els monuments que per causa de la Covid-19 no es van plantar ni en 2020 ni en 2021.

Una representació de Zeus la vam veure a la comissió de Joan Ramon Jiménez, amb la falla "Lluita dels Déus, lluita de poders" obra de Bernat i Esteller, on es representava a aquesta deïtat amb companyia de Posidó (que després parlarem d'ell) i altres personatges mitològics. Zeus és representat amb barba blanca i amb un llamp, en cada mà, un dels objectes, que identifica a aquest déu.

L'altra comissió que va representar a Zeus, en el seu monument va ser la República Argentina, amb la falla "Mitologia socarrada" feta per Venació Cimas. En aquesta ocasió es va poder veure aquesta deïtat, també amb el llamp, però també anava acompanyat de l'àguila, un dels altres elements que identifica aquest personatge mitològic.

ATENEA-MINERVA

Si Zeus està considerant el deu més important de la mitologia hel·lena, segurament Atenea siga la deessa més important del món antic grec, també coneguda com a Palas Atenea i que en el món roma s'identificaria amb Minerva. Per a les dues cultures era la deessa de la guerra, de la saviesa i de les arts. Possiblement, en aquesta ocasió, la denominació grega siga més coneguda que la romana. Es caracteritza pera ser representar-se amb un casc, una llança i, en altres ocasions, amb un escut.

Amb aquestes atribucions la vam poder veure a la falla plantada en 2024 "Atenea", per la comissió del Mercat, monument realitzat per "Que calor fa en falles". El lema del monument no va deixar dubtes a qui s'estava representant. Es va poder veure una gran figura d'aquesta deessa, abillada amb el casc, la llança i l'escut. Apareixia vestida amb el característic "peple",

☒ El deu Posidó o Neptú, en la falla de Benlloch de 1988.

que era l'abillament de vestir de les dones, característica de tota la Grècia antiga. Consistia en un peça de tela rectangular que formaven dos parts igual, les quals se cenyien a la cintura, per una cinta o corretja.

La falla reivindicava la importància del paper de la dona, en la societat actual i al llarg de la història.

Però, hem de parlar en aquest apartat, d'una altra falla on plantaren amb anterioritat a la del Mercat. En 2012 la comissió d'Abu Masaifa realitzava el monument, "Xàtiva Grega", en ell es va poder veure una figura femenina amb casc grec, pense que pot ser una representació de la deessa Atenea, però no porta, ni la llança, ni l'escut que la identifiquen al 100%.

NIKÉ-VICTÒRIA

És la deessa de la victòria o triomf. Es caracteritza per ser representada, amb forma de dona amb ales. Mentre que per a la cultura grega era la deessa Nike, per als romans era Victòria.

Possiblement, aquesta divinitat, siga més coneguda per les representacions gregues que les

☒ La deessa Atenea en la falla del Mercat de 2024.

romanes. Sobretot per la famosa escultura de la "Nike de Samotràcia" o també coneguda com la "Victòria alada", que es conserva en el museu del "Louvre" de París i que és una escultura feta en mabre, de l'últim període hel·lenístic. Va ser descoberta a l'illa de Samotràcia lloc que li dona nom a l'escultura.

En 1995, la comissió del Raval, planta "95, any de...", feta per l'artista Antonio Grau. En ella una de les figures més importants era una representació de la famosa escultura grega, "Nike de Samotràcia", que com ja hem dit es pot veure l'original en el famós museu del "Louvre" de París. En aquest monument, clarament es va fer una representació d'una deïtat de la mitologia grega.

CRONOS-SATURN

Cronos, en la mitologia grega era el déu de les edats i del temps. És representat com un home amb ales. Per als romans la deïtat del temps era Saturn, que també ho era de l'agricultura.

Aquest déu el vam poder veure en la falla infantil plantada per la comissió Joan Ramon Jiménez en 2017 "Kronos-Principi i fi de la festa"

obra de l'artista Xavier Ureña. Es va representar, amb un rellotge d'arena i amb ales, l'element que el caracteritza.

No deixem aquesta falla infantil, perquè en ella es va representar a Eolo i farem un xicotet comentari sobre ell. Aquest era el guardià dels vents. Vivia en l'illa d'Eolia i Zeus li va donar el poder de controlar tots els vents. No està clar que siga un déu, ja que no és anomenat com a tal en cap mitologia grega.

HIGIEA-SALUT

Higiea, era la deessa de la sanitat, la curació i la higiene, per al món grec. En els romans no hi ha una equivalent clara, perquè de vegades se la compara amb la deessa Salut, que era la deïtat del benestar, la prosperitat i la salut. Com veiem les atribucions no eren del tot idèntiques. A Higiea se la representa com una dona jove que alimenta a una serp que porta envolada al seu cos.

Aquesta deessa va ser representada en la falla plantada en 1958 a la plaça del Cabdill (actual plaça de la Bassa), que va ser realitzada per l'artista Ramon Morell. En l'esbós que es coneix apareix aquesta deessa en el més alt del cadafal, als seus peus es podien veure pastilles del laboratori "Bayer". Es veu que porta alguna cosa entre els braços, però no està clar que siga la serp que la caracteritza com a aquesta deessa.

La falla, criticava entre altres coses els sorolls que es produïen en aquesta ubicació i com influïen en, no descansar, en produir mal de cap i com a conseqüència, afectava la salut del veïnat.

Hem vist exemples de representacions de divinitats de l'antiga mitologia grega i que eren representats com a déus d'aquesta cultura. Ara veurem exemples d'altres déus que possiblement s'hauran representat com a deïtats romanes, però que tenen un origen grec i que són idèntics als de la mitologia hel·lenística, on només es canvia el nom, ja que presenten els mateixos elements identificatius i tenen les mateixes atribucions. Continuarem ficant primer el nom que es coneix en la mitologia grega i després la romana.

POSIDÓ-NEPTÚ

Un déu prou representat a les falles de Xàtiva ha sigut Posidó, per al món hel·lènic o Neptú per al món llatí. Era considerat com el déu dels oceans i dels mars. Es representa amb barba, amb un trident i amb un carro tirant per cavalls que poden anar per damunt de l'aigua.

A les falles de Xàtiva l'hem vist com a Neptú, la majoria de les vegades, però també apareix sota la denominació grega. Possiblement, la primera representació que es va poder veure d'un Posidó o Neptú, a les falles de Xàtiva, va ser en 1956 en el monument plantat a la plaça de Sant Jaume (en aquella dada Martires de la Revolució). Portava per lema "*La influència del caldo*" i els seus artistes van ser F. Enguix i J. Alonso. En l'esbós que es coneix, es pot veure la representació clàssica d'aquest déu. Rematant el cadafal apareix, assegut en una carrossa tirada per cavalls, per damunt de l'aigua. El veiem amb la seua barba, abillat amb corona i el seu característic trident.

Cal recordar també la falla de la comissió Benlloch, plantada en 1988 "*Aigües brutes*" feta pels Germans Navarro. En ella es podia veure la figura d'un Posidó o Neptú, amb alguns dels seus elements identificatius. Coronat i amb barba blanca, eixia de l'aigua amb el seu trident i en aquesta ocasió, amb uns quants quilos de més. Aquest mateix any la comissió de Sant Jordi, plantà "*Amb l'aigua al coll*" obra de Paco Company i Lluís Terol. Rematant el cadafal apareixia a la part més alta, aquest déu, però en aquesta ocasió amb barba negra i, això sí, amb el trident.

En 2010, el vam veure representat a la falla plantada per la comissió Espanyoletó "*Me caguen la mar sala*", obra de l'artista Bernardino García Escrivà. Posidó o Neptú, apareixia com a peça que rematava el cadafal central, es podia veure sobre un cofre del tesor, coronat i amb el trident amb una mà i amb l'altra un dofí.

La comissió de Molina Claret en 2019, tant en la falla gran com en l'infantil es va poder veure aquest personatge. En la gran "*Xàtiva visita guiada*" de l'artista Xavier Herrero, es representava un jove déu eixint de l'aigua amb el seu trident, envoltat de peixos i amb una sirena damunt d'ell. En aquesta ocasió s'innovava un

☒ Els deus Zeus i Posidó, en la falla de Joan Ramón Jiménez de 2022.

poc, ja que era representat amb cabells i barba rossa. El personatge que vam poder veure en el monument infantil "*Gota a gota, la mar s'esgota*" de l'artista José L. Angulo, es va adaptar més a la iconografia tradicional de la deïtat, barba blanca, coronat i amb el trident.

En les falles de 2022, el vam tornar a veure en el monument de la comissió de Joan Ramon Jiménez, del que ja hem parlat, més amunt, apareix junt amb Zeus i en l'explicació que es va publicar en els llibres de 2020 i 2022, és esmentat amb la denominació grega de Posidó, estava representat amb corona i amb el seu trident.

EROS-CUPIDO

Eros era el déu grec de l'amor. Els romans el denominaven Cupido. La seua representació és la mateixa, en els dos casos i els seus elements que l'identifiquen, també són els mateixos. Aquesta deïtat és representada amb ales i amb un arc.

En la falla plantada per la comissió de Sant Jaume de 2016 "*Amor o interès?*", en ella es podia veure un Eros o Cupido, dalt una columna jònica.

☒ El deu Crons en la falla infantil de Joan Ramon Jiménez de 2022.

Comentarem en aquest apartat, el monument plantat per la falla de la plaça d'Enríquez en 1971 "*Clasess d'amor*" feta per Manolo Blanco i que pot dur a confusió. En ella remataven el cadafal dos personatges mitològics, damunt d'un cor que es recolzava sobre una columna coríntia. Pel lema i pel cor, que apareixia, es podia pensar que es tractava de dos representacions del déu de l'amor, però en l'explicació, publicada al llibre, ens diu que són dos centaures. La veritat que aquest altre personatge mitològic, no té res a veure en l'amor i, a més a més, la seua representació no és molt fidedigna, ja que, el centaure, era ésser humà fins a la cintura i la resta cavall. Ací per l'esbós i per les fotografies que es coneixen de la falla, es pot apreciar que no es va representar els personatges sencers, sols es pot apreciar les cames de davant, la resta d'allò que podríem dir, que és la part de cavall no es va representar.

Si ens fixem en les dues columnes esmentades, també tenen un origen grec, sent peses fonamentals de l'arquitectura clàssica grega.

HERMES-MERCURI

Un altre déu que s'ha representat alguna vegada ha sigut Hermes, en la mitologia hel·lenística i Mercuri en la mitologia llatina. Novament, la iconografia d'aquesta deïtat és grega, la seua representació és amb un barret, denominat "petàs" amb ales. Moltes vegades també apareix amb ales a les sandàlies. L'altre element característic, juntament a les ales del barret i a les sandàlies, és la vara prima amb dos serps entrelaçades i dos ales en un dels extrems, aquest element també es coneix amb la denominació grega de "caduceu".

Hi ha una xicoteta diferència entre Hermes i Mercuri. Per als grecs era la deïtat de les fronteres i dels viatgers. Mentre que per als romans era el deu protector del comerç i dels negocis.

No és un dels déus més conegut dins de la mitologia grecoromana, però, així i tot, l'hem trobat, representat en alguns exemples, a les falles de Xàtiva.

En el monument plantat per la comissió d'Abú Masaifa (1991) "*Hisenda, banca, cap més pitorreo?*" Realitzada per l'artista Miguel Ángel Gosalbes Moracho. El veiem com a remat del cadafal. Estava representat amb els seus atributs característics. El barret amb ales i la vara amb les serps entrelaçades.

També el vam poder veure, en el monument plantat per la comissió del Mercat de 1993 "*Problemes de mercat*" obra de Xavier Herrero. En ella veiem a un Hermes o Mercuri de cos sencer, com a remat del cadafal, el veiem amb els seus atributs característics, el barret i les sandàlies amb ales i la vara amb les serp entrelaçades. La deïtat, apareixia plantat damunt d'un gran "petàs" també amb les ales.

La presència d'aquest deu en aquesta falla, és plenament romana i no és casual, doncs, el monument el construeix la comissió del Mercat, per a la plaça denominada del Mercat i amb un lema que feia referència als problemes que patia i pateix, el mercat, i com hem vist per als romans, Mercuri era el protector del comerç, activitat que continua realitzant-se en el mercat.

En 1996, en la falla plantada per la comissió de Sant Feliu "*Turisme xatívi*" també de Xavier

Herrero, es va poder veure un Hermes o Mercuri, d'un poc més de mig cos. Apareixia amb el barret amb ales i la vara amb les serps entrellaçades.

De personatges mitològics sabem que hi ha més: Pegàs, Hidra, Leda (2), les sirenes i altres. Però, en aquest article sols hem volgut parlar de les divinitats. En algun altre article deurem parlar de les sirenes, que a les falles es representen com a personatges amables i simpàtics, però açò està molt lluny de la seua realitat.

El món clàssic continua sent font d'inspiració per a totes les branques de l'art, fins i tot per al món de les falles. El món grecoromà hui en dia continua sent interessant i apassionat, el qual cal no oblidar i sí que cal coneixe'l i representar-lo, ja que l'origen de moltes festivitats actuals, nostres, tenen les seues arrels en aquest món clàssic, fins i tot les nostres falles tenen vincles que procedeixen d'aquella antiga etapa de la història.

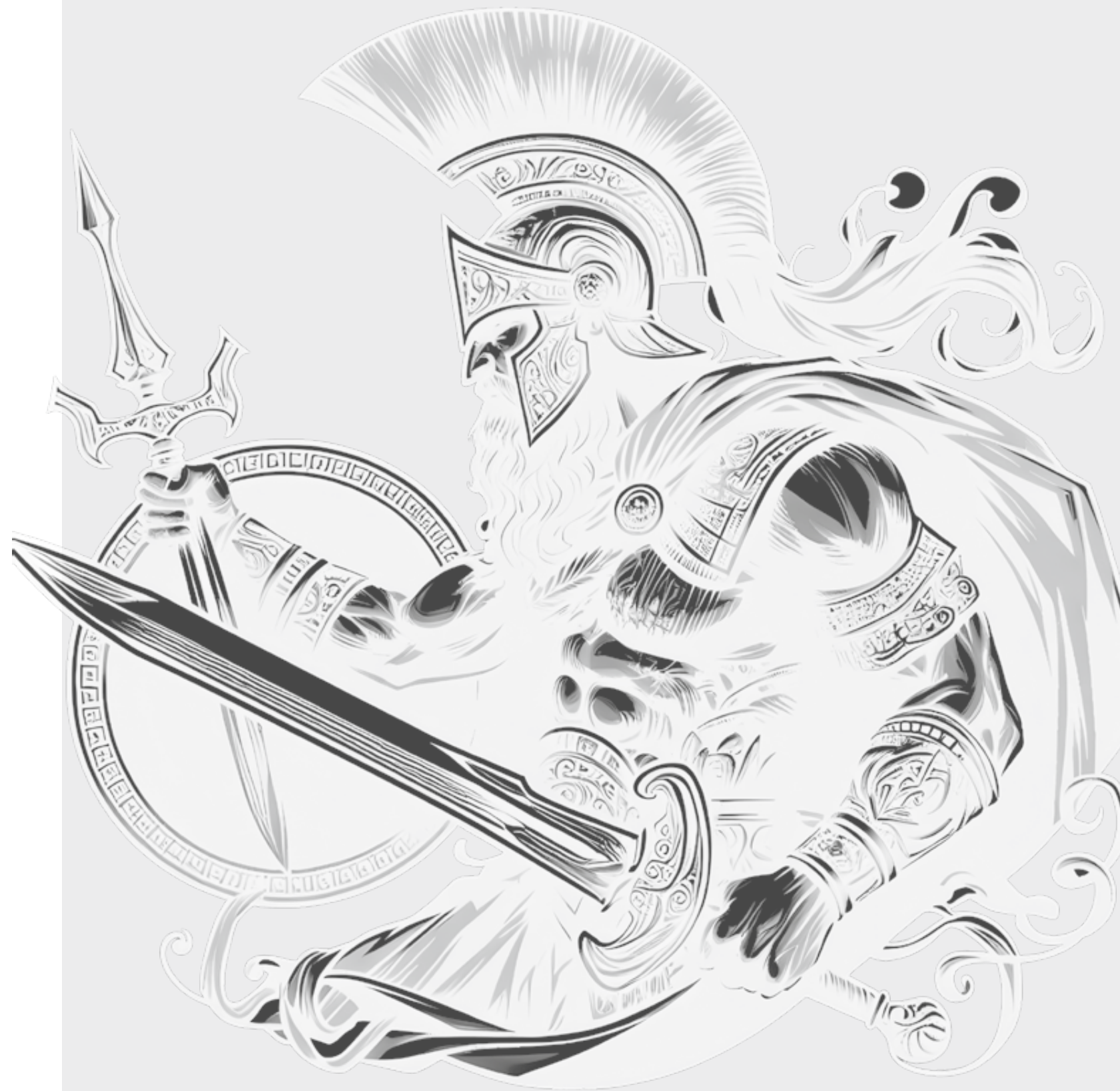
☞ Deu Hermes o Mercuri en la falla de Abú Masaifa de 1991.

Bibliografia

- (1) Per a conèixer la mitologia grega i romana, recomane el llibre "Mitologia Griega y romana" de Juan Humbert. De la editorial Gustavo Gili, SA. 2000.
- (2) Per a conèixer més personatges grecs en els cadafals fallers de Xàtiva, recomane la lectura de l'article. "De sàtira, mitologia grega i cadafals fallers" de Rafa Tortosa Garcia. Editat en Llibre explicatiu de la falla República Argentina, 2020.

Llibres de comissions consultats

- Llibre explicatiu comissió Abu Masaifa: 1991; 2012.
- Llibre explicatiu comissió de Benlloch-Alexandre VI: 1988.
- Llibre explicatiu de la falla de la plaça del "Cabdill": 1956.
- Llibre explicatiu de la falla de la plaça d'Enríquez: 1971.
- Llibre explicatiu comissió d'Espanyoletto: 2010.
- Llibre explicatiu comissió Joan Ramon Jiménez: 2017; 2020; 2022.
- Llibre explicatiu comissió del Mercat: 1993; 2024.
- Llibre explicatiu comissió Molina Claret: 2019.
- Llibre explicatiu comissió Raval: 1995.
- Llibre explicatiu comissió República Argentina: 2020.
- Llibre explicatiu comissió de Sant Feliu: 1993.
- Llibre explicatiu comissió de Sant Jaume: 2016.
- Llibre explicatiu comissió de Sant Jordi: 1988.

NINOTS DE CARTÓ I PEDRA D'UNS DÉUS DE CARN I OSSOS

Rafa Tortosa García
Director del Verí del foc

Les falles, per manifestar crítiques, recorren a la utilització de temàtiques per a poder jugar amb l'ús del doble sentit. El cinema, el còmic, les cultures, els costums, les quotidianitats, les expressions idiomàtiques... són recursos temàtics per aplicar eixe significat figuratiu tant emprat en la sàtira fallera.

Els déus han estat utilitzats com a símbol de poder. Hem pogut contemplar cadafals fallers al voltant de les civilitzacions gregues i romanes amb la representació de déus clàssics per argumentar crítiques de rerefons autoritari. A tots estos Júpiter, Minerves, Zeus, Afrodites o Bacus, podríem afegir altres divinitats com els faraons egipcis o els relacionats amb les religions orientals: Kali, Shiva o Mahoma. També, el Déu cristià ha estat representat a les falles d'acord amb les facetes de creador i d'ostentador del bé en contraposició al dimoni, símbol del mal.

Tradicionalment, tots estos déus acomplien diverses funcions: donaven sentit al món, oferien models a seguir, concentraven poder simbòlic i generaven rituals col·lectius. Hui en dia, moltes d'estes funcions ja no estan en la religió sinó en figures humanes. Cal interpretar-ho com una metàfora del trasllat de tot allò sagrat a la societat contemporània.

Estos nous déus de carn i ossos, encara que no són perfectes, reben una adoració simbòlica — es practica una idolatria, amb fans i culte mediàtic—, organitzen el desig col·lectiu, donen sentit emocional a la vida quotidiana i mesuren la realitat a través de les pantalles. Així que les noves divinitats assumides per la societat poden sorgir dels líders i lideresses mundials, aquelles que concentren poder, decidixen on es destinen els diners i generen fe, odi i esperança; dels futbolistes o esportistes, atés que encarnen el mite de l'heroi amb el seu talent extraordinari i omplien estadis com a temples; o de la part artística, on cantants, actrius, actors o *influencers* construeixen identitats, dicten valors, estils i emocions. Tanmateix, estos *nous* déus són fràgils, mortals i reemplaçables. Un culte intens però efímer.

En la història fallera de Xàtiva, els cadafals han concentrat ninots que representaven estes noves divinitats humanes. Tot este panteó modern, amb líders mundials, esportistes i estrelles de l'espectacle que concentraven adoració, poder, mite i ritual col·lectiu han aparegut als carrers de Xàtiva en forma de ninot. Motiu d'este escrit és analitzar esta aparició *divina*.

LÍDERS MUNDIALS

La visibilitat del poder polític arreu del món sempre ha estat caracteritzada per concentrar-se en les màximes representacions dels països. Presidents, caps d'estat, primers ministres, reis, prínceps, líders religiosos i espirituals són les figures que han encarnat esperança, por o autoritat. Pel fet d'ocupar un destacat càrrec i tot allò que comporta en matèria de poder, fa que la seua fama es multiplique i siga conegut arreu del món, amb la conseqüència de tindre defensors i detractors.

Al llarg de la història hi ha hagut personalitats polítiques que a escala mundial han esdevingut líders, bé pels seus ideals polítics i socials, per les accions —tant positives com negatives— o per la forma d'actuar. Podríem fer una llista, i ben segur que ens en deixariem molts, però de les últimes dècades destacariem, a tall d'exemple, a: Winston Churchill, John F. Kennedy, Mao Zedong, Fidel Castro, Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Nelson Mandela, Vladimir Putin, Barack Obama, Xi Jinping o Donald Trump.

Les falles, d'acord amb el seu paper crític, han acollit en els seus arguments polítics i líders a escala mundial. En este sentit, s'han reproduït figures de molts dels líders mundials sempre que el moment polític ha deixat fer-ho. De fet, l'aparició de figures de caràcter polític es produïx ja en la transició política dins de la democràcia.

Abans de 1977 hi va haver escenes falleres que escometeren crítiques mundials de tall polític però sense tindre una representació visual on els líders mundials foren convertits en ninots o almenys no les hem pogut identificar. Tanmateix, hem de fer ressò de la falla *Farça* d'Antoni Grau Tomàs (Espanyoleto, 1968) que té una escena titulada *Guerra Freda*, la qual es componia de dos ninots que representaven a Rússia i els Estats Units d'Amèrica i que estaven discutint sense arribar mai a cap acord. L'escena es completava amb dos curiosos elements: una nevera, per representar allò de freda i un ànec, ja que «dóna pato la guerra freda».

Com diem, la primera aparició de personatges polítics a escala mundial, sense considerar-los com a líders, es produïx l'any 1977, quan Manuel Blanco Sancho posa com a Reis d'Orient Manuel Fraga, Henry Kissinger i Uri Geller, en una esce-

na de la falla *La vanitat* plantada a la demarcació del Raval. Fraga va ser un ministre franquista i fundador d'Alianza Popular, mentre que Kissinger va ser Secretari d'Estat dels EUA durant aquella època i molt interessat en la transició espanyola. Ambdós van tindre relacions dins dels fòrums internacionals de política. El tercer rei, Uri Geller, va ser una figura mediàtica famosa als anys setanta per afirmar que tenia habilitats paranormals (doblar culleres, telepatia, etc.). L'explicació aclaria la relació dels tres:

«Els reis mags d'avui
que al món la vanitat llevaren
repartint de per ahí
tot el bé que pogueren.

Els ací representats
són Kissinger, Fraga i el Geller.
molt presència i poc treball,
poca vergonya i molt de saber.

Al primer li demanarem,
sense gens de vanitat,
que al successor del càrrec d'ell
de bombes al món faça llevar.

▣ Davant de la falla es poden apreciar els tres Reis d'Orient. La falla duia per lema *La vanitat* i va ser obra de Manolo Blanco (Raval, 1977). ARXIU RAFA TORTOSA

A l'apertura iniciada per Fraga i l'apropament a Europa, que se li ventile la braga apresada i vent en popa.

A Uri Geller, que tot ho arregla,
que ens arregle aquesta Espanya,
que tot el món s'entenga
sense vanitat ni enveja».

Respecte a l'àmbit mundial, una de les crítiques més desenvolupades a les falles de Xàtiva van ser les crisis del petroli en les dècades de 1970 i 1980. El millor ninot de 1975, un pastoret obra d'Antoni Grau per a la falla Ferroviària, ja feia ressò de la primera crisi del petroli de 1973, quan els països àrabs van restringir les exportacions com a resposta al suport occidental a Israel, fet que va provocar una forta pujada dels preus. La segona crisi, de 1979, també va ser argument d'algunes falles dels primers anys del huitanta, crisi que va estar vinculada a la Revolució Iraniana, que va paraitzar la producció petroliera de l'Iran. La falla plantada per Vicent Pastor i Salvador Almiñana al barri del Carme l'any 1981 i que duia per lema *Il·lustració*, va plantejar un cadafal amb la figura d'un gran àrab, sobre una bola del Món, amb un cercol en la mà i envoltat del voltors, que responia de forma explícita a la figura de Ruhollah Khomeini. Cal recordar que este líder religiós xiïta exiliat va encapçalar el rebuig al règim autoritari i prooccidental del xà, va tornar a l'Iran el 1979 i va instaurar una República Islàmica basada en el poder religiós, trencant amb Occident. Els primers anys del nou règim van estar marcats per repressió interna, inestabilitat econòmica i la guerra entre l'Iran i l'Iraq (1980-1988), que va mantindre la tensió regional i la inestabilitat del mercat del petroli durant bona part dels anys vuitanta. En este context, l'explicació de la falla ens deia que:

«El JODEAMI dels coll... ins,
després de molt de pensar-ho
està fent passar per l'aro
als "pardals" més grans del món,
i els diu: "el petroli és meu;
o el pagueu... o aneu a peu"».

Encetada la democràcia, a les falles s'aprecia una certa llibertat política que queda palesa en la representació de figures que responen als principals líders locals, autonòmics, estatals i inter-

nacionals. Estos ninots apareixeran per primera vegada a les falles de la secció especial de València i seran modelats per a l'ocasió per tal de representar qualsevol crítica sobre els esdeveniments polítics. És així com comencen a aparèixer Suárez, González, Fraga o Guerra per totes les falles valencianes. Estos ninots, com passa amb els coronaments, tenien un motle i podien ser reproduïts en posteriors ocasions i, en este sentit, totes estes figures es van poder vore a les falles de Xàtiva, ja que els artistes locals van adquirir les reproduccions de cartó. En la dècada dels huitanta apareix esta eclosió de ninots de polítics que la gent identificarà ràpidament.

A més a més, la política internacional, com anem dient, va formar part del corpus d'arguments crítics de les falles, que no van deixar de plasmar els conflictes entre les potències mundials. És així com la falla *Vicis i contaminacions* de Paco Company i Lluís Terol (Verge del Carme, 1987) va representar «un tema de molta actualitat: l'enemistat entre americans i soviètics, que se creuen els amos del món». L'escena de davant de la falla representava una taula, de la qual a cada cantó s'asseien Mikhaïl Gorbtxov i Ronald Reagan, en aquell moment presidents de la Unió Soviètica i dels Estats Units d'Amèrica, respectivament, i que ven bé poden ser considerats els déus d'aquell moment d'acord amb el seu poder. Josep Sanchis Martínez, autor de la crítica, afirmava que:

«El Gorbachov i el Reagan
almacenen molts míssils
entre els dos en fan
una caterva de a mils;
mentre a l'expectativa
la terra espera decisions
per si alguna *peladilla*
envien els tios collons».

Els dos líders, segons la representació en la falla, només feien que tirar-se míssils, d'acord amb la quantitat que tenien damunt de la taula i al seu voltant, a pesar que estaven divertint-se jugant a les cartes:

«Se juguen el món
creguent-se els amos,
i l'únic que són
ser uns nanos.
No saben el bac

però si bombes i coets
que quan traguen del sac
ens deixaran sequets.

L'explicació finalitza dient que caldrà parar-los
els peus ja que «al rus i a l'americà, jugant-se
la partida, no sabem qui guanyarà en tota esta
mentida».

✧ A l'escena capdavantera s'aprecia com Reagan i Gorbtxov estan jugant en una taula amb míssils. La falla duia per lema *Vicis i contaminacions*, i obra de Paco Company i Lluís Terol (Verge del Carme, 1987). ARXIU FALLA VERGE DEL CARME

En el mateix Barri del Carme, dos anys més tard, Paco Company i Lluís Terol van plantar la falla que duia per lema *Apaga i anem-se'n*, en la qual hi havia una escena que tornava a representar a Ronald Reagan. En este cas, romania en una illa del Pacífic junt amb Margaret Thatcher i Felipe González. L'explicació ens deia que:

«Fan paradisiaques vacances
els més famosos polítics,
omplint-se bé els panxes
mentre ens deixen raquítics.

Allí ballen les danses
al so que el diner mana

acabant-se les esperances
de qui veu la política sana.

[...]

Mentre molts passem
gran fan i desmai,
Thatcher, Reagan i Felip
van menjant al tall:
s'estan posant tip
i que no se'ls acabe mai».

La Dama de Ferro, com així era coneguda Margaret Thatcher, ja va aparèixer a la falla de la República Argentina de 1985. De fet, la figura va ser mereixedora del premi al millor ninot d'aquell any. Antoni Grau Cros, autor de la falla que duia per lema *Cada ú agrana per a ell*, va reproduir el ninot de la Primera Ministra anglesa entre 1979 i 1991, que tenia com a vestit una armadura d'acer, per fer crítica sobre el conflicte de la titularitat del Penyal de Gibraltar. De fet, duia a la mà un xicotet penyal i a l'altra uns papers que atorgaven la propietat a Anglaterra. L'explicació es basava en què en esta època va sorgir el conflicte pel penyal de Gibraltar, on Fernando Morán, Ministre d'Exteriors en aquell moment, va encapçalar la idea de la sobirania del penyal però va xocar amb Thatcher. Josep Sanchis va satiritzar en els versos l'escena que duia per títol de *La Tacher va marcant el que Morán va ballant*:

«La primera ministre d'Anglaterra
anomenada Dama de Ferro
ens dona molta guerra
perquè va dalt del carro.
Ens porta per on vol
a Morán, nostre ministre,
clavant-li un gol
en cada despiste.
Si li canta un tango
se fa un nuc en les cames;
si l'entona un fandango
se posa a tocar palmes;
així que balla sense parar
al ritme que li mana
perquè aquella el sol portar
per on li dona la gana.
A tot allò que ells volen
bona eixida solen donar
però el problema és de nosaltres
i això és un altre cantar».

✧ Falla *Cada ú agrana per a ell* d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1985). En primer pla tenim l'escena amb la Dama de Ferro i el ministre Morán pel conflicte del Penyal de Gibraltar. ARXIU FALLA FAMÍLIA GRAU CROS

Respecte als líders mundials, hi ha una altra falla que també els tracta a una de les seues escenes. Ens hem de remuntar fins al 2012 quan Paco Roca planta un cadafal faller a l'avinguda de República Argentina sota el lema *Mil i un contes*. En l'escena relacionada amb els contes xinesos es representava el poder en Europa amb els líders, en aquell moment, d'Espanya, Alemanya i França. A l'escena van aparèixer M. Rajoy —carregat amb quimono—, A. Merkel i N. Sarkozy amb un gran gong en forma d'euro sostingut des d'una construcció xinesa. La crítica, signada per Francesc Belda, ens deia que:

«Els contes xinesos
hui estan d'actualitat
fabriquen dongs amb els euros
i ens deixen albercocats.

La Merkel amb una maça;
Sarkozy, Napoleó...
Europa per l'aro passa.
I de mandarí, Rajoy!?»

Més a prop de l'actualitat, no hi ha dubte a l'hora de batejar el nou déu del món: Donald Trump. Idolatrat i odiat a la vegada, s'ha convertit en la figura de referència mundial i que va més enllà de la política. Com ha passat amb altres líders mundials, l'actual president dels Estats Units ha esdevingut ninot de falla. Els principals cadafals de la ciutat de València han inclòs a Donald Trump en l'argument de la seua crítica internacional, atès la seua actualitat carregada de titulars susceptibles de convertir-se en escena fallera. A les falles de Xàtiva, més centrades en la crítica local, hem trobat l'aparició d'un Donald Trump ninot, la qual cosa ens crea curiositat. Ens referim a la falla *Qui paga mana* de Rafa Cheli plantada per a la comissió d'Abú Masaifa l'any 2019, que va coincidir quan era el 47é president dels Estats Units. Ximo Roca, autor de l'explicació, situa a Trump com a president de la falla:

«El Donald Trump de la falla
és el nostre president,
vol anar com un coet
que li pot pegar un pet».

✧ Ninot de Donald Trump damunt d'un coet, presentat a l'exposició del ninot, de la falla *Qui paga mana* de Rafa Cheli (Abú Masaifa, 2019). FOTO RAFA TORTOSA

Com que la crítica se centra en aspectes econòmics, com passa en tota comissió fallera, el president es baralla amb la tresorera i afirma que «ell voldria fer gran falla i guanyar en especial, però que paga mana i Laura amarra el pardal». Re llegint l'explicació, l'autor es pren la deferència d'assignar-li també a Miquel Lorente el paper de Donald Trump:

«Al nostre Ajuntament
altre Donald Trump hi ha,
des del Pacte de Sant Domènec
no ha deixat de fer la mà

[...]

Començant la legislatura
ja va deixar ben clar
que en aquesta aventura
també volia manar».

Per últim, d'acord amb el perfil de l'actual president dels Estats Units d'Amèrica, quant a configuració política i d'ideals, hem de fer referència a figures polítiques d'altres èpoques, de tarannà dictatorial, que més d'una falla, amb to satíric, va desenterrar i convertir en zombis. Així és com sorgien del terra Francisco Franco, Adolf Hitler i Fidel Castro, tot dins d'un cadafal que duia per lema *Quina por!*, obra de Venancio Cimas i Francis Guerrero (República Argentina, 2019). Aquell mateix any, Xavier Herrero també plantava una falla que duia per lema *La censura, dura i dura* a la demarcació de Selgas. Sobre una bola del món, feia presència, a la part més alt de la falla, la figura de Hitler amb unes tisores en la mà, per justificar el lema i parlar obertament de la censura. A més a més, a la darrera escena, titulada *El món emmalalteix*, feia una interessant reflexió de com s'ha convertit l'actualitat política d'Europa i comprovar com les masses socials poden fàcilment convertir en semidéu a qualsevol:

«A Espanya podíem presumir
de ser una excepció a Europa
però ha aparegut un nou partit
i ara feixisme també ens toca.

Hi ha gent que veu normal
aquesta mena de polítiques
contra dones i immigrants
i amb escenes apocalíptiques.

Perquè el conte es repeteix,
i més val avançar-ho de bestreta,
si no posem ara un poc de seny
el mal no es curarà amb una tireta».

FUTBOLISTES I ESPORTISTES

El futbol s'ha imposat com l'esport rei des de fa temps, on les vessants socials i econòmiques s'han imposat a l'esportiva. Ha guanyat en audiència i ha provocat que milers d'aficionats estiguin pendents del seu equip dia rere dia. Com en qualsevol esport, els jugadors i les jugadores són la part principal. Des dels inicis, els jugadors que més han destacat, les figures o cracks de cada equip, s'han convertit en déus quasi divins, idolatrats per tota una massa d'aficionats que se senten identificats pel seu joc, pels seus moviments i, fins i tot, pel seu mode de vida. Futbolistes com Pelé, Maradona, Cruyff, Messi o Cristiano Ronaldo formen part d'este Olimp d'esportistes que, de ben segur, es podrien afegir Muhammad Ali, Tiger Woods, Usain Bolt, Michael Jordan o, fins i tot, Rafa Nadal o Pau Gasol.

Els cadafals fallers de Xàtiva, en moments puntuals, s'han fet ressò dels famosos futbolistes i cal dir que, majoritàriament, per criticar l'exageració de salaris que cobren i de les seues excentricitats. Hi ha diversos exemples de falles que aborden globalment estes crítiques vers els futbolistes i d'altres que se centren en un determinat futbolista. De les primeres, exemples clars són els cadafals: *La gràcia està en el peu* de José Camarasa (Mercat, 1948); *Tot pel deport... dinés* d'Antoni Grau Tomàs (Sant Jordi, 1953) i *Hui, qui no corre, vola* d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1974)

La primera falla que tenim constància de l'aparició d'un ninot d'un futbolista en concret és la plantada a l'avinguda de la República Argentina l'any 1975, obra d'Antoni Grau Cros sota el lema d'*Els set pecats*. A un dels laterals apareixia el mític jugador Johann Cruyff sobre un burret, que va fitxar pel FC Barcelona l'any 1973. En clau de la falla, que tractava dels pecats capitals, al futbolista li era reservada l'enveja:

«¿Qui serà aquell futboliste
que va a cavall del burret?
encara que ens obliguen
no anem a dir-los qui és.

Direm, o què representa
o què pareix i no és;
representa els envejats,
als que per algun perquè
han triomfat, han arribat.
La crítica, per als demés
pels que afilen massa el nas,
pels que miren de través.

Que n'oblidi l'envejós,
i açò ho és més clar i net,
que mentres està patint
i rossegant-se les dents,
l'envejat es veu tranquil,
però a cavall del "matxet"».

La falla de l'any anterior, en referir-se a la crítica vers els futbolistes i sobre l'autorització d'importar futbolistes, posa èmfasi en què «després del tant sonat fitxatge de Cruyff, és l'únic que ha demostrat que no ha vingut a fer turisme, encara que cobra fins de respirar».

Mario Alberto Kempes, jugador del València entre 1976 i 1984, també va ser representat en una falla, la qual duia per lema *Qui no corre, vola* de Manolo Blanco Sancho (Raval, 1979). La crítica

se centra en com els futbolistes es fan famosos i guanyen molts diners. A la falla apareix damunt d'una fitxa de dòmino i Pepe Santamaria afirmava que:

«Quan u s'ha fet famós
i molts diners ha guanyat
encara busca "reclamos"
per a tapar-se més el forat.

Com el qui tenim ací representat.
Kempes, jugador del "foot ball",
damunt del sis doble ofegat
arreplegant els diners en raspall».

Un altre argentí, Diego Armando Maradona, fou representat a la falla de la plaça del Mercat de 1984, que duia per lema *Lluita per la vanitat* i va ser obra d'Antoni Grau i Cros. El ninot d'*El Pelussa* es disposava també sobre una fitxa de dòmino —sis doble— i «està ací per la vanitat que té per la glòria que ha abastat i perquè ell és representatiu de les divises que aquest país està deixant dur-se a l'estranger que dins fa molta falta». Cal recordar, per posar en context, que Maradona va ser jugador del FC Barcelona durant les temporades 1982-83 i 1983-84, equip on va jugar 36 partits i va marcar 22 gols.

Una crítica relacionada amb tota esta adoració de Déus de carn i ossos la trobem en la falla d'Antoni Grau Cros que, sota el lema *Com està el món*, va plantar a la plaça de l'Espanyoleto l'any 1982. A l'escena capdavantera s'apreciaven tota una caterva de borregos que rodejaven uns futbolistes esdevinguts pastors. La sinopsi de l'escena deixa clara la intenció: «una manada de borregos que representen a los españoles de a pie guiados por pastores futbolistas (que siempre están pidiendo más sueldos o primes para jugar».

A part de futbolistes, hi ha hagut poques aparicions a les falles de Xàtiva d'altres esportistes relacionats amb altres esports. Del buidatge, hem identificat el jugador de bàsquet Pau Gasol, que apareix a la falla de Sant Feliu de 2009, obra de Juane Cortell. Duia per lema *Espavila! Socarrat!* i el pivot serveix per representar *Rus, el gran*: «El nostre batlle està tan crescut que s'ha convertit en Pau Gasol, el baló és la Diputació, que és el joguet que té ara i Xàtiva la té un poc oblidada».

✻ Ninot de Johann Cruyff damunt d'un burret de la falla *Els set pecats* de Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1975). ARXIU FALLA FAMÍLIA GRAU CROS

CANTANTS, ACTORS, ACTRIUS I INFLUENCERS

En tota la cultural visual del món cinematogràfic han aparegut rostres eterns, bé per personatges de pel·lícules esdevingudes mítiques, que llançaren a la fama actrius i actors, o a l'inrevés, personatges protagonistes representats per actrius i actors famosos que provocaren una correlació pràcticament indestruïble. En el temps, estos papers i intèrprets s'hi tornaren arquetips i icones. Estrelles del cinema reconegudes per tothom podrien ser Marilyn Monroe, James Dean, Marlon Brando, Charlie Chaplin, Clint Eastwood, Arnold Schwarzenegger, Leonardo DiCaprio o el propi Tom Cruise.

Les falles també han fet del cinema la temàtica dels cadafals. A Xàtiva hi ha diversos exemples que han convertit tota una sèrie de destacats personatges, actrius i actors en ninots de falla junt amb rodets de pel·lícules, càmeres de filmar, claquetes, figuretes d'Oscar, etc. De tots els personatges hi podem destacar a Charles Chaplin, figura utilitzada per fer de coronament de distintes falles com ara *Xàtiva, ciutat sense cine* d'Alfredo Bernat (Abú Masaifa, 2007) o *Va de còmics* de José Ramon Espuig Escrivà (Molina-Claret, 2000). També podem afegir *Xàtiva, ciutat de cine* de Paco Roca i Chorques (Benlloch-Alexandre VI, 1997), on es representa el cap de Chaplin junt amb altres icones del cinema en blanc i negre com són Laurel i Hardy. Evidentment, cal fer ressò que estes icones es representen en èpoques passades i no són coetànies amb les del seu major èxit.

La falla d'Alfredo Bernat tracta sobre l'absència de cines locals durant aquella època i utilitza per fer crítica ninots que representen estrelles de Hollywood i del propi cinema espanyol, com ara Silvestre Stallone, amb el seu paper de Rambo, Rossi de Palma, així com Pedro Almodóvar, el director espanyol més universal. La falla de Paco Roca feia nostàlgia dels cines antics de la ciutat i utilitzava la temàtica cinematogràfica per fer crítica local:

«Vegem el famós “Charlot” el Gros, el Flac i uns quants més. Però entre tots els ninots, un s’ha fet famós pels vots i perquè “tira” els diners».

✚ *Falla Xàtiva, ciutat sense cine* d'Alfredo Bernat (Abú Masaifa, 2007), on poder contemplar com a coronament la figura de Charlot (d'esquenes) i l'escena amb les figures de Rossi de Palma i Silvestre Stallone. FOTO RAFA TORTOSA

Cal indicar que la falla plantada per J. Ramon Espuig utilitza la figura de Charlot com a coronament i no com a reclam cinematogràfic sinó com a icona del còmic, atès que este personatge també va traspasar la pantalla al paper. La pròpia explicació de Ximo Roca ja deia que la falla tenia el còmic com a referència, «en això és Charlie Chaplin la més gran excel·lència».

Totes estes estrelles del cinema ja van formar part d'una falla l'any 1993, quan Paco Roca va plantar *Teatre, artistes i espectacles* a la plaça de l'Espanyoleto. La figura d'Almodóvar ja va aparèixer en esta falla juntament amb les dels Germans Marx, Tintín o Tarzan. Sembla que les figures d'Almodóvar i Rossi de Palma són de les poques existents en la compra-venda de reproduccions de cartó durant aquella època, atès que també van formar part de la falla titulada *Xatiwood, una ciutat de cine* de Xavier Herrero (Selgas, 2004). Cal dir que l'original d'estes dos figures van pertànyer a la falla del Pilar de 1992, obra de Julio Monterrubio i que duia per lema *Caceres*.

✚ *Jungla Local, ¿Fallera?* d'Alfredo Bernat (Sant Feliu, 2003), on poder contemplar a l'escena de davant la figura de Bruce Willis junt amb Silvestre Stallone. ARXIU FALLA SANT FELIU

Per últim, respecte a les estrelles de Hollywood, cal ressenyar la falla d'Alfredo Bernat per al barri de Sant Feliu l'any 2003, on al cadafal *Jungla Local, ¿Fallera?* posa com a ninot a Bruce Willis, protagonista a la famosa pel·lícula *Jungla de cristall*, per «a vore si pot salvar de totes aquesta gentola que al faller vol malejar».

Respecte al món musical, amb el temps, s'han configurat uns déus que emocionen i que responen a figures de la música que van marcar generacions senceres. Podem posar exemples com ara Elvis Presley, The Beatles, Bob Dylan, Madonna, Prince, David Bowie i ja més recentment Beyoncé, Taylor Swift o Bad Bunny. Evidentment, no podem deixar el déu total de l'espectacle: Michael Jackson. A les falles de Xàtiva hem trobat l'estrella musical per excel·lència a la falla que duia per lema *Vicis i contaminacions* de Paco Company i Lluís Terol (Verge del Carme, 1987), de la qual ja hem fet referència amb anterioritat.

L'explicació ens diu:

«Un cantant famós:
Mike Jackson és ell,
que de tan vanidós
no vol arribar a vell.
És impossible en la pràctica
fugir-se de la mort,
però amb una màquina
el Jackson creu que pot.

Menjant-se'l els cucs
té que acabar,
doncs és de rucs,
altra cosa pensar,
ja que actualment
d'acabar en el cementeri
hui no se lliure ningú,
sent un gran misteri
si demà ho farà algú».

✎ Escena fallera on podem comprovar l'èxit que va assolir *El Cordovés*, que va tindre a tota la seua afició pendent de les corregudes retransmeses per televisió. L'escena va pertànyer al cadafal *Lluita pel nivell de vida* d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1966). ARXIU FALLA FAMÍLIA GRAU CROS

També, dins de l'espectacle, cal fer referència a Manuel Benítez *El Cordovés*, una de les figures més espectaculars i mediàtiques del toreig espanyol del segle xx. La manera tan impac-tant de torear va entusiasmar el públic, que el va convertir en un fenomen de masses, encara que dividia l'afició més tradicional, que sovint el criticava per falta d'ortodòxia. El torero es va transformar en un mite social, aspecte que la falla de la República Argentina de 1966, amb el lema *Lluita pel nivell de vida*, va recollir a una de les seues escenes. Antoni Grau i Cros la va con-formar amb un televisor, on s'estava retransme-tent una correguda de bous amb *El Cordovés*, i un sofà pleníssim de gent:

«En este quadro vorà
lo lista que és la gent
tots als bous, que carai,
caiga agua o faça vent.

En este món desgraciat
on tot es fa al revés
la gent es pega i es mata
per vore el *Cordovés*».

Escena fallera on podem comprovar l'èxit que va assolir *El Cordovés*, que va tindre a tota la seua afició pendent de les corregudes retransmeses per televisió. L'escena va pertànyer al cadafal *Lluita pel nivell de vida* d'Antoni Grau Cros (R. Argentina, 1966). ARXIU FALLA FAMÍLIA GRAU CROS

A tota esta caterva de déus de carn i ossos, s'hi podien haver afegit d'altres relacionats amb la tecnologia i el capital, com a déus creadors del món actual, com ara Steve Jobs, Bill Gates, Elon Musk o Mark Zuckerberg. També aquelles fi-gures del pensament i l'espiritualitat laica com Albert Einstein, Carl Sagan, Martin Luther King Jr., Dalai Lama o, en l'era actual, Yuval Noah Harari.

CODA

Amb tot plegat, les falles han sabut interpretar magníficament el paper dels *nous déus*, mostrant en l'argument crític les seues bonances però sobretot les seues vulnerabilitats, excessos i ex-centricitats. A la fi, amb el buidatge de cadafals fallers plantats a Xàtiva, s'ha pogut extraure una bona representació d'estos déus. No obstant

això, la presència d'estes figures en les falles ha estat condicionada per la censura —els exem-ples comencen a partir de la dècada de 1970—, la disponibilitat de reproduccions de cartó-pedra i, sobretot, el tarannà dels cadafals fallers xatins, més enfocats cap a una crítica local, la qual cosa ha llevat protagonisme a totes aquelles crítiques polítiques de nivell internacional.

En definitiva, com hem pogut contemplar amb els ninots representatius dels líders mundials, futbolistes i estrelles artístiques, estos nous déus, a diferència dels clàssics, solen caure, caduquen, es tornen vells i són substituïts ràpidament.

Bibliografia

Llibrets de falla d'Abú Masaifa (2007 i 2019), Benlloch-Alexandre VI (1997), Espanyoletto (1968, 1982 i 1993), Molina-Claret (2000), Mercat (1948 i 1984), Raval (1977 i 1979), República Argentina (1966, 1974, 1975, 1985, 2012 i 2019), Sant Feliu (2003 i 2009), Sant Jordi (1953), Selgas (2004 i 2019) i Verge del Carme (1981, 1987 i 1989) pertanyents a la Biblioteca Municipal de Xàtiva o als arxius de Quique Vaquer, Ximo Sánchez i Rafa Tortosa.

Falla Plaça Benlloch Alexandre VIé

DÉUS, SEMIDEUS I PERSONATGES MITOLÒGICS LOCALS

Begonya Martínez i Casanova
Fallera

En la religió de l'antiga Grècia, els dotze **déus** **Eolímpics** eren els principals déus del panteó grec, que habitaven en el mont Olimp. A Xàtiva tenim uns déus més banals, que com a molt pernocten al Mont-sant ocasionalment.

Si **Zeus** era el Rei dels déus. El Déu del cel i del llamp, el garant de l'ordre i la justícia. Un déu que va tindre nombrosos fills, tant déus com herois (Atenea, Apol·lo, Àrtemis, Hèrcules, etc.).

Ací tenim a **Roger Cerdà i Boluda**. Alcalde de Xàtiva i diputat de les Corts Valencianes. El déu dels déus locals no podia se altre que ell.

Després de més de 10 anys com a regidor, i tres com a portaveu del grup socialista va aconseguir arribar a l'alcaldia de Xàtiva en les eleccions de 2015. És Alcalde des d'aleshores i diputat de les Corts des de l'última legislatura.

És germà de l'escriptor i professor **Ximo Cerdà**, altre xativí que va camí d'arribar a l'Olimp.

Zeus es va casar amb **Hera**. Deessa del matrimoni i la família. Protectora de les dones i reina de l'Olimp. Va ser coneguda per la seua gelosia cap a les amants i fills de Zeus.

Encara que **Amor Amorós i Giménez** té de fa anys la seua parella i família, després de les últimes eleccions es va casar (políticament parlant) amb el nostre Zeus.

A la Grècia antiga, Zeus es va casar amb Hera per una combinació de raons polítiques, amoroses i de procreació. La seua unió amb Hera va enfortir el seu llinatge diví i li va proporcionar una aliança important.

A Xàtiva el pacte va ser estrictament necessari, però són un matrimoni indissoluble (temporalment) ja que els Socialistes locals necessiten a Esquerra Unida si volen continuar governant. El futur ens dirà si acaben en divorci però per ara, estan condemnats a entendre's.

Atenea era la deessa de la saviesa, l'estratègia i les arts. Simbolitza la intel·ligència i la raó. Va nàixer del cap de Zeus, completament armada. Protectora de la ciutat d'Atenes.

Ramón Pelegrero Sanchis, el nostre **Raimon**, encarna per als xativins la figura de la deïtat d'Atenea. Cantautor espanyol en llengua catalana i un dels màxims exponents de la Nova Cançó, és molt més que un cantant.

Raimon va utilitzar la seua veu per a denunciar i expressar el que molts pensaven en prosa. La seua música, que incloïa cançons amb missatges de protesta, va ser un mitjà per a la joventut i el públic, en general, per a expressar la seua oposició al règim dictatorial. Raimon no sols va ser un cantautor, sinó també un activista cultural que va contribuir a la cultura política i popular a Espanya durant el franquisme.

Després de retirar-se de la música, ell i la seua dona donaren les seues possessions culturals, musicals i obres d'art a la ciutat de Xàtiva.

Ares, déu de la guerra més brutal i caòtica. Representa la violència del combat. Era fill de Zeus i Hera. I una deïtat poc volguda pels altres déus.

Una figura destacada a la política local i relacionada amb Zeus i Hera que ja hem nomenat és el regidor socialista i tinent d'alcalde **Nacho Reig**. Des que entrà a l'ajuntament ha assumit les regidories més complicades i a les que cal més mà dura. Les seues declaracions han contribuït al fet que puguin comparar-lo amb Ares.

Apolo era el déu de la llum, la música i la profecia. Associat a l'harmonia i la bellesa. Fill de Zeus i Leto, germà bessó d'Àrtemis. Dirigia l'oracle de Delfos.

Podríem comparar-lo amb **Josep de Ribera**, pintor i gravador espanyol del segle XVII, conegut pel seu estil naturalista i la seua influència a l'escola napolitana. És el nostre pintor més internacional; famós per la seua obra religiosa, que inclou temes de martiris i retrats. El seu estil va evolucionar d'un tenebrisme a un colorisme més ric, és per això que l'he equiparat amb Apolo.

Si hi ha un déu que s'associa amb la maldat, eixe és **Hades**. El déu del món dels morts. Que governava l'inframón amb severitat i equilibri. El governat del regne dels morts és sense dubte **Felip V**, ja que transforma Xàtiva en un infern a la terra.

Una de les deesses més conegudes és **Afrodita**. Deessa de l'amor i de la bellesa. Representa el desig i l'atracció humana. Va nàixer de l'espuma de la mar i és capaç d'influir, fins i tot, en els déus. Esposa d'Hefest.

Representada per la figura de la **Fallera major de Xàtiva**, el càrrec que tantes dones volen ostentar. Es busca entre les candidates cada any la que tinga més virtuts i poden arribar a convertir en vertaderes influenciers del món faller.

Hefest, l'espòs d'Afrodita era el déu grec de la forja, el foc i la metal·lúrgia, conegut per ser el ferrer dels déus i per la seua habilitat en la creació d'armes i objectes màgics.

Qui millor que un artista faller per reencarnar aquest déu. D'entre tots els artistes fallers locals destacar la figura de **Josep Martínez Mollà**. Qui va fer època amb les seues falles clàssiques. Compta en la seua trajectòria amb Falles a la secció especial de València per a les comissions de Bailén-Xàtiva, plaça del Pilar, plaça de la Mercè, Na Jordana, Mercat Central, Exposició-Misser Mascó i Convent Jerusalem-Matemàtic Marzal entre d'altres. Al seu palmarès s'inclouen tres primers premis en la màxima categoria de les Falles de València i en dues ocasions el Ninot indultat. Creà sis falles per a la plaça de l'ajuntament de València. A més és considerat l'introduïdor de la reproducció de figures en polièster l'any 1976.

Si parlem de **falles i comissions falleres**, no podem deixar d'associar als fallers amb **Dionís**. Va ser el déu del vi, la festivitat i la fertilitat i és conegut per la seua connexió amb el teatre i la celebració. No es pot trobar millor correspondència.

Els **semideus grecs** són figures mitològiques amb un progenitor diví i un altre mortal, la qual cosa els confereix habilitats sobrehumanes i els converteix en **herois llegendaris**. D'altra banda, els herois grecs són figures llegendàries de la mitologia grega que es destaquen per les seues gestes extraordinàries i virtuts excepcionals. Tots dos són figures exemplars en la mitologia, però els semideus tenen una connexió més directa amb el diví. Els semideus poden ser herois, però no tots els herois són semideu.

Hèrcules va ser un semideu de força extraordinària. Famós pels dotze treballs i la seua perseverança i que representa la superació i el sacrifici. Va ser divinitzat després de la seua mort.

Més d'un **president o presidenta de comissió** es pot qualificar d'un semideu per l'esforç que el càrrec sol comportar. I, òbviament, es pot fer extensible als que ostenten la presidència de la Junta Local fallera, al que solem reconèixer la tasca feta una volta s'han retirat.

Tornat als polítics locals, **Miquel Lorente** va ser una mena d'heroi. **Si Aquil·les va ser el guerrer més temut de Troia**. Símbol de valentia.

Quasi invulnerable; el seu únic punt feble era el taló. Miquel també protagonitzà la seua pròpia *Illada*

d'Homer. I després d'una llarga lluita que quasi el du a la desitjada alcaldia, es retirà (segons diuen) perquè li tocaren un dels seus punts febles.

Grècia va estar un país riquíssim en **personatges il·lustres i històrics** que, marcaren la seua història. De la mateixa manera que a Xàtiva ho feren els nostres.

Sòcrates va ser un filòsof que defensava el diàleg i el pensament crític com a camí cap a la veritat i que ensenyava mitjançant el diàleg.

Res més paregut a Sòcrates que **Agustí Ventura Conejero**. Catedràtic de llatí, historiador, valencià i cronista oficial de Xàtiva. Al llarg de la seua vida, ha recopilat la història de Xàtiva amb nombrosos articles i llibres. Es pare del cantant **Feliu Ventura**, altra personalitat destacada de la cultura i música en català.

Plató va ser el deixeble de Sòcrates i el fundador de l'Acadèmia. Un pensador clau de la filosofia occidental. **Josep Sanchis i Martínez**, és també una mena de successor de Sòcrates. Estudiós de la història de Xàtiva, i de les seues falles. De la toponímia, de les nostres gents i costums.

Si seguim en la línia dels dos anteriors personatges, tenim a **Heròdot**. Considerat el pare de la història. Va narrar guerres i costums dels pobles antics. Autor dels *Nou Llibres de la Història*. Que va narrar les Guerres Mèdiques. Si de recopilar i narrar costums, hem de nomenar a **Pep Gimeno Botifarra**. Personatge conegut i reconegut per la seua labor de recopilació i conservació de la cultura musical tradicional valenciana.

Un altre gran estudiós grec va ser **Aristòtil**. Filòsof i científic. Va estudiar la lògica, la natura i l'ètica. Fundador del Liceu. Defensava el coneixement a través de l'experiència. A Xàtiva nasqué **Francesc Bosch i Morata**. Metge i investigador. Figura destacada de l'àmbit científic valencià. Va ser també polític i conseller valencià. És un exemple del llegat intel·lectual xativí i un dels personatges més destacats del valencianisme polític dels anys trenta.

Líder polític d'Atenes durant el seu moment de màxima esplendor cultural i que va impulsar la democràcia atenesa va ser **Pèricles**. Va promoure les arts i la filosofia. I va ordenar la construcció del Partenó. Un dels grans líders polítics de Xàtiva va estar **Miquel Calabuig i Adrià**. Fundador de l'Associació d'Amics de la Costera. Fou elegit regidor de Xàtiva a

les eleccions municipals de 1979, i ocupà el càrrec de tinent d'alcalde i regidor d'Hisenda de 1980 a 1983. A les eleccions municipals de 1983, el PSPV-PSOE guanyà amb catorze regidors les eleccions, i fou elegit alcalde amb majoria absoluta. Fou reelegit a les eleccions de 1987 i de 1991, ostentant l'alcaldia de Xàtiva durant dotze anys.

Durant el seu manament es va dur a terme una forta inversió en infraestructures públiques bàsiques com centres de salut, hospital, col·legis, centres de secundària, uns nous jutjats, el museu de l'Almodí, l'auditori municipal, una biblioteca i rehabilitació d'edificis històrics.

A Xàtiva hi ha una persona que s'associa amb la medicina del dalt de tots els altres. És el metge **Lluís Alcanyís**. Va ser un dels fundadors i professor de l'Escola de Cirurgia (1462), la qual va obtenir en 1478 el privilegi de dissecar cadàvers humans per a l'ensenyament anatòmic dels seus estudiants. Quan en 1499 es va crear la Universitat de València, es va incorporar l'ensenyament de l'Escola de Cirurgia, per la qual cosa es va convertir en una de les primeres universitats europees dotades d'una càtedra de cirurgia. Alcanyís va anar el primer catedràtic de medicina de la universitat valenciana.

És el nostre **Hipòcrates** particular. El grec va ser pare de la medicina. Va establir principis mèdics basats en l'observació i l'ètica. Va separar la medicina de la religió i va ser l'autor del Jurament Hipocràtic. Alcanyís té poc a desitjar-li.

Per últim parlaré d'**Hermes**, el missatger dels déus en la mitologia grega. Conegut per la seua astúcia, velocitat. Considerat el protector dels comerciants, pastors i lladres, la qual cosa reflecteix la seua naturalesa astuta i versàtil.

No podia deixar de nomenar a **Alfonso Rus**. Comerciant als seus inicis, amb astúcia i bon ull per als negocis i fer diners va donar el salt a la política. Va ser alcalde de Xàtiva des de 1995 fins a 2015 (durant vint anys) i president de la Diputació de València des de 2007 fins a 2015. A més, va ser president del Partit Popular a la província de València i del Club Esportiu Olímpic de Xàtiva. Era obvia la seua comparança amb Hermes (el protector dels lladres) ja que Rus ha estat investigat per corrupció i va ser suspès del seu partit en 2015 després de revelacions de converses en les quals se li escoltava comptant diners. Sens dubte, històric o no, tot un personatge.

AQUIL·LES I LA SEUA RELACIÓ AMB LES DISFRESSES

Miquel Vidal
Sociòleg

Segons em comenten, aquest any la falla, de la comissió de Benlloch, va sobre l'antiga polis grega d'Esparta. Aquesta, es caracteritzava, perquè els seus habitants era gent molt aguerrida dirigida per una elit militar. Des de xiquets eren preparats per al combat i la guerra. Però Esparta com també altres polis de l'antiga Grècia, compartien moltes coses en comú, com la llengua, la mitologia, els costums...

Un personatge que és comú a tota l'antiguitat grega és Aquil·les, l'heroi de la "Guerra de Troia".

Es coneix un episodi de la vida d'aquest personatge, que no és arrellegat per Homer en la seua obra de la Ilíada, però sí en l'obra pel poeta roma Publio Papinio Estacio, "L'Aquileida". Es tracta d'un llibre de poemes en la que s'intentava contar la vida d'aquest heroi, des de la seua joventut fins a la seua mort. Però lamentablement el seu autor va morir abans de concloure el poemari, no obstant això, sí que arrellega el passatge que ens interessa a nosaltres.

Com tots sabem i ja hem dit, Aquil·les és un dels herois de la guerra entre Troia i Grècia, en la qual va morir. Aquest va ser fill de Tetis, sa mare

i Peleo son pare. Al nàixer els oracles de Delfos, li digueren a sa mare que el seu fill moriria en una guerra entre grecs i troians. Tetis espantada va amagar al seu fil, disfressat de dona, en l'illa d'Esciros, en la cort del rei Licomedes. En aquesta cort va conèixer a la princesa Deidamía amb la qual va tindre un romanç, del qual va nàixer un fill. Però Aquil·les va ser descobert per Ulisses i Diódemes i va haver d'anar a la guerra.

Aquest passatge és arrellegat per l'art i la literatura en diverses ocasions. Ja en Pompeia el podem veure en un fresc, però possiblement la representació més interessant siga el quadre "Aquil·les descobert per Ulisses i Diódemes" realitzat pel pintat belga Peter Paul Rubens i que es pot veure en el museu del "Prado" de Madrid.

Que té a veure aquest passatge, amb les falles? Aquest mite, en moltes ocasions s'ha volgut veure l'acceptació del transvestisme en l'antiga Grècia, però també les disfresses carnavalesques i la transposició de gènere.

Va ser Aquil·les la primera persona a vestir-se de dona? No ens interessa si va ser la primera o la segona, sinó el fet de vestir-se de dona, per

✎ Detall del quadre de Rubens en el Museu Nacional del Prado. Aquil·les vestit de dona descobert per Ulisses i Diodemes.

a canviar d'aparença. Com veiem això de canviar d'aparença, en les falles és molt comú. En la cavalcada del Ninot, tots els participants es disfressen, representant una altra cosa que no ho són.

El fet de disfressar-se, està molt unit a la festa, recordem com a banda de les falles, en Carnaval, en Halloween o inclòs en el Corpus a on es representen els personatges bíblics, la gent canvia d'aparença, deixen de ser ells mateixos per a assumir una altra personalitat.

En falles tenim la cavalcada del Ninot o en menor mesura, els "Cotxes bogos" o els apropòsits de les presentacions falleres.

Disfressar-se pot ser una manera de desinhibir-se de la rutina i d'alliberar tensions. Pot resultar una experiència plaent. A l'hora de disfressar-se, poden influir dos factors: Els valors culturals i els comportaments adquirits per cada persona.

Però tornant als orígens de disfressar-se. Com hem vist Aquil·les ja ho va fer amb la finalitat d'amagar-se per a no anar a la guerra, per a so-

ciòlegs i antropòlegs, els homes prehistòrics, ja es disfressava per anar a casar, el motiu era, per a passar desapercebut i aproximar-se més a la víctima que anava a ser casada o capturada. Però no serà fins a les festes romanes de "les Saturnals", en què les disfresses es popularitzen. En aquestes festes que se celebrava el solstici d'hivern, es permetia tota classe d'excessos, els participants es disfressaven per a no ser reconeguts, aleshores es produïen tota mena de desoris. Possiblement, el costum de disfressar-se de aquestes celebracions romanes, passaria als carnestoltes cristians i d'ací a la festa de les falles.

Parlant de falles i de disfressar-se. Durant molts anys, el costum era que la majoria dels homes es disfressaven de dona, amb la qual cosa podríem enllaçar amb Aquil·les, aquest ho va fer per a fugir de la guerra, però per què en la Cavalcada del Ninot els homes es disfressaven de dona?

Podem pensar en aquest mite de l'antiga Grècia, com un precedent, tanmateix, també l'hem de buscar en l'antic teatre grecoromà i medieval. En les representacions teatrals d'aquests períodes històrics, les dones no participaven i els papers femenins eren interpretats per homes, que es disfressaven amb màscares, aquesta pràctica podria arribar fins als nostres dies, sent una herència d'aquelles primeres representacions teatrals.

✎ Fallers disfressats durant la cavalcada del Ninot.

✎ Participants de la Cavalcada del Ninot disfressats.

Per a Sigmund Freud, pare de la psicoanàlisi, defensava que totes les persones tenim una part del sexe contrari, és a dir que els homes tenen una part femenina i les dones una part masculina i que de tant en tant, cal deixar aflorar aquest vessant.

Possiblement, tot aquest conglomerat d'idees, ajude un poc a explicar per què les persones es disfressen i per què els homes es disfressen de dona.

La disfressa la podem considerar com una forma d'expressió, mentre un pintor, per exemple, utilitza un llenç per a plasmar els seus pensaments o els seus conceptes, en les disfresses és el mateix cos humà el que fa de suport, utilitzant diferents materials: teles, papers, pintures corporals...

En definitiva, disfressar-se que hui en dia es considera una forma divertida de inhibir-se de la realitat, hem de buscar els seus orígens en la mitologia de l'antiga cultura grega.

Per a saber més sobre el tema recomene els articles:

- *La verdad del mito*: Javier Gomá Lanzón. El País Babelia 02-04-2011.
- *Divagaciones, ante un turrón de coco*: Manuel Vicent. El País 21-12-2024.
- *La costum de disfressar-se*: Joan Quilis Rodeñas. Llibre explicatiu Falla Benlloch 1999.

SÀTIRA

SI ELS DÉUS BAIXAREN A LES FALLES

Conta la història, amb veu antiga,
que els déus miraven la terra amiga,
des del seu tron de núvol blanc,
amb toga neta i gest arrogant.

Zeus, amb el llamp a la mà dreta,
va dir: "Anem a fer una volta discreta,
que m'han contat uns mortals,
que fan festes monumentals".

Quan arribaren a la plaça,
Zeus es va traure la cuirassa:
"Per Hades, açò què és, germans?
Un déu de cartó entre humans?"

Era un ninot, amb cara fina,
que semblava divinitat divina,
però amb panxa, puro i corbata,
assegut damunt d'una llauna barata.

Ares, guerrer de mala bava,
va dir: "A mi açò no m'agrada,
un soldat amb faldeta curta
i una llança feta d'escuma bruta!"

Atenea, amb ull crític i savi,
va dir: "No sigues tan poc amable,
que encara que siga de cartró,
porta més crítica que un sermó".

Afrodita mirava un ninot
amb llavis grossos i molt escot:
"Escolta, Zeus, açò és modern,
però este vestit no és gens etern".

Hefest tocava amb gran cura
la pintura, la cola i l'escultura:
"Abans era fusta i serradura,
ara tot és espuma i pintura".

Hermes corria d'un costat a l'altre:
"Hi ha premis, jurats i molt de tràfec,
uns ploren pel quart, altres pel tercer,
i el primer sempre sap a poc, també".

Quan arribà la Cremà final,
tots els déus, en cercle ritual,
veieren com el foc devorava
allò que el poble criticava.

Zeus, amb veu solemne i greu,
va dir: "Ara sí que ho entenc, per Déu.
Els humans cremen els seus defectes,
entre rialles, focs i festes".

Dionís, amb el got content,
va alçar la copa lentament:
"Si l'Olimp fera el mateix,
més d'un déu també cremaria un excés".

SÀTIRS, LITERATURA SATÍRICA I FALLES

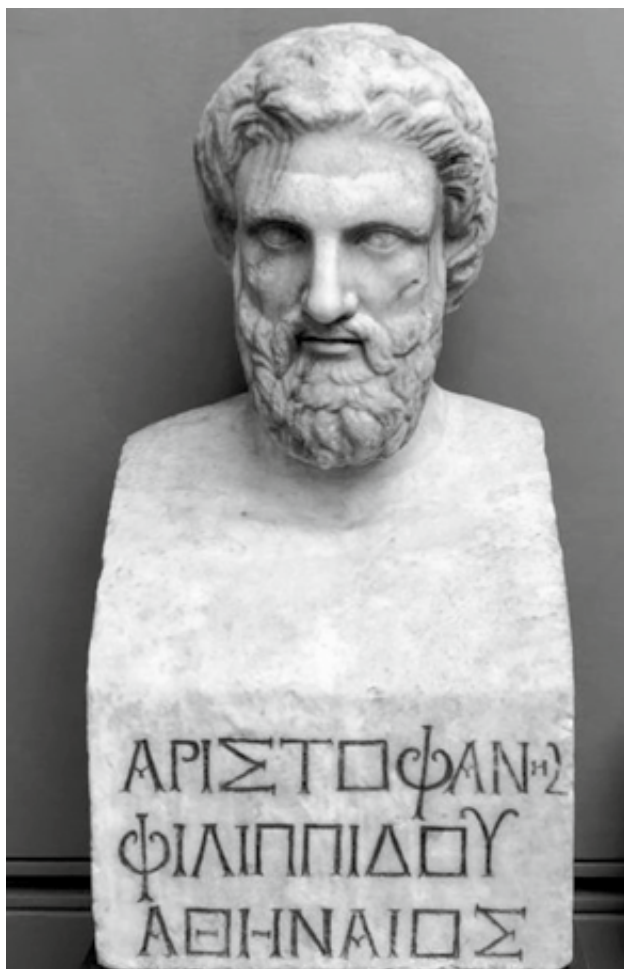
Antonio Bolinches Vidal
Professor

Les falles no només són una mostra de tradició, art i cultura popular, sinó també un reflex de la crítica social i política. A través dels monuments fallers, dels llibrets i de les cavalcades, els fallers i falleres expressen, any rere any, la seua visió del món, plasman en els ninots els temes més actuals, les controvèrsies socials i les figures públiques més rellevants. Aquesta tradició, marcada per l'humor i la burla, té una connexió directa amb els sàtirs i amb un dels gèneres literaris més antics i potents, la literatura satírica.

Els sàtirs, en el món grec, anomenats *faunes* en la mitologia romana, eren semidéus silvestres, és a dir, fills d'un déu i d'un mortal, que, generalment, habitaven en els boscos, juntament amb les nimfes, cadascuna de les divinitats de la natura venerades pels grecs antics com a genis femenins de les fonts, dels rius i dels llacs, dels boscos i de les muntanyes. Els sàtirs grecs, d'aspecte semianimal, amb banyes i cames de boc i amb ungles, eren sensuals, agressius i, fins i tot, vils, i pertanyen a aquell conjunt de sers que, en les més diverses mitologies, són considerats com a "dimonis dels boscos". Relacionats amb el culte a Dionís, déu de la naturalesa, protector de l'agricultura i especialment de la vinya, du-

rant el segle V a.C., participaven en els seguicis bàquics, i posteriorment foren assimilats, en el seu aspecte exterior, al déu Pan, divinitat de la mitologia grega, déu de les muntanyes i de la vida agresta que era el déu de la fertilitat i de la sexualitat masculina desenfrenada (es diu d'ell que perseguia les nimfes pels boscos). Era especialment venerat a Arcàdia, tot i no tenir-hi grans santuaris. Els habitants d'Arcàdia tenien una creença segons la qual, quan una persona feia la migdiada no se la podia despertar perquè d'esta manera s'interrompia el somni al déu Pan. Els sàtirs representaven el desenfrenament orgiàstic i eren imaginats perseguint nimfes i mènades, tal com hem vist en el déu Pan. L'art grec arcaic els representa barbats, exhibint un fal·lus enorme, amb fesomia caricaturesca, tors nu i pilós i potes i cua de cavall. Els noms dels sàtirs més coneguts són Silè, Maró, Leneu, As-treu i Màrsies.

Per una altra banda, des del punt de vista literari, la sàtira és una composició, especialment poètica, l'objecte de la qual és censurar agraïment i posar en ridícul persones o coses. El terme sàtira designa alhora una forma literària ben concreta i un to i un propòsit particulars per poder donar-se en qualsevol gènere d'obra (prosa, vers,

✚ Aristòfanes (445-385 a.C.)

diàleg dramàtic, etc). L'actitud crítica es mescla amb les notes d'humor i d'agudes amb la finalitat, no sempre evident, de corregir i millorar les institucions humanes o la pròpia espècie. La invectiva, el sarcasme i la ironia són els matisos de la sàtira. La ridiculització del tema o dels personatges sotmesos a crítica és l'instrument que utilitza l'autor satíric per a produir efectes d'humor en el lector o en el públic. La tècnica de l'exageració és fonamental. Els defectes dels personatges són portats a l'extrem, ridiculitzant-los per evidenciar les seues fal·làcies i hipocresies. La caricatura de la realitat, la distorsió dels fets i la creació d'imatges grotesques són recursos habituals en aquest tipus de textos, un estil que no només busca el riure, sinó també una reflexió profunda sobre les condicions socials, polítiques i culturals d'una època.

Com a gènere literari, segons Quintilià, és una invenció de la literatura romana, encara que ja trobem aquesta sàtira a Grècia en els iambògrafs, en les comèdies d'Aristòfanes amb la seua crítica social i en els drames satírics. A la literatura llatina, apareixen testimoniades dues tradicions

✚ Afrodita, Eros i Pan (150 a.C.)

pràcticament paral·leles del gènere: la sàtira en vers i la sàtira predominantment en prosa, però sempre amb fragments poètics intercalats. L'iniciador del gènere fou Enni i el seu consolidador, Lucili, autor de trenta llibres de sàtires que palesen la influència de la comèdia i dels iambògrafs grecs. Els tres grans representants del gènere poètic llatí tal com ha estat conservat són Horaci, Persi i Juvenal, tres veus molt distintes però que constitueixen una mostra significativa d'un gènere independent i original en la literatura clàssica.

Les falles, com a manifestació popular i cultural, han heretat aquesta tradició de la crítica social i la burla, i l'han convertida en un element essencial de la festa. Els monuments fallers, amb els seus ninots, constitueixen una versió moderna i visual de la sàtira literària, on els defectes de la societat, la política, les figures públiques i les actituds humanes es veuen exagerades i caricaturitzades. I no només als monuments, en altres moments i espais del món faller, com són els llibrets i les cavalcades, també queda palesa aquesta intenció satírica que ens porta tant a la diversió com a la reflexió.

✚ Dionís i sàtir

Cada any, els fallers i falleres, mitjançant la creació dels monuments, esdevenen els hereus de la tradició satírica que ja es feia present en les comèdies d'Aristòfanes o en les obres de Rabelais a l'Europa medieval. Tal com feia Aristòfanes a Grècia o Plaute a Roma amb els personatges de les seues comèdies, polítics, filòsofs, jutges, literats, soldats bovos, prostitutes...és a dir, tot un reflex de la societat de l'època, així a través dels ninots, es critiquen les polítiques, els escàndols públics, les figures polítiques i fins i tot les actituds socials que es consideren hipòcrites o ridícules. Els ninots poden ser grotescos, exagerats i fins i tot irreverents, seguint l'essència de la literatura satírica, que busca que el riure siga acompanyat de reflexió i crítica. Així, les falles es converteixen en un espai on, com en la literatura satírica, es desafien les convencions establertes i es posa en dubte l'ordre social.

La crítica social i política a través de la burla és una característica fonamental tant de la literatura satírica com de les falles. L'humor, l'exageració i la provocació són eines que permeten

tractar temes seriosos d'una manera accessible, però també incòmoda. En les falles, igual que en les obres satíriques de la literatura, riure no és només un element de diversió, sinó un mitjà per a exposar i criticar les problemàtiques de la societat. I el sàtir, com a personatge que desafia les normes i les convencions, és el precursor de les actituds rebels que es mostren en les falles, on la transgressió és una part fonamental de l'espectacle. El gènere satíric, igual que el sàtir, qüestiona i desafia, portant a l'extrem allò que, sovint, la societat prefereix mantenir en silenci o amagar.

Les falles, així, no són només una festa de foc i art, sinó també una gran eina de reflexió social, un espai on la crítica, la burla i la provocació se sumen per desafiar les convencions, qüestionar l'establert i, al capdavant, fer-nos pensar sobre el món que ens envolta. La relació entre els sàtirs, la literatura satírica i les falles ens recorda que l'humor i la crítica són poderosos aliats en la lluita per una societat més justa i menys hipòcrita.

APUNTS SOBRE LA PREMSA SATÍRICA

Vicent Soriano
Periodista

La premsa satírica a la ciutat de Xàtiva, i en alguns casos de València com a eix vertebrador, sens cap dubte mereix un estudi més complet i exhaustiu que un article d'un servidor de vostès, que malgrat que vaig gaudir estudiant la premsa en general, ja fa uns quants anys, i ho vaig reflectir en un llibre, sempre queden coses per dir. Així que quan em varen demanar un article sobre aquest tema no vaig dubtar en dir que sí. Ara bé, avise que amb aquest treball tornaran a quedar coses al tinter, ja que ens centrarem en algunes publicacions que al meu parer varen ser les més importants i varen tindre una ressò més popular, fins i tot, podríem dir significatiu i d'impacte en la societat. Donarem informació d'una publicació a la ciutat de València que potser fora la primera de les satíriques i altres dos pròpiament de Xàtiva.

La Traca va ser una revista satírica creada a la ciutat de València en 1884 i capitanejada pel periodista Vicent Miquel Carceller. Al llarg de la seua història va tenir diversa periodicitat, interrompuda diverses vegades per la censura tant durant el regnat d'Alfons XIII com durant la dictadura de Primo de Rivera i la II República. Va ser publicada tant en valencià com en castellà.

En la seua primera etapa, *La Traca* va ser una revista en valencià d'humor satíric i toc costumista, en l'estil dels sainets de la València de finals del segle XIX i principis del XX. Es publicava amb el subtítol "revista pa la gent de tro". Estava dirigida per Manuel Lluch i Soler i va aconseguir publicar 40 números, amb unes tirades de fins a 12.000 exemplars malgrat sofrir fins a set suspensions. La definitiva va ser la de març de 1887, que va acabar amb el director en la presó. No obstant això, encara que amb periodicitat incerta, encara es va publicar durant el període que va de 1888 fins a finals de 1889. Després del tancament va haver-hi dos intents de ressucitar la revista: es quan s'hi va crear *La Nova Traca* en 1894, d'escàs èxit (39 números) i acabà en 1909 *La Traca Nova*. Va ser en aquesta etapa quan Miquel Carceller va començar a col·laborar amb la publicació.

La segona etapa de la revista, va ser la que la portaria a la fama, en bona part gràcies a la seua ànima máter, Vicent Miquel Carceller. El periodista valencià va reobrir la revista al desembre de 1911 amb un humor molt més polític. Prova d'això és que el Carceller va acabar pres en 1912 per una caricatura contra el rei Al-

☒ Publicació satírica la Traca.

fons XIII. Entre 1910 i 1920, *La Traca* va ser una revista popular d'humor sicalíptic que avui dia podria, fins i tot, considerar-se masclista. Escrita amb un llenguatge pobre a mig camí entre el castellà i el valencià, un blanc freqüent de les seues crítiques eren els "coents" aquells valenciano-parlants que en l'àmbit públic parlaven espanyol per considerar-lo de major estatus social.

Amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera, en 1924 es va suspendre la publicació de *La Traca*, i va aparèixer una nova revista: *L'Ombra* "setmanari festiu i literari", que no deixava de ser la mateixa publicació amb distint nom, per a burlar la censura. Vuitanta-set números més tard, en 1926, el setmanari tornava a canviar el seu nom pel de *La Chala*, revista que ja no va ser tancada. El nom no era nou, ja que en el passat s'havien publicat dos Chalas: una revista fallera lligada a la Falla de Na Jordana en 1891, i un intent de revista satírica publicada per Cristóbal Monzó en 1908.

En la tercera etapa, la republicana, Carceller va recuperar *La Traca*, en llengua castellana, animat per l'èxit de *La Chala*, revista que continuava

☒ Portada de la traca de 1938.

publicant-se, en valencià. En el seu reeixidíssim primer número, *La Traca* va aconseguir vendre més de 500.000 exemplars. El seu humor es va fer cruent i, sobretot, més polític, alineant-se amb el Front Popular. La revista destacava pel seu anticlericalisme, especialment en esclatar la Guerra Civil (una de les seves seccions serà "Què faria vostè amb la gent de sotana?" en la qual es convidava als lectors a enviar sofllames anticlericals).

La revista va desaparèixer en 1938 i, després de l'entrada de les forces franquistes a València, Carceller va ser executat juntament amb el seu col·laborador, el dibuixant Carlos Gómez Carrera. Un altre dels condemnats en el mateix procés va ser el dibuixant José María Carnicerro.

El 30 de setembre de 1889 apareix a Xàtiva la publicació satírica *El Cudol*, "periodich que allà vorem lo que serà" escrit en valencià barbar i dirigit per Pasqual Cucarella, encara que el seu nom no apareix enlloc de la publicació.

La pretensió de *El Cudol* es fer burla de tot allò que passa a la ciutat, comentant els detalls més

☒ El Cudol, publicació satírica editada en Xàtiva

xafarderos. Diuen que la redacció serà a la "Cova dels Coloms", l'administració "al Cantal Gentil", el centre de reclamacions "raere de la caldera del gas" i sentencien que "la publicació eixirà quan li done la gana i a vostè res els importa". No s'admitixen invitacions, billets d'entrà, besa los pies i altres porcaes per l'estil. Ací som més decents de lo que vostès se creuen". La publicació tenia 4 pàgines i era impresa als tallers de Blai Bellver.

Com a curiositat reproduïm (per allò del vocabulari que hem respectat), la carta que des de Madrid escriu (presumptament) el corresponsal nomenat pel *Cudol*: "Señor director del Cuduelo. Muy amigo mío es imposible que puga osté fegurar-se la risa que mos dio leyer el primer numero de su periodico. Con mucho gusto i mecor voluntad asepto el carrego de corresponsable con que osté me honra y prometo complir a las mil maravillas esta faena pesada de buscaor de notisias..."

El Cudol va marcar el camí a altres publicacions que pretenien burlar la censura però que no varen tenir incidència en la vida social de la ciutat, excepte *El Trancazo* que va durar una mica més. Va aparèixer el 19 de desembre de 1931 i

donaven a conèixer el director que seria Benito Camelas Pelotas, y decían que "se publica todos los días que nos da la gana y con permiso de los que no quieren. números especiales para curas anémicos y de cuota, solteronas viejas y monarquicos tuberculosos".

La cabecera de *El Cudol* va ser recuperada per l'Informador, que veia la llum l'u de desembre de 2001.

Cal assenyalar que totes les publicacions han portat entre els seus continguts algunes seccions satíriques o humorístiques.

No volia acabar aquesta col·laboració sense fer-me resó de la publicació "El Pardalot engabiad", editat i dirigit per Raimón Galiana quan era el director de *La Veu de Xàtiva*. Galiana va fer una publicació on no deixava cap sense tallar. Cínic, crític, mordaç, sense cap tipus de censura. S'editaren 10 números a veure quin era el més provocador. Hores d'ara són una peça de col·leccionista.

I es que la sàtira i la burlesca sempre tenen un lloc en la comunicació.

LA SÀTIRA A LES FALLES, L'ÀNIMA DE LA FESTA

Ángel J. Sánchez
Faller

Parlar de Falles és parlar de foc, de festa, de música, d'indumentària i de convivència al carrer. Però, per damunt de tots aquests elements visibles, hi ha un component essencial que dona sentit a la festa des dels seus orígens: la sàtira. Sense sàtira, les Falles perden part de la seua identitat, del seu caràcter irreverent i de la seua funció social. La sàtira és l'ànima crítica de la festa, el fil conductor que uneix els monuments, els llibrets, els versos i fins i tot la manera d'entendre la convivència fallera.

Les Falles no van nàixer com una festa decorativa. No eren, en un principi, Falles pensades per a competir ni per a lluir grans pressupostos. Les primeres falles eren senzilles, improvisades amb trastos vells, mobles inservibles i materials que ja no tenien utilitat. Però, sobretot, eren un instrument de crítica. Les figures representaven veïns, personatges coneguts o situacions del dia a dia, i anaven acompanyades de cartells amb versos populars que explicaven la crítica amb ironia i humor.

Aquelles falles primigènies eren una forma d'expressió col·lectiva. El poble aprofitava el mo-

ment de la festa per a dir allò que durant l'any no es podia dir amb tanta llibertat. Es criticaven les injustícies, els abusos, les actituds hipòcrites o els vicis de la societat. Tot això es feia amb humor, amb sarcasme i amb una certa irreverència que convertia les Falles en una autèntica vàlvula d'escapament social.

Amb el pas del temps, la festa ha evolucionat. Els monuments han crescut en dimensions, en complexitat i en pressupost. Han aparegut noves tècniques, nous materials i una professionalització cada vegada major del sector. Les Falles s'han convertit en un espectacle que atrau visitants d'arreu del món i que forma part del patrimoni cultural immaterial de la humanitat. Però, enmig d'aquesta evolució, la sàtira ha continuat sent el seu element més característic.

Els artistes fallers han sigut, al llarg de la història, autèntics cronistes de la realitat. Han sabut captar l'esperit de cada època i traslladar-lo al monument amb enginy i creativitat. A través de les seues figures, han denunciat situacions injustes, han ridiculitzat els poderosos i han posat en evidència les contradiccions de la societat.

Polítics, personatges famosos, modes absurdes o problemes socials han trobat el seu reflex en els ninots, sempre des d'una perspectiva crítica i humorística.

Aquesta capacitat de la falla per a reflectir la realitat és el que la converteix en un element comunicatiu. La falla parla, expressa, opina. No és només una escultura efímera; és un missatge plantat al carrer perquè tothom el pugui llegir, interpretar i comentar. En aquest sentit, la sàtira esdevé un element transversal, present en tots els aspectes de la festa.

No podem oblidar el paper fonamental dels llibrets. Molt abans que els monuments assoliren les dimensions actuals, els llibrets ja eren un espai d'expressió literària i crítica. En ells es desenvolupava la sàtira amb més profunditat, amb versos, articles i escrits que completaven el missatge del monument. El llibret ha sigut, tradicionalment, un espai de llibertat on els fallers i col·laboradors han pogut opinar, denunciar o reflexionar sobre la realitat del seu entorn.

La sàtira als llibrets ha adoptat moltes formes: versos humorístics, articles d'opinió, paròdies, relats o fins i tot crítiques socials disfressades d'històries populars. Tot això ha contribuït a fer del llibret una peça clau de la cultura fallera, una extensió escrita de la crítica que es planta al carrer.

A més, la sàtira no es limita als monuments i als llibrets. Forma part de la manera de ser dels fallers i falleres. Es troba en les converses al casal, en les bromes, en les presentacions, en les cavalcades i en moltes altres manifestacions de la festa. És una manera d'entendre el món amb ironia, amb esperit crític i amb capacitat d'autocrítica.

Històricament, les Falles han sigut un espai de llibertat. Fins i tot en èpoques de censura o de repressió, la sàtira fallera ha sabut trobar camins per a expressar-se. De vegades de manera més subtil, de vegades amb metàfores o dobles sentits, però sempre present. Això demostra que la crítica és una necessitat inherent a la festa, una part del seu ADN.

No obstant això, en les últimes dècades, s'ha obert un debat sobre la possible pèrdua d'aquesta essència satírica. L'augment dels pressupostos, la competició pels premis i la necessitat de complaure jurats i públic han fet que, en alguns casos, la crítica haja passat a un segon pla. Les falles, de vegades, es tornen més decoratives que reivindicatives, més espectaculars que comunicatives.

També hi ha factors socials que influeixen en aquesta situació. Vivim en una societat més sensible a la crítica, on qualsevol comentari pot generar polèmiques o malestar. Això ha fet que alguns artistes i comissions opten per temàtiques més neutres, menys conflictives, per a evitar problemes o crítiques.

Però la pregunta és inevitable: poden existir les Falles sense sàtira? Probablement sí, però deixarien de ser el que sempre han sigut. Sense crítica, la falla es converteix en una simple obra decorativa, en una escultura efímera sense missatge. I això suposa perdre una part fonamental de la seua identitat.

La sàtira no és només una tradició del passat; és una eina actual i necessària. Les Falles tenen la capacitat de fer reflexionar, de provocar el debat i de mostrar la realitat des d'una perspectiva diferent. En un món ple d'informació, de discursos oficials i de correcció política, la sàtira fallera continua sent un espai de llibertat i d'expressió popular.

A més, la sàtira també és una forma d'autocrítica. Les falles no només han criticat els altres, sinó també a elles mateixes. Les pròpies comissions, els costums fallers o les situacions internes han sigut, en moltes ocasions, objecte de burla i reflexió. Aquesta capacitat de riure's d'un mateix és un signe de maduresa i de salut cultural.

Cal recordar que la sàtira no implica necessàriament ofendre o faltar al respecte. La bona sàtira és intel·ligent, subtil i creativa. Fa riure, però també fa pensar. És capaç de dir grans veritats amb un somriure, sense necessitat d'agredir ni de ferir.

Per això, és important que les comissions, els artistes i els col·laboradors dels llibrets continuen apostant per la crítica, per l'humor i per la reflexió. Les Falles no han de ser només un espectacle visual; han de ser també un espai de comunicació i de pensament.

Defensar la sàtira és defensar l'essència de la festa. És recordar d'on venim i quin és el sentit profund de plantar una falla al carrer. És entendre que el foc no només crema fusta i cartó, sinó també els defectes, les injustícies i les contradiccions que la falla denuncia.

En definitiva, la sàtira és el que dona vida a les Falles. És el seu esperit crític, el seu caràcter irreverent i la seua capacitat de comunicar. Sense ella, la festa perdria part del seu significat.

Perquè, al cap i a la fi, una falla pot ser molt gran, molt cara o molt bonica... però si no diu res, si no molesta, si no fa riure o pensar, potser serà un monument espectacular, però difícilment serà una falla amb ànima.

SÀTIRA QUE PERDURA

José Luis Llorenç Borrás
Faller de Sant Jordi

La sàtira és un element inherent a la festa de Les Falles. És part de la nostra entitat com a fallers, mitjançant aquest som capaços de fer crítica col·lectiva, directa, indirecta o blanca, de relacionar-nos amb altres persones o, sobretot, de fer riure a la resta. Utilitzem l'humor com una eina per a suavitzar moltes coses, en lloc de agreujar-los com pot passar en altres contextos. Fem ús d'ell per a riure'ns de les nostres amistats o de nosaltres mateixa, que és el més important, perquè si algú no sap riure's d'un mateix està fotut i si qualsevol sàtira relacionada amb ell li resulta solament molesta, doncs el món faller no és el seu, per què enganyar-nos?

En aquest sentit, la sàtira està present en la immensa majoria d'elements fallers fent que siga molt difícil concebre sense ella una crítica de falla, una cavalcada del ninot, un sànet, un ninot, una presentació o un llibret. No obstant, a l'igual que el cadafal, la majoria de crítiques queden en paper mullat si no romanen plasmades al llarg del temps, i parlem de majoria, doncs solament hi ha un element que perdura en el temps i que ara mateixa tens entre les teues mans (o en la pantalla de l'ordinador, qui sap en les noves tecnologies). Correcte, parlem del llibret.

El llibret deixa una petjada inesborrable al llarg del temps d'èpoques passades, com es vivien en aquells temps tant a nivell social com faller, quines eren les preocupacions que es plasmaraven als diversos articles d'opinió, quina crítica acompanyava a la falla i, en conseqüència, la realitat política o fallera d'eixe moment, doncs si dona per a criticar és perquè era important. Aquests elements ja porten molt de temps inclosos als llibrets explicatius, però des de fa relativament poc s'ha inclòs un nou apartat: el satíric. Un apartat en el qual a través de vinyetes o mems es critiquen situacions polítiques, falleres o quotidianes d'una manera senzilla i fàcil d'entendre.

L'apartat satíric em recorda als frescos religiosos de les esglésies per explicar passatges de la Bíblia al poble que no sabia llegir, doncs extrapolant aquesta idea, amb aquest apartat és més simple explicar idees que vols transmetre per la seua facilitat per a transmetre informació, a més sabem la pràctica generalitzada de persones que agafen el llibret i no el llegeixen i van directes a veure les vinyetes, sempre després de veure les fotos de l'any, per si han eixit (de segur que no hauran enviat cap foto al coordinador del llibret). Abans el problema era que la gent de baix

no sabia llegir, el d'ara és que no vol llegir, però, aquest problema no l'anem a abordar en aquest article, que sinó no acabaríem mai.

De la mateixa manera que amb els articles, els dissenys o els articles, amb els apartats satírics també es pot veure una evolució en la forma de transmetre la informació de manera ràpida. Als inicis eren en format vinyetes intentaven imitar els còmics i ara s'han convertit en mems, gràcies a les xarxes socials, on el predomini d'aquests elements per a caricaturitzar qualsevol cosa ha fet que passen a formar part dels llibrets de falla. Fins i tot, amb la seua incorporació han fet més fàcil, si cap, la comprensió del conjunt del llibret i el que es vol transmetre, a més que són multiusos, perquè un mem elaborat per al llibret també es pot utilitzar en la crítica de falla per a tindre el mateix efecte, apropar més si cap el missatge i la crítica que es vol transmetre.

Malgrat siga recent la seua incorporació a les publicacions escrites, sempre hi ha comissions pioneres com puga ser, en el cas de Xàtiva, la falla República Argentina amb "El Gautxo", que aquest any tindrà la seua vintena edició. Aquesta llavor que en el seu dia va plantar juntament amb altres comissions de la resta de poblacions del territori valencià, ha esdevingut que la majoria de comissions que fan llibret hui

en dia hagen incorporat el seu propi apartat satíric. "Lligacames" a Avinguda Selgas, "Veu satírica" a Benlloch – Alexandre VIé, "La cucafera" a Sant Jordi o "Xatírics" a Abú Masaifa són altres dels apartats satírics que podem trobar a les publicacions de les Falles 2025.

Tanta és la importància d'aquests apartats, que ja fa anys que a les bases reguladores del concurs de llibrets de la nostra localitat es puntua

amb un màxim de 5 punts la intenció satírica del llibret, incloent en aquest element puntuable els dibuixos satírics. Malgrat només siga un 5% del total de punts a valorar, tots sabem que qualsevol faller és capaç de tot per arrapar encara que siga un punt, perquè de vegades pot marcar la diferència, i més encara en el nivell que hi ha actualment a les Falles de Xàtiva. Aleshores encara li queda molta vida als apartats satírics.

A més, l'apartat satíric és una eina pedagògica de primera. Molta gent jove s'acosta al llibret a través d'una vinyeta o d'un mem, i d'ací salta al poema, a l'explicació de la falla o a l'article llarg. És la porta d'entrada d'un itinerari lector que, ben cuidat, fidelitza. Un mem enginyós, ben lligat al tema del llibret o de l'actualitat, és capaç d'explicar en deu segons allò que un text de mil paraules no aconsegueix. I si després el lector vol més, ja té un motiu per continuar caminant pel llibret.

En resum, és que un adorn simpàtic, la sàtira és l'ADN que connecta la nostra manera de viure la festa amb la memòria que ens deixa el llibret. És espill i vacuna alhora: espill perquè reflecteix la realitat fallera i social de cada any; vacuna perquè la ironia ben tirada desactiva dogmes, destensa conflictes i obri espais d'autocorrecció amable. Riu-re'ns de nosaltres mateixos —amb gràcia, criteri i afecte— no ens resta serietat; ens en dona, perquè només qui estima una cosa és capaç de burlar-se'n amb l'objectiu de fer-la millor.

Per això convé cuidar els apartats satírics amb un cofici: riure "cap amunt", apostar per llengua viva i llegible, lligar el gag al lema i a la crítica del monument, obrir-los a talent jove i connectar amb el lector que comença a interessar-se pel llibret. Fet així, el satíric és porta d'entrada lectora, arxiu de costums i motor de comunitat. I quan, amb el temps, repassem llibrets, descobrim que el somriure intel·ligent perdura. Mentre hi haja un llibret —i sàtira dins—, hi haurà Falles que valguen la pena.

Grfcc

EL NUCLI DE LES FALLES: LA SÀTIRA

Mentxuanaya
Fallera

Què és la sàtira? Segons el DNV (diccionari normatiu valencià) és una composició en vers o en prosa en la qual se censura una conducta o es posa en ridícul una persona o una cosa. Doncs bé, si aquesta informació la traslladem a l'ús que s'hi fa des del món faller hauríem de dir que la sàtira és un recurs tradicional de les falles que consisteix a representar de manera humorística i crítica la realitat social, política o cultural de l'entorn, la qual cosa significa que la societat està a l'aguait de tot allò que hi passa arreu del món i, així, amb la seua representació de manera còmica treure els colors rojos als seus representants tant siguen polítics com no. Uns representants que obvien, fins i tot, les seues caricatures falleres, o d'altres que s'empipen al veure que els han retratat a la perfecció i no ho veuen bé.

Recorde que l'any 2013 a València hi varen plantar una falla amb simbologia indú. La falla en concret fou la Falla Ceramista Ros-José María Mortes Lerma perquè la falla estava rematada amb un gran elefant, que com bé tothom sap és característic de la simbologia sagrada de la religió hinduista, i la comissió, finalment va haver de retirar aquests atributs i indultar una figura referida a les figures de déus hindúes del

cadafal. Per tant s'ha de tenir molt en compte a qui va destinada la sàtira i que la població, siga d'aquesta cultura o d'altra encaixe perfectament la irònia i la crítica fallera.

Ara bé, si ens centrem en els monuments fallers —tant grans com infants— es adonem que combinen l'art plàstic amb un missatge crític, és a dir, es caricaturitzen situacions quotidianes, comportaments socials o decisions polítiques, ple d'ironia i d'enginy perquè el públic reflexione i gaudisca al mateix temps, la qual cosa forma part del caràcter irreverent i festiu de la festa fallera. O dit d'una altra manera, les falles són escultures artístiques que es planten al carrer durant la festa fallera i allò que les caracteritzen és que, més enllà de la seua espectacularitat visual, representen habitualment temes de crítica social i sàtira de l'actualitat. Aquests monuments i, a través de les figures i de les escenes humorístiques, ridiculitzen costums, polítics, situacions o actituds de la societat contemporània. I és aquesta funció crítica i irònica la que històricament les diferencia d'altres manifestacions festives i artístiques.

Si hem de parlar d'alguna falla on poder veure-la representada, la sàtira, com no podia ser

✎ Falla Ceramista Ros-José María Mortes 2013.

d'una altra manera seria la primera falla plantada a Xàtiva en 1865, quina serà? Sí heu encertat és *La peixca de l'aladroch* on es feia una crítica metafòrica sobre una forma de pesca a través d'un tema aparentment innocent, però que darrere amagava molt més d'allò que es deixava veure. A dia d'avui, moltes falles continuen aquesta tradició: en les explicacions del monument —i també en els llibrets que s'editen— els versos satírics repassen amb ironia situacions recents de la vida de Xàtiva, qüestionen decisions polítiques locals o posen de manifest contradiccions de l'actualitat, tot amb un to crític però humorístic. Per tant, la sàtira no és només decoració sinó que també és una forma d'expressió social i cultural que identifica la festa i la converteix en un espai de crítica i reflexió popular, tradició que continua fins a l'actualitat a la festa fallera valenta i creativa. A Xàtiva, com passa en altres llocs del País Valencià, aquesta sàtira festiva juga amb elements locals, polítics, socials i culturals, i esdevé un mecanisme simbòlic per a expressar opinions de manera humorística i artística.

Però, no només anem a parlar de la sàtira en els monuments fallers, sinó també en els textos literaris, o més concretament en la poesia. Com bé

✎ Fulleta de “La peixca de l'aladroch” de 1865.

és sabut per tots i totes, des de fa quatre anys, la JLF de Xàtiva convoca concursos culturals anuals que inclouen un Concurs de Poesia Satírica relacionat amb el món faller. Però la pregunta seria, què és? Per què s'hi va crear? Quina era la seua finalitat? Doncs bé, les respostes són molt senzilles. En primer lloc és un concurs de poemes satírics escrits en valencià que tracten temes relacionats amb les Falles, la festa i els seus valors (crítica, ironia, humor...). En segon lloc, no es tracta només de premiar versos divertits sinó que també contribueix a mantenir viva una part fonamental de la identitat cultural de les Falles. I és per aquest motiu i, amb voluntat de preservar i potenciar aquesta tradició, la Junta Local Fallera de Xàtiva va crear, a inicis de la dècada de 2020, el concurs de poesia satírica. Aquest certamen naix amb la finalitat de fomentar la creació literària en valencià i d'impulsar l'ús de la sàtira com a forma d'expressió vinculada al món faller. A través del concurs, es promou la participació cultural, es dona continuïtat a la tradició poètica dels llibrets i es reforça el paper de la crítica humorística com a element essencial de les Falles. D'aquesta manera, la poesia satírica s'hi consolida com un pont entre l'art del monument, la paraula escrita i la identitat cultural de Xàtiva.

✎ Detall d'un ninot representant a un policia municipal

Un altre punt important i reclam del concurs, de segur, siga la dotació econòmica al premi que una vegada passada el termini de presentació dels treballs/ participants, uns quants seran els seleccionats, els quals s'hi donaran a conèixer en la Gala de la Cultura, que normalment s'hi realitza a principi de novembre. Si fem memòria, podem recordar que el primer guardonat en aquest concurs va ser Pepe Lagardera, l'any 2023, el qual ho recorda molt satisfactòriament i se sent orgullós d'ésser el primer, és a dir, ha deixat la seua petjada per sempre en els llibres d'actes de la JLF de Xàtiva.

Crec, que actualment, sent aquest la quarta edició, el nombre de participants ha anat augmentant, la qual cosa ens ompli de satisfacció perquè és un gran indicador que ens dona a conèixer que la població tant de la nostra localitat com d'altres localitats són amants de les lletres i, en especial, de la poesia satírica, i fa que aquest concurs siga important ja que no només participen xativins sinó d'altres poblacions com l'actual guanyador Jose Colero el qual és de Tavernes de la Valldigna.

✎ Cartell dels concursos culturals de la Junta Local Fallera de Xàtiva a on apareix el de poesia satírica

Així doncs, a la pregunta en què consisteix el concurs? Hem de contestar, realment, que consisteix en potenciar la creativitat i l'ús del valencià amb un caràcter satíric vinculats al món faller i, a més a més, ha d'estar relacionats amb la festa, la crítica social o elements de la vida fallera, han de reflectir ironia, humor i una mirada crítica (sempre respectuosa). Tanmateix, la vertadera finalitat és la d'estimular la creació literària entre els fallers i els veïns, reforçar la tradició satírica que també es veu reflectida en els llibrets de falla i els monuments i promoure l'expressió crítica i creativa al voltant de la festa fallera. I d'aquesta manera poder portar endavant la tradició.

En conclusió, la sàtira forma part del cor cultural i tradicional de les Falles de Xàtiva, ja que transforma els monuments en relats crítics i humorístics sobre la vida social i política. Aquesta tradició no només es reflecteix en l'art dels monuments, sinó que es fomenta de manera explícita des de la Junta Local Fallera amb concursos de poesia satírica, que neixen amb l'objectiu de preservar, enriquir i difondre aquesta forma d'expressió literària i festiva dins la comunitat fallera i la societat xativina en general.

ÀGORA

L'ÀGORA DE LA PLAÇA

Quan la falla va quedar plantada, la plaça es va omplir de gent. No hi havia cap senat, ni cap tron, ni cap palau. Només una estructura de fusta, colors i crítica al mig del carrer. Però, sense adonar-se'n, la plaça s'havia convertit en una àgora.

Els veïns s'acostaven al monument i començaven a parlar.

—Mira, eixe és el regidor.

—No, home, és el president de la junta.

—Doncs a mi em recorda al meu cap.

Un grup de jubilats discutia la escena central com si fora una llei important. Dos adolescents feien fotos i es reien dels ninots amb mòbil.

Una mare explicava al seu fill per què aquell personatge tenia el nas tan llarg.

La falla no parlava, però tothom opinava.

Un home major, assegut en una cadira, somreia en silenci.

—Açò sí que és una bona àgora —va dir finalment—. Ací no fan discursos, però tots diuen la seua.

Quan arribà la nit, les llums del monument il·luminaren la plaça plena de gent. No hi havia filòsofs amb toga, però sí fallers amb cervesa, xiquets corrent i veïns debatent cada escena.

L'endemà, tot seria cendra. Però durant uns dies, aquella plaça havia sigut el lloc on el poble es reunia, parlava, criticava i reia junt.

Com a l'antiga Grècia, però amb olor de pólvora i bunyols.

EL VII CONGRÉS FALLER DE XÀTIVA: L'ÀGORA CONTEMPORÀNIA DEL POBLE FALLER

Juan Ramón Alcocer Pla
Associació Estudis Fallers de Xàtiva

DE L'ÀGORA CLÀSSICA AL CASAL FALLER

Des de l'antiguitat, les societats han necessitat espais de trobada on debatre, consensuar i construir col·lectivament les normes de convivència. A la Grècia clàssica, l'àgora constituïa el centre neuràlgic de la vida política, social i econòmica de la polis: un espai obert on la ciutadania exercia la paraula com a instrument fonamental de govern. Amb Roma, aquesta funció es traslladà al fòrum, escenari de deliberació, justícia i representació del poder. I en les nostres ciutats actuals, les places continuen sent llocs simbòlics de trobada, expressió i participació.

En el món faller, aquestes places cíviques adopten una forma pròpia: el casal, l'assemblea, la junta i, en la seua expressió més elevada de democràcia interna, el congrés. El VII Congrés Faller de Xàtiva s'inscriu plenament en aquesta tradició secular d'àgores ciutadanes, convertint-se en un espai de reflexió col·lectiva on el poble faller ha pogut exercir, amb llibertat i responsabilitat, el dret a dir expressar la seua opinió al voltant de les normes que regulen la seua convivència.

LA NECESSITAT D'UN NOU CONGRÉS: EL PAS DEL TEMPS I L'EVOLUCIÓ NORMATIVA

Divuit exercicis fallers havien transcorregut des de l'anterior congrés. Durant aquest període, la comissió permanent havia anat actualitzant anualment els estatuts de la Junta Local Fallera de Xàtiva (en avant, JLFX), incorporant nombroses esmenes que, amb el pas del temps, havien configurat un articulat extens (fins a 54 articles) i, en alguns casos, confús en la seua redacció i interpretació.

Alguns preceptes, clars en la seua intencionalitat inicial, havien esdevingut ambigus en la seua lectura; altres presentaven deficiències formals o lingüístiques; i no pocs havien quedat desfasats davant les noves realitats socials i comunicatives del món faller. Aquest conjunt de circumstàncies va propiciar que la junta presidida per Cèlia Gorrita Albiñana, en l'exercici 2024-2025, es plantejara la necessitat d'impulsar un nou congrés faller, aprofitant un període de menor activitat festiva, per concentrar esforços en una tasca de gran transcendència institucional.

El repte era considerable: revisar, ordenar i reformular un cos normatiu ampli i complex. Tanmateix, la magnitud de l'empresa no va fer sinó reforçar la il·lusió i el compromís dels qui entengueren que es trobaven davant una oportunitat històrica per tal de modernitzar les regles elementals de convivència del col·lectiu faller xativí.

LA LLUM VERDA DEL POBLE FALLER: L'ASSEMBLEA COM A EXPRESSIÓ SOBIRANA

Com en les antigues àgores, fou l'assemblea general qui va atorgar legitimitat al procés. El quinze de juliol de 2024, la proposta de dur endavant un nou congrés fou sotmesa a votació, en la qual el resultat fou divuit vots a favor i una abstenció, resultat que va donar pas oficialment al VII Congrés Faller.

Només dos dies després, la Casa de la cultura de Xàtiva acollia la primera assemblea preparatòria, en què es presentava un esborrany de bases organitzatives i s'obria un procés participatiu per millorar-lo amb aportacions de les comissions. Ja des d'aquest primer moment, es posava de manifest la voluntat de construir un congrés des de baix, amb la implicació plena del teixit faller.

El quart dia de setembre, l'assemblea general ordinària aprovava per unanimitat les bases del congrés. Una decisió especialment rellevant fou la supressió del vot posterior dels presidents sobre les conclusions de les meses, apostant per un model basat en la confiança en els congressistes i en el respecte pel treball col·lectiu. Aquesta mesura suposava un reconeixement explícit al compromís de totes aquelles persones que anaven a dedicar una part significativa del seu temps d'oci a millorar la normativa fallera.

L'INICI DEL CAMÍ: LES ESMENES I LA CONFIGURACIÓ DE LES MESES

L'onze de setembre de 2024, una assemblea general multitudinària iniciava formalment el congrés. Es va obrir el termini d'un mes (posteriorment ampliat) perquè totes les comissions pogueren presentar les seues esmenes. L'objectiu era clar: garantir la participació efectiva de tot el món faller xativí.

El resultat fou una aportació notable de 166 esmenes, procedents de deu comissions, amb una distribució que evidenciava un elevat grau d'implicació col·lectiva. Aquest volum de propostes va aconsellar la creació de quatre meses de debat, concebudes com a veritables àgores de deliberació especialitzada. Cada comissió va designar quatre representants, un per mesa, amb la possibilitat de substitucions puntuals i amb la clara idea que la veu que es portava a la taula era la de la comissió, no la de la persona. La rotació de seus entre diferents casals fallers reforçava encara més la dimensió comunitària del procés, convertint cada reunió en una autèntica trobada de poble.

EL TREBALL A LES MESES: DEBAT, CONSENS I RESPONSABILITAT

El dinou de novembre de 2024 quedaven constituïdes formalment les quatre meses de treball, amb un repartiment equilibrat de les esmenes per capítols estatutaris. A partir d'eixe moment, s'iniciava un intens període de reunions, amb horaris tancats, quòrum mínim i un sistema de votació per majoria simple.

El funcionament de les meses reflecteix amb fidelitat l'esperit de les antigues àgores: espais on la paraula, l'argumentació i la cerca del consens són els instruments fonamentals de govern. Malgrat les dificultats puntuals —especialment

en la mesa tercera, on la manca d'assistència va obligar a flexibilitzar el quòrum—, el treball va avançar amb constància, harmonia i un alt grau de responsabilitat per part de tots els participants.

La pausa obligada per la celebració de les Falles no va trencar la dinàmica del congrés. Una vegada reprès el calendari de sessions, les meses anaren lliurant progressivament les seues conclusions, culminant el procés amb el lliurament definitiu de totes les esmenes el 27 de novembre de 2025.

LES PRINCIPALS NOVETATS: UNS ESTATUTS PER AL SEGLE XXI

El treball conjunt de les meses ha donat lloc a un nou cos estatutari que incorpora innovacions de gran transcendència per al futur del món faller xativí.

En primer lloc, s'ha introduït una nomenclatura inclusiva i no sexista per als càrrecs, substituint les denominacions tradicionals per formes neutres com presidència o secretaria, i creant un nou càrrec de delegació de comunicació.

Altra novetat la trobem en el fet que els estatuts reconeixen per primera vegada els canals de comunicació instantània i les xarxes socials com a instruments oficials, establint normes per al seu ús responsable i eficient, en sintonia amb la societat digital contemporània.

Es crea un conveni de col·laboració amb l'Arxiu Municipal de Xàtiva per garantir la preservació de tota la documentació de la JLFX, consolidant, així, la memòria històrica de la festa.

Destaca també una reforma en el sistema de jurats de monuments que ha estat el tema faller candent mentre ha durat el congrés.

També tenim novetats quant a l'organització interna de la JLFX: d'una banda, s'hi dona major protagonisme a les bases dels concursos, les quals han de recollir tot el necessari per desenvolupar-los; de l'altra, es configura un règim sancionador com a document independent dels estatuts.

LA CLOENDA: LA CELEBRACIÓ D'UNA OBRA COL·LECTIVA

El setze de gener de 2026, la Casa de la cultura de Xàtiva tornava a convertir-se en plaça major del món faller amb l'acte de cloenda del congrés. Un acte obert i participatiu, en què es presentaren les principals novetats dels nous estatuts i es reconegué públicament la tasca ingent dels congressistes.

Només restava la ratificació final en assemblea general, culminant així un procés que ha estat, per damunt de tot, una demostració de maduresa democràtica del col·lectiu faller.

CONCLUSIONS. EL CONGRÉS COM A PATRIMONI CÍVIC DEL MÓN FALLER

El VII Congrés Faller de Xàtiva ha estat molt més que un procediment tècnic de reforma estatutària. Ha sigut una autèntica àgora contemporània, on el poble faller ha exercit el seu dret a la paraula, al debat i al consens. Un espai de construcció col·lectiva on s'ha posat de manifest que la festa, més enllà del monument i la pólvora, és una expressió viva de ciutadania, participació i responsabilitat compartida.

La dedicació en temps, en esforç i en vocació de servei de totes les persones congressistes mereix ser reconeguda com una aportació essencial al present i al futur de les Falles de Xàtiva. Gràcies a elles, la ciutat disposa ara d'un marc normatiu modern, coherent i adaptat als nous temps, fruit del diàleg, del respecte i del compromís amb una tradició que continua renovant-se sense perdre la seua ànima.

EL CASAL FALLER: MOLT MÉS QUE UN LLOC PER A LA FESTA

José Luis Lagardera Ventura
Periodista i faller

Hi ha llocs que només s'omplien en dates concretes, i n'hi ha d'altres que, sense fer massa soroll, sostenen la vida col·lectiva tot l'any. El casal faller pertany, sens dubte, a esta segona categoria. Des de fora, sobretot, per a qui només s'acosta a les falles com a espectador ocasional, pot semblar un simple local de festa, un espai on es sopa, es riu i s'allarga la nit, especialment, durant una setmana concreta. Però qui ha passat hores —moltes hores— dins d'un casal, sap que allí es cou molt més que alegria puntual.

El casal és, abans que res, una segona casa. Una casa amb taules parades que han vist dinars i sopars improvisats, discussions eternes i pactes silenciosos; amb parets que han escoltat secrets, bronques i reconciliacions. Un espai on la festa és important, sí, però no és l'únic motor. Perquè darrere de cada revetlla, de cada sopar popular i de cada acte que se celebra, hi ha hores de conversa, de debat i de decisions preses, sovint, a altes hores de la matinada.

Allí es parla de tot. De falles, evidentment, però també de la vida, que sovint s'explica davant un cafè massa llarg o una cervesa que ja no està tan freda. Es parla del monument i del pressupost, però també de la faena, dels fills, de la salut i de

les preocupacions que cadascú carrega quan travessa la porta del casal. Aquest és un dels pocs espais on encara es mesclen generacions sense filtres ni etiquetes, com ja no passa en molts altres àmbits cada volta més compartimentats. Un lloc on la convivència no és un eslògan, sinó una pràctica diària, a voltes còmoda i a voltes no tant.

El faller jove entra amb presses, amb idees noves i amb la convicció que tot es pot fer millor i més ràpid; parla amb entusiasme i, de vegades, amb una impaciència que delata ganes de canviar-ho tot. Al seu costat, el veterà escolta, somriu i recorda "com es feia abans", no tant per portar la contrària sinó per recordar que cada etapa és diferent però al mateix temps guarda coses en comú. La fallera major aprén, quasi sense adonar-se'n, a escoltar totes les veus, a filtrar opinions i a entendre que representar no és imposar, sinó sumar sensibilitats. I el president, assegut sovint entre papers i silencis, descobreix que manar no sempre és decidir, sinó saber aguantar, esperar el moment oportú i acceptar que no tothom quedarà satisfet. Entre uns i altres es construeix una conversa contínua, feta de desacords, complicitats i silencis compartits. Tots comparteixen taula, paraula i, de vegades, paciència. Perquè conviure no és pensar igual, sinó aprendre a

escoltar-se sense alçar-se de la cadira. I en eixa escola informal que és el casal, es transmeten valors que no apareixen en cap reglament, però que sostenen, any rere any, la vida de la comissió.

És en eixe ambient on es prenen decisions que, encara que puguem semblar menudes, tenen un pes real. Quina falla volem plantar? Quin misatge volem transmetre? Fins on podem arribar amb el pressupost? A qui confiem el treball que ens representarà tot l'any? Decidir no és fàcil quan hi ha opinions diverses, sensibilitats diferents i il·lusions en joc. I, tanmateix, el casal és l'escenari on s'aprèn a negociar, a cedir i, sobre-tot, a conviure amb el desacord.

El debat, lluny de ser un problema, és una de les grans riqueses d'aquest espai. Perquè debatent es construeix comunitat. A voltes alçant massa la veu, a voltes amb silencis tensos, però sempre amb la consciència que, l'endemà, caldrà tornar a mirar-se a la cara. El casal ens ensenya una lliçó que fora d'ell sembla oblidada: que pensar diferent no implica ser enemic, i que la festa només té sentit si és compartida. També és un espai polític, encara que a alguns no els agrade la paraula. Polític en el sentit més noble: el lloc on es decideix col·lectivament què volem ser com a comissió i com a barri. Qui entra al casal entra en un microcosmos on es practiquen valors com la participació, la responsabilitat i la memòria. Perquè cada decisió té conseqüències, i cada error deixa aprenentatge.

Quan el casal està obert, el barri respira. Respira perquè hi ha llum a dins, soroll de veus i portes que s'obren sense preguntar massa. Quan es tanca, alguna cosa es perd, encara que no sempre se sàpiga explicar amb paraules. No és només un

local amb pany i clau; és un punt de trobada que dona vida al carrer, una excusa perquè la gent isca de casa i es mire als ulls, i no tant a la pantalla. Un lloc on el temps passa d'una altra manera, més lenta, més humana. El casal és també una xarxa de suport que no apareix en cap estadística. Molta gent ha trobat entre aquelles parets amistats que duren dècades, converses que arriben just quan fan falta i, fins i tot, un refugi on sentir-se escoltat sense haver de donar massa explicacions. Per a alguns, el casal ha sigut el primer lloc on s'han sentit part d'alguna cosa més gran que ells mateixos.

En temps d'individualisme i presses, on tot sembla provisional i superficial, el casal continua oferint temps compartit, encara que siga entre cadires de plàstic, taules plenes de gots i llums que parpellegen. No hi ha luxe ni decorats, però hi ha un caliu humà. El simple fet de seure junts, de repetir rituals senzills setmana rere setmana, construeix comunitat d'una manera que cap discurs pot substituir. Potser per això, quan un casal tanca de manera definitiva, el barri queda un poc més buit, encara que els carrers continuen igual. Perquè es perd un espai per a la vida col·lectiva, on la festa naixia del dia a dia i on la gent aprenia, sense adonar-se'n, que viure junts també és una forma de resistència.

Potser per això el casal faller incomoda a qui el mira amb ulls superficials. Perquè no és només festa, ni només tradició. És debat, decisió i convivència. És soroll però també reflexió. I, sobretot, és la prova que les falles no viuen només al carrer ni al monument, sinó en eixos espais quotidians on la gent es reuneix per discutir, riure i construir, any rere any, una identitat compartida.

VEU SATÍRICA

UN MIRALL DISTORSIONAT QUE ENS FA VEURE LES COSES DES
D'UNA ALTRA PERSPECTIVA, MÉS LLIURE I IRREVERENT.

La Cremà de Playlloch

FALLA PLACA BENLLOCH

XATIVA

Agraïments

Aquest llibret no naix d'una impremta ni d'un ordinador, naix de les persones. De totes aquelles que, de manera desinteressada, han volgut sumar temps, coneixement i estima perquè aquestes pàgines tinguin ànima i contingut. Des d'aquesta comissió només podem començar amb un gràcies sincer a totes i tots els que heu fet possible aquesta publicació.

En Benlloch fa temps que vam decidir que els llibrets no eren només un complement de la festa, sinó una manera de contar qui som, d'on venim i com entenem les Falles. Any rere any continuem defensant la cultura festiva, les tradicions i la memòria col·lectiva, i aquest llibret és una nova peça d'eixe relat compartit.

Res d'això tindria sentit sense les persones col·laboradores que han investigat, reflexionat i escrit sobre el món faller, aportant mirades diverses, rigor i passió. Gràcies per confiar en aquest projecte i per fer-lo créixer amb cada aportació.

Volem destacar, un any més, el privilegi de comptar amb Miguel Hache, que després de l'èxit aconseguit amb la portada premiada del llibret de 2024 a Xàtiva, ha tornat a deixar empremta en aquesta edició, demostrant que el talent i la sensibilitat artística continuen caminant de la mà de Benlloch.

El nostre agraïment també és per a les empreses patrocinadores, perquè amb el seu suport fan possible que aquest projecte continue viu i que puguem mantindre una aposta clara per la qualitat i la continuïtat del llibret.

Un reconeixement molt especial mereix la nostra impremta, **Paper Plegat**, còmplices imprescindibles d'aquest camí. El disseny, la maquetació i la impressió d'aquest llibret tornen a ser fruit d'un treball cuidat, professional i fet amb estima.

I, com cada any, no podem deixar de mencionar **Mentxu**, guardiana pacient de les paraules, que amb la seua correcció ortotipogràfica fa possible que les idees arriben netes, clares i ben escrites a les vostres mans. Gràcies per la dedicació constant i silenciosa.

Després de moltes hores de feina, converses, correccions i il·lusió compartida, veu la llum aquest llibret, diferent però fidel a l'esperit de Benlloch. Esperem que el gaudiu, que el conserveu i que, d'alguna manera, també vos senti part d'ell.

Joan, potser tornarem a dir que és l'últim, però mentre ens quede una mica de força i ganes, sempre hi haurà un altre llibret esperant.

Sempre Falles, Sempre Benlloch.

Ángel J. Sánchez
Coordinador Llibret Benlloch

L'associació cultural
FALLA PLAÇA BENLLOCH ALEXANDRE VIÉ
agraeix la col·laboració de totes aquelles persones
i empreses que, amb el seu esforç,
han fet possible l'edició del seu llibret de falla

GUIA COMERCIAL

PAPER PLEGAT

INDÚSTRIA GRÀFICA

Sempre a mà!

IMPRESSORS DES DE 1830

Pol. Industrial La Vila. C/ La Vall d'Albaida, 3
46819 Novetlè. Telèfon 96 228 01 27

www.paperplegat.com

pedidos@paperplegat.com

DÓNA FORMA I COLOR ALS TEUS PROJECTES.

Hnos. NOCEDAL FAYOS, S.L.

desde 1970

DISTRIBUIDOR OFICIAL

RIVES

AMBAR

**ANIS
TENIS**

**ANNA
CODORNIU**

CON DOMINICANO
TUCÁN

**M
MORITZ**

Marlen

CERVERÓ

Alceño
BODEGAS DESDE 1870

RAIMAT

CONDE DE CUBA
RON ARTESANAL CUBIANO

El Monin's

Destilerías Pla
Casa fundada en 1900

Pimpollo
Pecholiebre

LEGARIS
RISERA DEL DUERO

lunares
AGUA MINERAL NATURAL

SOLARES

Konga

**Pajar
de Agujas**

VIÑA POMAL

C/. Miguel Hernández, 4 · 46666 RAFELGUARAF (Valencia)
Tel./Fax 96 258 61 27 · Móvil: 615 677 212 · info@pepenocedal.com

Angela®

Alimentos Básicos para el Consumo

* congelados * secos * fríos

os desea
**FELICES
FALLAS**

Distribucion HORECA

C/ Palanqueta, 4 · 46820 Anna
Tel. 962210080 Ext. 1

www.congeladosangela.es
marketing@congeladosangela.es

Galea

PIROTECNIA RECREATIVA

678 539 242 Juan Galea c/ Coop. Cristo del Milagro, s/n La Llosa de Ranes

Automatització Industrial · Projectes Llaves en Mano

Polígono Industrial "E", Nave 4 · 46800 XÀTIVA (Valencia) - Apdo. Correos 107
Tel. +34 96 228 30 91

www.gipsistemas.com - gipsistemas@gipsistemas.com

**Amb tu,
en cada
moment**

Cada etapa de la vida
necessita la seua protecció.

Carla Cerdá Cerveró
Assegurances

📍 Carlos Sarthou, 3, 1º- 1º, Xàtiva
☎ 669 888 905
📱 @seguroscarlacerda
🌐 seguroscarlacerda.com

SKODA

Motor Pacífico

**Vehículo Oficial
de la Junta Local Fallera de Xàtiva**

Polígono industrial C, Ctra. Llosa de Ranes, s/n, Xàtiva - 962287041

www.motorpacificoskoda.com

Plancha y Pintura

J. Mateu

Ctra. Genovés, 15
Tel. 96 227 51 66
Móvil 610 28 28 82
jmateubelda@hotmail.com

46800 **XÀTIVA**
(Valencia)

Pensa en un acte important...
de segur que l'has
d'acompanyar
amb flors.

Carrer Trobat, 7
Tel. 962 28 17 53
46800 XÀTIVA

BAR AVENIDA

AVENIDA DE SELGAS, 56
CAFETERIA SELGAS S.L.
XÀTIVA
Telf. 962283106

SERGIO BENAVENT

Tradición, familia, emoción.

Hay momentos que solo suceden una vez,
y recuerdos que merecen durar toda la vida.

Fotografía social · Bodas · Comuniones

 @Sergio_benavent Tlf: 661176530

ESTUDIO FEDERICO FOTO & VIDEO

www.estudiofederico.es

c/ Montcada, 20
Xàtiva · Valencia

T. 962 276 643
info@estudiofederico.es

Baixada de l'Estació, 22, 1º, 2ª

46800 XÀTIVA (Valencia)

Tel. 96 228 20 22 - Fax 96 228 12 74 - Móvil 670 897 534

Piscinas Tratamiento de agua Productos Químicos Filtración Limpieza

Experiencia

24Horas / 365 días
651 83 83 86

Trato personalizado

Calle Cerdán Tallada, 17

96 204 74 16

46800 Xátiva

info@hidroaigua.es

**MATERIALES Y HERRAMIENTAS PARA LA CONSTRUCCIÓN
CONTENEDORES PARA OBRA**

🔍 **TIENDA ONLINE** ✕

Ronda Sequía de la Vila, 11 - 46800 Xátiva

☎ 96 228 10 01 - 626 144 345 ✉ info@mafercon.es

el
**Car
men**
restaurant

RECREATIVOS SÆTABIS

Acadèmic Maravall, 9 y 11 • 46800 Xàtiva
Teléfonos: 96 227 52 03 - 04 - 05 • Móvil: 665 970 562

recreativossaetabis.com

SOM LA TENDA DE I PER A L'ESTUDIANT. AIXÍ DE SENZILL.

Acadèmic Maravall, 12
Abu Masaifa, 3
Xàtiva

LA TENDA DE
L'ESTUDIANT
librosentucasa.com

c/ Honorato Juan n2 piso4 pta8 Xàtiva 46800
Telf. 659 475 466

CLASES PARTICULARES

ATENCIÓN PERSONALIZADA

PRIMARIA

ESO

BACHILLER

EOI
B1 - B2

BANDAS FALLERA
CORBATINES
BORDADOS PUBLICITARIOS
ESTAMPACIÓN Y VINILO

Tels. 677 455 076
617 709 201

Plaça Mercat, 18 - XÀTIVA 46800

farmacia
llanderà

tu salut nos importa

Consejo farmacéutico · Cuidado Personal · Dermocosmética
Herboristería · Dietética · Corporal · Infantil · Bucal

Avda. Selgas, 64 · Tel. 96 228 02 97 · Xàtiva

LLORENS
ANTIGÜEDADES

motilla
Feel the citrus

motilla.es

Juan Motilla S.L. Partida de la Coma, 121. 46740 Carcaixent

